

**РОҲНАМОИ ФАНИИ САНЪАТ ВА МЕҲНАТ
БАРОИ СИНФИ 3-ЮМ**

**барои омӯзгорони синфҳои ибтидоии
муассисаҳои таҳсилоти умумӣ**

**Вазорати маориф ва илми
Ҷумҳурии Тоҷикистон
тавсия кардааст**

**Душанбе
«Маориф»
2016**

ББК Я 72 85+74.266+74.268 я 72
Р-84

Р-84. Т. Каримов, М. Иргашева. Роҳнамои фанни санъат ва меҳнат барои синфи 3-юм барои омӯзгорони синфҳои ибтидоии муассисаҳои таҳсилоти умумӣ. Душанбе, «Маориф», 2016, 64 саҳ.

МУНДАРИЧА

Мукаддима.....	5
Стандарти фанни санъат ва меҳнат барои синфи 3-юм.....	7
I. Мазмун ва мундариҷаи стандарти фанни санъат ва меҳнат	7
1.1. Мафҳумҳои асосии стандарти фанни санъат ва меҳнат.....	7
1.2. Заминаи меъриии ҳуқуқии стандарти фанни санъат ва меҳнат	11
1.3. Соҳаи истифодаи стандарти фанни санъат ва меҳнат	11
1.4. Принсипҳои асосии стандарти фанни санъат ва меҳнат	12
1.5. Мақсад ва вазифаҳои стандарти фанни санъат ва меҳнат.....	13
II. Салоҳиятҳои фанни санъат ва меҳнат	15
2.1. Салоҳияти иҷроӣ амалҳо, эҷод ва арзёбӣ.....	15
2.2. Баҳодихии салоҳиятҳои иҷроӣ амалҳо, эҷод ва арзёбӣ.....	15
2.3. Салоҳиятҳои тарбиявӣ-ахлоқӣ	16
2.4. Нишондиҳандаҳои ҳислатҳо	17
2.5. Салоҳиятнокии омӯзгорон	18
III. Ташкили раванди таълими салоҳиятноки аз фанни санъат ва меҳнат	18
3.1. Ба хусусиятҳои фардии хонанда диққат додан	19
3.2. Принсипҳои таълими самаранок	19
3.3. Алоқамандии байнифанҳо	20
IV. Методикаи таълими фанни санъат ва меҳнат дар синфи 3-юм.....	21
V. Арзёбӣ.....	25
Роҳнамои фанни санъат ва меҳнат барои синфи 3-юм.....	30
1. Суробсозӣ ва ороиши зарфҳо – 1 соат.....	30
2. Аломатҳои роҳ. Тасвир ва сохтани шакли аломатҳои роҳ - 1 соат.....	30
3-4. Тасвир ва сохтани шакли чароғаки роҳнамо - 2 соат.....	31
5-6. Тасвир ва сохтани модели автомобил – 2 соат.....	32
7. Гулдӯзӣ – 1 соат.....	33
8. Меҳргон- чашни ҳосилот. Ёрӣ дар чамбоварии ҳосил - 1 соат.....	33
9. Кашидани расми ангур ва барг - 1 соат.....	34
10. Сохтани бозичаҳо – 1 соат.....	35
11. Сохтани дафтари расм (Блокнот) – 1 соат.....	35
12. Шиносой бо рассом Абдулло Ашӯров – 1соат.....	36
13-14. Гулмонӣ дар мавзӯи «Тирамоҳи зарнисор». Тасвир намудани манзараи фасли тирамоҳ- 2 соат.....	37
15-16. Сохтани гулҳо дар шаклҳои гуногун – 2 соат.....	38
17-18. Тасвир намудани нақшу нигори либосҳои миллӣ – 2 соат.....	39
19-20. Тасвир ва сохтани шакли Парчами миллӣ - 2 соат.....	39
21-22. Тасвир ва сохтани манзараи «Кайҳон» бо усули ороиши геометрӣ - 2 соат.....	40
23-24. Тасвир ва сохтани зарфҳои миллӣ – 1соат.....	40
25-26. Тасвир ва сохтани арғунчак – 2 соат.....	41
27-28. Тасвири ва сохтани мевачот – 2 соат.....	42
29-30. Аз рӯи конструкция сохтани модели трактор - 2 соат.....	42
31. Сохтани воситаҳои аёнӣ барои дарси математика - 1 соат.....	43
32. Кор бо ғалладонаҳо - 1соат.....	44
33-34. Тасвир ва сохтани зарфҳои миллӣ – 2соат.....	44
35-36. Тасвир ва сохтани воситаҳои аёнӣ барои дарси забони модарӣ – 2 соат.....	45
37-38. Ниқобсозӣ. Сохтани шакли ниқобҳо бо намуди ҳайвонот – 2 соат.....	46
39. Тасвири манзараи зимистон - 1 соат.....	47
40. Парвариши рустаниҳо - 1 соат.....	47
41-42. Сохтани шакли чана ва тасвири манзараи яхмолакбозӣ - 2 соат.....	48
43-44. Сохтани бозичаҳои қисман ҳаракаткунанда - 2 соат.....	49

45. Тасвири парандаи дӯстдоштаи ман. (Интихоб мустақилона) - 1 соат.....	50
46. Нигоҳубини парандаҳо - 1 соат.....	50
47-48. Тасвир ва сохтани манзараи деҳа – 2 соат.....	51
49. Сохтани бозичаҳои мулоим. Тасвир ва сохтани Кабӯтар - рамзи сулҳ- 1 соат...	52
50. Тухфа ба аскарон. Тасвир ва сохтани шакли қулоҳи аскарон. Табрикнома - 1 соат.	53
51. Тасвири ғӯзаи пахта - 1 соат.....	53
52-53. Сохтани аробача - 1 соат.....	54
54-55. Тасвири бинои осорхона ва сохтани шакли ёдгориҳои қадимаи таърихӣ (кӯза, шамшер ва ғайра) – 2 соат.....	55
56. Шиносӣ бо рассом Аҳмад Умаров – 1 соат.....	56
57-58. Тасвир ва сохтани чоҳ – 2 соат.....	57
59. Тухфа ба рӯзи Модарон. Тасвир намудани симои модари худ ва омода намудани табрикнома – 2 соат.....	57
60. Сохтани ҳароратсанҷ - 1 соат.....	58
61. Сохтани шакли “Дорбоз”- 1 соат.....	59
62. Тасвир ва сохтани гул- 1 соат.....	60
63. Тасвири кӯза ва барг – 1 соат.....	60
64. Сохтани шакли паранда – 1 соат.....	61
65. Тасвир ва сохтани манзараи фасли баҳор – 2 соат.....	61
66. Тасвири манзараи киштуқор - 1 соат.....	61
67. Сохтани бозичаҳои афсонавӣ. Сохтани хирсақ ва харгӯшча - 2 соат.....	62
68. Корҳои хоҷагӣ: Тасвири асбобҳои корӣ (бел, каланд ва дос) – 1 соат.....	62

МУҚАДДИМА

Соҳаи маориф аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун яке аз самтҳои афзалиятноки рушди мамлакат эътироф гардида, ҳамасола дар ин самт корҳои зиёд анҷом дода мешаванд. Илова ба бунёди муассисаҳои таълимӣ нав, таҷдиди инфрасохтор, инчунин ба сифат, мазмуну самарабахшии мундариҷа ва ҷараёни таълим низ таваҷҷуҳи зиёд зоҳир мешавад. Таҳияи стандарт ва барномаҳои нави таълимӣ метавонанд сатҳу сифати таҳсилоти миёнаи умумиро баланд бардоранд.

Дар татбиқи сиёсати давлатӣ дар соҳаи маориф омӯзгорон нақши калидӣ мебозанд. Ин нукта дар суҳанронии Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ- Пешвои миллат Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар мулоқот бо зиёиёни мамлакат (2015) хеле мушаххас баён гардидааст: "... калиди ҳама гуна дастоварду пешравӣ ва истиклолияти фикрӣ муаллим-омӯзгор ва ҳазинаи маънавию илмӣ ӯ ба шумор меравад. Аз ин рӯ, самаранок ба роҳ мондани корҳои таълиму тарбия аз ҷониби омӯзгор имкон фароҳам меорад, ки сатҳи мафкура ва донишу ҷаҳонбинии толибилмон боло равад ва онҳо ҳамқадами замон гарданд".

Барои мо – олимони, кормандони соҳаи маориф, мутахассисон ва омӯзгорон ин суҳанон беҳтарин дастури амаланд.

Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон бо мақсади баланд бардоштани сифати таълим ва натиҷабархшии раванди он таҳияи стандартҳои фаннӣ ба роҳ мондааст, ки стандарти фанни санъат ва меҳнат аз ҷумлаи онҳост. Вазорати маориф ва илм натиҷа ва дастовардҳои ислоҳоти соҳаро, ки тайи солҳои охир татбиқ шудаанд, эътироф карда, дар асоси ба эътибор гирифтани таҷрибаи ҷаҳонӣ стандарт ва барномаҳои навро ҳамчун як ҷузъи таркибии ислоҳоти пурраи мундариҷаи таҳсилот таҳия намудааст.

Стандарти фанни санъат ва меҳнат барои синфи сеюм ҷузъи таркибии силсилаи стандартҳои фанни санъат ва меҳнат дар зинаи таҳсилоти ибтидоӣ аст. Стандарти мазкур дар асоси салоҳият таҳия шуда, талаботи Стандартҳои давлатии таҳсилоти миёнаи умумиро ба эътибор мегирад.

Сохтор ва услуби пешниҳоди стандарт тарзе интихоб шудааст, ки пахлуҳои гуногуни раванди таълими фанни санъат ва меҳнат-ро фаро мегирад ва ба ин васила фаъолияти омӯзгорро дар ҷараёни банақшагирӣ ва таълиму арзёбӣ осон мегардонад.

Тавре ки таҷрибаи байналмилалӣ ва шароити кунунии Ҷумҳурии Тоҷикистон нишон медиҳад, вобаста ба талаботи бозори меҳнат ва инкишофи босуръати муносибатҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва фарогирии ҳар чӣ бештари воситаҳои иттилоот (интернет, телевизион ва ғайра) имрӯз танҳо бо дониш мусаллаҳ будан кифоя набуда, дар амал истифода бурдани донишу малакаҳои муҳимтарин роҳи иҷтимоишавии ҷавонон ва дастёбӣ ба натиҷаҳои дилхоҳ ба шумор меравад. Ин нуктаи муҳим маҳаки стандарти мазкурро ташкил медиҳад.

Дар ҷаҳони муосири зудтағйирёбанда ва пур аз тазодҳо шаҳрвандон бояд сифатҳои ташаббускорӣ, наоварӣ, амалигардонӣ, тағйирпазирӣ, уҳдабарой, масъулиятшиносӣ ва созандагӣ бунёдкориро дошта бошанд. Онҳо бояд шахсони бомаърифати аз ҷиҳати маънавӣ-ахлоқӣ устувор ва кордоне бошанд, ки роҳҳои дастрас кардани ахбор (маълумот)-ро тавассути воситаҳои гуногун интихоб намуда, онро таҳлилу таркиб ва арзёбӣ карда, масъалаҳои мураккаби олами атрофро дарк кунанд, мушкилиҳои гуногуни таълимию ҳаётиро пешгӯӣ ва ҳал карда тавонанд, масъулияти худро дар назди оила, аҳли ҷомеа ва кишвар дарк намоянд. Барои ташаккули ин сифатҳо маҳз дар зинаи таҳсилоти ибтидоӣ заминаи мусоид фароҳам оварда мешавад.

Барои ноил шудан ба ин вазифаҳо Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон низоми нави таълимро дар амал татбиқ менамояд, ки он ба ташаккули рушди салоҳиятнокии хонандагон дар истифодаи амалии дониш, малака ва маҳорат мусоидат хоҳад кард.

Натиҷаҳои салоҳиятнокии хонандагон тавассути низоми миллии арзёбӣ санҷида шуда, натиҷаҳои он барои дуруст ва самаранок ба роҳ мондани раванди таълим истифода мешавад.

Стандарти мазкур мазмуну мундариҷа, салоҳиятҳо, нишондиҳандаҳои салоҳиятнокӣ ва воситаҳои арзёбиро муайян мекунад. Бо татбиқи низоми нави таълим натиҷаҳои таълимии хонанда (салоҳиятнокии ӯ) мақсади асосии санҷишу назорати сифати таҳсилот мегардад.

Бо татбиқи стандартҳои нав на танҳо малакаву маҳорати касбии омӯзгор, балки натиҷаи таълимии хонандагон низ ҳамчун нишондиҳандаи самаранокии раванди таълим шинохта мешавад. Дар низоми нави таълим масъулиятнокии омӯзгорон барои беҳтар шудани натиҷаҳои таълимии хонандагон ба маротиб зиёд мегардад.

Дар чараёни татбиқи маҷмӯи стандартҳо ва барномаҳои фаннӣ омӯзгор шахси калидӣ аст. Аз ин рӯ, самаранокии татбиқи стандартҳои нав ва чараёнҳои ислоҳот маҳз ба дарки масъулият, ташаббусу эҷодкорӣ ва маҳорату малакаи омӯзгорон вобаста аст. Масъулияти омӯзгор дар ин чараён хеле зиёд буда, ҷанбаҳои зеринро дар бар мегирад:

- Ба роҳ мондани таълим дар асоси стандартҳои нав ва барномаи фаннӣ;
- Муҳокимаи масъалаҳои умдатарини татбиқи ислоҳот бо ҳамкорон;
- Муҳокимаи мушкilot ва роҳҳои ҳалли онҳо дар ҳамкорӣ бо сарварони муассисаҳои таълимӣ ва идораву шуъбаҳои маорифи шаҳру ноҳияҳо;
- Ба роҳ мондани ҳамкорӣ бо кормандони Барномаи глобалии ҳамкорӣ баҳри рушди маориф ва Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон (мо ба тавсия ва маслиҳатҳои Шумо ниёз дорем);
- Таҳияи маводди иловагии таълимӣ ва истифодаи онҳо дар раванди таълим бо ҳамкорон.

Табиист, ки дар марҳалаи ибтидоӣ масъалаҳои зиёд пайдо мегарданд, ки ба истифодаи стандартҳо, барномаҳои таълим ва китобҳои дарсии нав алоқаманданд. Аммо мо бовар дорем, ки батадрич, бо роҳи фароҳам соختани имкониятҳои хуби иштирок дар марҳалаи татбиқи ин ислоҳот дар сатҳи мамлакат омӯзгорони муассисаҳои таълимӣ пурра омода хоҳанд шуд.

Вазорати маориф ва илм ҳамаи омӯзгорон, сарварони муассисаҳои таълимӣ, кормандони раёсату шуъбаҳои маориф ва тамоми кормандони соҳаи маорифи ҷумҳуриро барои татбиқи ислоҳоти мазкур, ки самаранокӣ ва сифати таълимро барои хонандагон – фарзандони мо таъмин мекунад, даъват менамояд.

СТАНДАРТИ ФАНИИ САНЪАТ ВА МЕҲНАТ БАРОИ СИНФИ 3-ЮМ

I. МАЗМУН ВА МУНДАРИҶАИ СТАНДАРТИ ФАНИИ САНЪАТ ВА МЕҲНАТ

1.1. МАФҲУМҶОИ АСОСИИ СТАНДАРТИ ФАНИИ САНЪАТ ВА МЕҲНАТ

- Арзёбӣ** – чараёни чамъоварии маълумот барои баҳодихӣ. Навъ ва воситаҳои гуногуни ташкили чараёни арзёбӣ вучуд доранд. Он барои муайян кардани дараҷаи дастовардҳои таълимии хонандагон имкон медиҳад. Маълумоте, ки тавассути арзёбӣ чамъ оварда мешавад, ҳам барои шахсони алоҳида ва ҳам ба муассисаҳои дахлдори соҳа зарур аст. Маълумоти аз арзёбӣ бадастомадаро ба тарзи мухталиф ниҳодҳои ҳокимияти давлатӣ, шахсони алоҳида, волидон, хонандагон ва омӯзгорон истифода бурда метавонанд.
- Баҳодихӣ** – чараёни натиҷагирӣ оид ба дараҷаи мувофиқати дониш, салоҳият, малака ва маҳорати хонанда ба талаботи муқарраркардаи стандарти фаннӣ мебошад. Баҳодихӣ имкон медиҳад, ки дараҷаи азхудкунии салоҳиятҳо муайян карда шавад.
- Иттиҳодияи методӣ** – яке аз шаклҳои ташкили кори методӣ, паҳн намудани таҷрибаи пешқадам ва такмили ихтисоси муаллимони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ мебошад.
- Кори лоиҳавӣ** – машғулияти мустақилонаи гурӯҳи хонандагон буда, берун аз дарс таҳия карда мешавад. Он дар асоси маълумот ва донишу малакаи ҳосилкардаи хонандагон дар марҳилаи муайяни таълим гузаронида мешавад.
- Лавҳаи дарсхона** – «тахтаи синф»; лавҳ – ҳар чизи сатҳаш паҳни сангӣ, чӯбӣ, филизӣ ва ғайра, ки ба рӯи он хат менависанд ё нақшу нигор мекашанд, фаҳмида мешавад;
- Мақсади таълим** – мақсади таълимии дарс дар асоси натиҷаҳои таълими дарс таҳия карда мешавад. Натиҷаҳои таълим ба қисмҳои хурдтар (мақсади таълим) ҷудо мешаванд, ки ҳамчун зина барои расидан ба натиҷаҳои таълим хизмат мекунанд.
- Малака** – қудрат ва тавоноӣ дар иҷрои коре, ки дар натиҷаи машқу тамрин дар табиати инсон пайдо мешавад.
- Маҳорат** – фаъолияти, ки дар инсон дар натиҷаи таълим ва такрори бисёркарата ҳосил шуда, баъд ба раванди бошуурона табдил меёбад ва инсон минбаъд ҳар як кори худро доништа иҷро мекунад; моҳирӣ, устодӣ, забардастӣ, хунармандӣ ва ғайра маҳорат аст.
- Метод** – (юн. methodos-роҳ, тарз, усул, восита, назария, таълимот) – усули назариявӣ ва амалии дониستاني воқеият; маҷмӯи амалиёт; ташкили бонизоми фаъолияти одамон дар ҳалли масъалаҳои гузошташуда аст.
- Меъёр** – нишонае, ки дар асоси он баҳодихӣ, муайянкунӣ ё таснифи чизе анҷом дода мешавад.
- Нақшаи таълим** – ҳуҷҷатест, ки омӯзиши фанҳои таълим ва тақсимои солони онҳоро барои тамоми давраи таҳсил дар муассисаҳои таълимӣ муайян менамояд.
- Низоми таълими ба ташаккули шахсияти хонанда нигаронидашуда** – низоми таълиме, ки дар он қобилияти фардӣ ва таҷрибаи қаблии хонанда ҳамчун меҳвар (тири асосӣ) барои омӯзиши минбаъда заминаи асосӣ нигаронида шудааст.
- Нишондиҳанда** – нишондиҳандаҳо маҷмӯи дониш, малака ва маҳоратҳои мебошанд, ки аз ноил шудан ба салоҳиятҳо дарак медиҳанд.
- Портфолио** – аз калимаи итолиёӣ, маънояш ҳуҷҷатҳо, ҳуҷҷатҳои мутахассис аст.
- Портфолиои хонанда** – чамъоварии мақсадноки қорҳои хонанда, ки саъю кӯшиши ӯро ҳангоми иҷрои қорҳо, пешрафт ва дастовардҳои (муваффақиятҳо)-и ӯро аз рӯи як ё якчанд фан нишон медиҳанд.
- Принсип** – қоидаҳои асосии таълим, ки мазмун, шаклҳои ташкилӣ ва усули таълимро дар алоқамандӣ бо мақсадҳои умумии тарбия ва меъёрҳои раванди таълим муайян менамояд.

Раванди таълим – раванди мақсаднок ва муташаккилонаи ҳосил намудани дониш, маҳорат ва малакаҳо аст.

Роҳнамои фанӣ барои татбиқи стандартҳо – роҳнамои омӯзгор оид ба татбиқи стандартҳо маводди иловагии методӣ мебошад. Он тавсияҳо ва намунаҳоро оид ба тарзи ташкили чараҳои таълим фаро гирифта, ба омӯзгор дар самти ташаккули салоҳиятнокии хонандагон ёрӣ мерасонад.

Салоҳият – маҷмӯи дониш, малака ва маҳоратҳои ба ҳам пайвандест, ки ба мақсади ҳалли масъалаҳои мушаххаси ҳаёти (иҷтимоӣ, иқтисодӣ, сиёсӣ), маърифатӣ ва касбӣ равона карда мешаванд.

Стандарти фанӣ – санадест, ки дар он меъёри дониш, малака, маҳорати хонандагон, мазмуну муҳтавои фанӣ, методикаи таълими фан, роҳу усули самаранок истифода бурдани вақти ба омӯзиши фан ҷудогардида ва талабот ба тарзи санҷиши дониш аз фанни мазкур ифода гардидааст.

Стратегия – роҳу усули ноил гардидан ба мақсад. Роҳ (усул)-и алтернативӣ (ҷойгузин), интиҳоб, таҳия ва татбиқи барномаҳо дар назар дорад.

Акварел – рангест (одатан ширешдор), ки дар об ҳал шуда бо об ба осонӣ шуста мешавад. Хусусияти асосии расмҳои бо акварел кашидашуда равшаниии ранг буда, хосияти коғаз ва тозагии вай аз байни он намудор шуда меистад.

Аппликация – асари бадеие мебошад, ки бо роҳи часпондан, дӯхтани коғаз, матоъ ва маводди дигар ба болои маводди якранга ва ҳархела иҷро карда мешавад.

Андозаи сегона – ба таври дигар онро «абъоди сегона» меноманд. Ин истилоҳ се андозаро дар назар дорад: арз, тӯл, захомат, яъне, дарозӣ, бар, ғафсӣ. Ин андозаҳо дар асарҳои мучассамасозӣ, санъати ороишӣ ва рассомӣ ба назар мерасад.

Барелеф – нақши нимбарҷаста, тасвири нимбарҷаста. Нақш ё тасвире, ки аз сатҳи замин ба миқдори нисби ғафсӣ (ё баландии) ашёи мавриди тасвир берун ҷаъбааст. Масалан, тасвир ё нақши чизе дар рӯи санг, оҳан ва ҷӯб.

Гил – чинсҳои таҳшини мулоиманд, ки аз минералҳои гилин таркиб ёфтаанд. Гил барои тайёр намудани маснуоти сафолин истифода бурда мешавад.

Гуаш – ранге, ки дар об ҳамроҳи ширешу белил омехта карда шудааст. Онро асосан барои кашидани расмҳо дар коғаз, шохӣ ва ғайра истифода мебаранд, ки вай ба расм ранги хира медиҳад.

Дурнамо – намо ё манзараи дуродур, чашмандоз. Тағйири ашё вобаста ба мавқеи он аз нигоҳи бинанда. Назар ё нигоҳи мо воситаи асосии муайян сохтани дурнамо аст. Ҳар як чиз ҳар қадар аз назарн мо дур бошад, ҳамон қадар хурд ба назар мерасад, ҳар қадар ба мо наздик бошад, ҳамон қадар калон менамояд. Навъи дигари дурнамо, дурнамои ранг ё дурнамои тобиши ранг номида мешавад. Вақте ки ашё аз мо дур қарор гирад, ранги он дар назари мо тиратар метобад, ҳар қадар наздик бошад, ранги он равшантар метобад. Вобаста ба ин хосият муайянии тарҳи ашё низ (дар масофаи дур) дигаргун мешавад.

Замина – мавод (материал), яъне, матоъ, коғаз, картон ва сафол, ки рӯи он расм мекашем санг фулуз, ҷӯб, гач ва ғайра, ки рӯи он кандакорӣ мекунем.

Инъикоси мусовӣ – яке аз тарзҳои тасвир. Дар муқобили худ айнан такрор шудани нақш ё тасвир. Яъне, ба шакли симметрии рӯ ба рӯи ҳамдигар қарор гирифтани якхела ё қисматҳои якхелаи нақш.

Интерьер – ороиши бадеии меъморӣ буда, барои зебу зинати дохили мактабҳо, синфҳо ва биноҳо истифода мешавад.

Кулолӣ – аз калимаи юнонии «керамос»-«гил», ки номи яке аз маҳалҳои Афина мебошад ва дар онҷо кулолон Керамик зиндагӣ мекарданд, ба вучуд омадааст. Баъдтар аз он «кулолӣ» (як навъи санъат) – маснуоти аз гили сӯхташуда пайдо шудааст.

Колорит (обуранг, тобиш) – хусусияти умумии рангҳо, таносуби ҳамаи рангҳо ва ҷилоҳои он дар асарҳои бадеӣ, ки ягонагии эҳсоси рангҳоро ба вучуд меоранд.

Композитсия – тартиб додани асари бадеӣ, яъне дар алоқамандӣ ҷо ба ҷо гузоштани бузургии шаклҳои асосӣ ва иловагӣ дар шакли интихобкардашуда.

Манзаранигорӣ – як навъи санъати рассомист, ки дар он манзараҳои гуногуни табиат ва шаҳру деҳот тасвир мешавад. Рассомро, ки чунин расмҳои манзаравиро меофарад, манзаранигор меноманд.

Маркази тарҳ (ё тасвир) – тасвири симо, пайкар ё ашё, ки нисбат ба унсурҳои ҷузъиёти дигари мусаввара бештар таъкид шудааст ва дар сохти мусаввара мавқеи марказӣ дорад.

Мозаика – як навъи санъати монументалӣ ва амалии ороишӣ, ки ба тоҷикӣ хотамкорӣ меноманд ва дар ҳунари тоҷикон аз қадимулайём маъмул аст. Осори хотамкорӣ бо истифодаи маводди мухталиф аз қабилҳои қошиҳои гуногунранг, сангҳои ранга ва ғайра офарида мешавад. Хотамкорӣ дар осори меъморӣ Самарқанд, Бухоро, Хуҷанд, Панҷакент ва дигар шаҳрҳои қадимаи мо ба таври фаровон истифода шудааст.

Натюрморт – аз калимаҳои франсавӣ «натур» - асл, табиӣ ва «морт» - шакл.

1. Тасвир аз рӯйи асл бо рангҳо.

2. Мусавварае, ки меваю ашё, чинҳои берӯху бечонро тасвир менамояд.

Нақши муқаррар – нақши такрор, нақше, ки аз ибтидо то интиҳо бо тамоми унсурҳои худ айнан такрор мешавад ва тарҳи мукаммали ороиширо ба вучуд меорад. Масалан, ҳошия ё шероза ба ҳамин тарик ҳосил мегардад. Ин истилоҳро ба русӣ «рапорт» гӯянд.

Нақша – дар санъати тасвирӣ аксаран маънии «мавқеъ»-ро дошта, тарзи ҷойгир кардани ашёи мавриди тасвирро дар сатҳи мусаввара ифода мекунад. Он ҷӣ дар қисмати пеши мусаввара тасвир шудааст, мавқеи аввал, он ҷӣ дуртар тасвир гардидааст, мавқеи дувум ном мегарад ва амсоли он.

Наққошӣ – як намуди фаъолияти тасвирист. Ин гуна асарҳо ба воситаи рангҳо, ки ба болои ҷизе мемоланд, сохта мешаванд.

Намоиши бадеӣ (выставка) – ташкили намоиши махсуси корҳои эҷодии рассомон, ҳайкалтарошон, наққошон ва дигар ходимони санъати тасвирӣ мебошад.

Натура (асл) – дар санъати тасвирӣ ҳама гуна ҳодиса, воқеа ва ашёе, ки рассом бевосита аслро мушоҳида намуда тасвир мекунад, натура (асл) номида мешавад. Ҳамчун қоида фақат этюд, қайдҳои хомакӣ, лавҳа, портрет ва баъзан пейзажро аз асл мекашанд.

Расми хомакӣ (набросок) – расмҳои начандон калонҳаҷм, сатҳӣ ва тез кашидаи рассом.

Вазифаи асосии расмҳои хомакӣ – мушоҳидаҳои ҷудогонаро қайд кардан аст; характери таносуб ва ҳаракат, характери муносибат ва мутобиқату алоқамандии рангҳо.

Орнамент – аз калимаи латинӣ «орнаментум»- «ороиш» гирифта шуда, маънояш нақшу ниғор мебошад, ки ба мунтазам ивазшавию пайвастшавии элементҳои геометрӣ ва тасвирӣ асос карда шудааст. Вазифаи асосии нақшу ниғор ороиши рӯйи ашё ва нишон додани шакли онҳост. Дар замонҳои қадим нақшу ниғор нақши расму оин ва муъҷизакориро низ адо менамуд. Яқчанд намудҳои нақшу ниғор мавҷуд аст: геометрӣ, набототӣ (рустанигӣ) ва ғайра. Ҳар як давр, ҳар як халқу миллат низоми нақшу ниғори худро ба вучуд овардааст. Аз рӯйи нақшу ниғор ҳам давр ва ҳам миллати ба вучуд овардаи онро беҳато муайян кардан мумкин аст.

Палитра – тахтачае, ки рассом дар болои он рангҳои тозаӣ худро мегузорад, ҳангоми кор онҳоро бо ҳам омехта мекунад, то ки ранги лозимро ҳосил намояд.

Таносуб (пропорсия) – муносибати байниҳамдигарии ҷузъҳои ашё аз рӯйи бузургии он. Дар расмкашӣ риоя намудани таносуб (пропорсия) аҳамияти ҳалқунанда дорад, чунки он асоси тасвири ҳақиқатнигорӣ ва таъсирбахширо ташкил медиҳад.

Портрет (симо) – ба ин жанр асарҳои санъати тасвири, ки дар онҳо симои одами алоҳида ё гурӯҳи одамон акс ёфтаанд, дохил мешавад.

Пейзаж – калимаи франсузӣ «пейзаж», маънои «табиат»-ро дорад. Дар санъати тасвири жанреро чунин меноманд, ки ба азнавбарқароркунии табиат бахшида шудааст.

Пероя – ороиш ва зинатҳои заргарии занону духтарон аз қабилӣ гӯшвора, ангуштарин, дастпона, сӯзани кубба, гули сина ва ғайра. Ҳамаи инро перояҳои занона мегӯянд.

Расм – тасвир ва кашидани расм дар сатҳи асосии графика мебошад. Ин бо ёрии хатҳои контури, рахҳо, доғҳои равшану хира бо як ё якчанд ранг асосан дар қоғаз иҷро карда мешавад; бо қалам, перо, мӯкалам, ангишт ва ғайра кашада мешавад. Хелҳои асосии расмҳои бадеӣ: расмҳои дастгоҳӣ, эскиз, тасвир аз рӯи асл ва ғ.

Расмкашӣ аз рӯи мавзӯ – расмкашӣ дар мавзӯи додашуда.

Расмҳо (картина) – ин асари санъати тасвирии дастгоҳӣ буда, мақсадро чуқур ва ҳақиқатнигорона таҷассум мекунад. Мафҳуми расмҳо, пеш аз ҳама ба асарҳои характери сюжетӣ дошта мувофиқ меоянд, ки асоси онҳоро тасвири амалиёти одамон ва ҳодисаҳои ҷамъиятӣ ташкил медиҳад.

Ранг – воситаи асосии таъсирбахши расм. Ба расм лозим аст, ки ранг, ҷило ва мувофиқати онҳоро бо тезӣ ҳис кунад ва илмеро, ки рангшиносӣ меноманд, аз худ намояд. Ба ин ё он ранг баҳо дода, баъзан калимаи «гарм» ё «хунук»-ро истифода мебаранд. Ба гурӯҳи рангҳои «гарм» рангҳои сурх, норинҷӣ, зард ва ба гурӯҳи рангҳои «хунук» рангҳои осмонӣ, кабуд, бунафшро дохил мекунанд.

Рангоб – маҳлули оҳармонанд аст, ки аз гилмоя ҳосил мекунанд. Он ба сатҳи ашёи сафолӣ молида мешавад. Ин маҳлул ба мақсади пинҳон кардани ранги гили зарф ва тайёр намудани заминаи рангмолӣ истифода мешавад. Он сафеди тираанг аст.

Сияҳқалам - тасвирҳое, ки бо қалам ё истифодаи ранги сиёҳу туш нигошта мешаванд (графика).

Санъати ороишӣ – амалӣ (дастӣ) - санъати сохтани ашёи маишӣ, ки дорои сифатҳои эстетикӣ бадеӣ мебошад ва на танҳо барои қонеъ гардонидани талаботи бевоситаи зиндагӣ, балки барои ороиши хонаҳо, биноҳои меъмории, боғҳо ва ғайра истифода мешаванд.

Сохтан – гил ё пластилин маводди хубе барои сохтан мебошанд. Онҳоро бо ҳаракати камтарини панҷаҳо тағйир додан мумкин аст. Бо панҷаҳо кор карданро одат намудан муҳим аст, зеро панҷаҳо асбоби беҳтарин ва ивазнашаванда мебошанд. Белчаро (тахтачаи ҷубини нӯғаш ҳамвори гуногуншакл) танҳо барои кор кардани қисмҳои истифода баред. Корҳои нотамодро бо латтаи тар пӯшонидан лозим аст.

Тазод – яке аз воситаҳои ифодаи бадеӣ дар санъати расмомӣ, ки ба василаи он бархӯрди таъсирбахши сояву равшанӣ, тазоди рангҳои тираву назаррабо ҳосил мегардад.

Тарсим – амали расмкашӣ. Ин амал пеш аз рангу бори расм анҷом дода мешавад.

Тарроҳии бадеӣ – навъи фаъолияти ҳунари, ки аз таҳияи тарҳи маҳсулоти саноатии дорои хосиятҳои эстетикӣ иборат аст ва ба ибораи дигар дизайн мегӯянд.

Шаҳсе, ки чунин амалро анҷом медиҳад, тарроҳ меноманд.

Тартиб додани нақшаи бадеӣ (дизайн – зебосозӣ) – намуди фаъолияти бадеӣ буда, маснуоти саноатиро, ки хусусияти эстетикӣ дорад, ба нақша мегардад.

Фон – қафои фазоии нақшаи расм.

Фломастер – асбоби хатнависӣ ва расмкашӣ мебошад, ки рангаш аз дохили он ҷорӣ мешавад.

Эстетика – калимаи юнонӣ буда, маъноаш "зебой" мебошад. Илме, ки муносибати қимати эстетикӣ байни одаму олам ва доираи фаъолияти бадеӣ одамонро ошкор мекунад, меомӯзонад.

Этюд – калимаи франсузӣ буда, маънояш "пешакӣ" мебошад. Расме, ки мақсади асари бадеӣ дар муддати кӯтоҳ ба тарзи хомакӣ кашида мешавад.

Эскиз – калимаи франсузӣ буда, маънои "тарҳ" – ро дорад. Дар санъати тасвирӣ асари бо мақсади омӯзиши он аз тарафи рассом иҷро кардари меноманд.

Эҷодиёт – фаъолияти, ки чизи сифатан нав ва фарқкунандаи беназир, оригиналӣ, нодирро ба вуҷуд меоварад. Эҷодиёт ба инсон хос аст.

Штрих – хате, ки расом бо як ҳаракати даст мекашад.

Конструкция – аз калимаи латинии *constictio* – тартиб додани асари бадеӣ, яъне дар алоқамандӣ ҷо ба ҷо гузоштани шаклҳои асосӣ.

Жанр – аз калимаи франсузӣ гирифташуда ба ғӯруҳҳо тақсимшавии ҳамаи намудҳои санъат мебошад, ки таърихан сурат гирифтааст. Масалан, дар санъати тасвирӣ асарҳо дар мавзӯҳои маишӣ, чехранигорӣ, манзаранигорӣ, натюрморт ва ғайра.

1.2. ЗАМИНАИ МЕЪЁРИИ ҲУҚУҚИИ СТАНДАРТИ ФАНИИ САНЪАТ ВА МЕҲНАТ

Стандарти фанни санъат ва меҳнат барои хонандагони синфи сеюм дар асоси Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф» ва сарҳати 6, банди 7-и Низомномаи Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 март соли 2014, №145 тасдиқ шудааст, инчунин дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи маориф таҳия гардида, минбаъд барои расонидани ёрии таълимӣ методӣ барои омӯзгорон ва хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон омода гардидааст.

1.3. СОҲАИ ИСТИФОДАИ СТАНДАРТИ ФАНИИ САНЪАТ ВА МЕҲНАТ

Доираи татбиқи стандарти фанни санъат ва меҳнат хеле васеъ аст. Истифодабарандагони бевоситаи стандартҳо омӯзгорони синфҳои ибтидоӣ буда, дар марҳалаи банақшагириӣ, таълим ва арзёбии салоҳиятнокии хонандагон онро ҳамчун ҳуҷҷати асосӣ истифода мебаранд. Инчунин, мутахассисони зинаи таҳсилоти ибтидоии муассисаҳои дахлдори соҳаи маориф, ки барои расонидани ёрии таълимӣ методӣ масъуланд, дар банақшагириӣ ва татбиқи чорабиниҳо дар самти расонидани ёрии методӣ ба омӯзгорони зинаи таҳсилоти ибтидоӣ стандарти мазкурро истифода мебаранд.

Стандарти мазкур дар донишгоҳ ва коллеҷҳои омӯзгорӣ ҳамчун ҳуҷҷати асосии муайянкундаи мундариҷаи барномаи таълимӣ курси методикаи таълими фанҳои зинаи таҳсилоти ибтидоӣ истифода мешавад.

Донишқада ва марказҳои тақмили ихтисос ва бозомӯзии кормандони маориф, махсусан шуъба – кафедраҳои таҳсилоти ибтидоӣ омӯзиши стандарти мазкурро дар курсҳои тақмили ихтисоси омӯзгорони синфҳои ибтидоӣ ташкил мекунанд.

Минбаъд арзёбии салоҳиятҳо (дониш, малака ва маҳорат)-и хонандагони синфи сеюм дар асоси талаботи стандарти мазкур ба роҳ монда мешавад. Саволу масъалаҳои санҷишии нимсола, солана ва аз синф ба синфгузаронӣ дар асоси салоҳиятҳои дар стандарт ва барномаи таълим муқарраршуда таҳия карда мешаванд.

1.4. ПРИНЦИПҲОИ АСОСИИ СТАНДАРТИ ФАНИИ САНЪАТ ВА МЕҲНАТ

Стандарти фанни санъат ва меҳнат дар асоси принципҳои таълимӣ зерин таҳия шудааст:

- баробарҳуқуқии шахрвандон дар гирифтани таҳсилоти босифат;
- қонуният, эҳтироми ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шахрванд;
- ҳатмӣ будани таълими умумии асосӣ;

- дастрасии таҳсилоти миёнаи умумӣ ва идомаи таҳсил дар зинаҳои минбаъдаи таҳсилот дар асоси озмун;
- бартарии арзишҳои миллию умумибашарӣ, моҳияти башардӯстонаи мазмуни таҳсилот, рушди озодонаи шахс;
- муҳаббат ба Ватан, оила ва муҳити зист;
- ҷанбаи илмӣ, дунявӣ ва башардӯстонаи таълиму тарбия дар муассисаҳои таълимӣ;
- ягонагии фазои маърифатӣ фарҳангӣ, рушди фарҳанг ва ҳифзи анъанаҳои милли;
- ҷанбаи инсондӯстӣ, демократӣ ва давлатию ҷамъиятии идоракунии соҳаи маориф ва шаффофият дар фаъолияти он;
- раванди муттасили таҳсил;
- ҳавасмандгардонии маърифатнокшавии шахс ва инкишофи истеъдодӣ;
- пайдарҳамии раванди таҳсилот, ки алоқамандии зинаҳои таҳсилот ва ягонагии таълиму тарбияро таъмин месозад;
- ҳамгироии таҳсилот, илм ва истеҳсолот.
- **ба қобилияти фардии хонанда диққат** додан . Раванди таълим дар асоси дониш, малака ва маҳорати базавӣ (асосӣ)-и хонанда ба роҳ монда шуда, бояд талаботи маърифатии ӯро қонеъ намояд. Ба эътибор гирифтани қобилияти хонандагон дар иҷрои фаъолиятҳои таълимӣ ва дар заминаи он тақвим додани малакаву маҳорати онҳо. Ҳар як хонанда ба дарс бо дараҷаҳои гуногуни салоҳият меояд. Аз ин лиҳоз, омӯзгор бояд қобилияти муайян кардани сатҳи салоҳиятнокии хонандаро дошта бошад. Омӯзгор барои ташаккули натиҷаҳои таълими ҳар як хонанда аз лиҳози касбӣ ва ахлоқӣ низ масъул аст.

Таълим ҳамеша самаранок мегардад, агар:

- хонандагон дар заминаи дониш ва малакаи базавиашон таълим гиранд;
- хонандагон мақсаду вазифаҳои таълимии гузошташударо дарк кунанд ва онҳоро иҷро карда тавонанд;
- раванди азхудкунии маводди таълим барои хонандагон шавқовар ва ҷолиб бошад;
- барои азхудкунии маводди нави таълим ё малакаи нав ба хонандагон имконияти мувофиқи машқ кардан дода шавад;
- ҳам омӯзгор ва ҳам хонанда барои таълим масъуланд;
- омӯзгорон усулҳои гуногуни таълимро ба мақсади таҳким ва мустаҳкам гардонидани донишу малакаи нав истифода баранд;
- ба хонандагон ҳангоми ҳалли масъалаҳои таълимӣ ва ташаккули малакаи имконияти ҳамкорӣ дода шавад;
- раванди таълим ба “чӣ тавр фикр кардан” равона гардад, на ба “оид ба чӣ фикр кардан”;
- оид ба ҷиҳатҳои суҳб ва қавии донишу малака ҳама ростқавл бошанд;
- ноқомӣ дар ҷараёни таълим ҳамчун қисми таркибии он шинохта шавад.
- **ба эътибор гирифтани гуногунзехнии хонандагон.** Баъзе хонандагон тавассути амалан иҷро намудан қореро аз худ мекунанд ва баъзеи онҳо тавассути мушоҳида дониш мегиранд. Ба баъзеи хонандагон машғулияти серҳаракат, ба дигарон бошад, баръакс, оромӣ барои таълим гирифтани мусоидат мекунад. Омӯзгорон бояд ба ҳама баробар диққат диҳанд, ёрӣ расонанд ва мувофиқи шавқу завқашон фаъолият таҳия намоянд.
- **ҷанбаи башардӯстӣ доштани раванди таълим.** Вазифаи омӯзгор танҳо аз додани дониш ва аз бар қунондани салоҳиятҳо иборат нест. Ӯ барои фароҳам овардани фазои мусоиди таълим, барои ҳамкорию ҳамдигарфаҳмӣ низ масъул аст.

- **инкишофи арзишҳо.** Стандарти мазкур дар баробари салоҳиятҳои таълимӣ инкишофи арзишҳо ба роҳ мемонад. Ин арзишҳо на танҳо барои аз худ кардани салоҳиятҳои таълимӣ, балки барои тарбияи шаъну шарафи шахрвандӣ низ заруранд.
- **алоқамандии таълим бо ҳаёт.** Стандартҳои нав ташаккули дониш, малакаву маҳоратҳои барои имрӯз ва ояндаи Тоҷикистон заруриро таъмин намуда, таълимро ҳамчун раванди омӯзиш дар тӯли ҳаёт таъкид мекунад. Низоми нави таълим низ ба мақсади мутобиқ сохтани натиҷаҳои таълим ба талаботи ҳаёт равона мегардад. Яъне дар натиҷаи таълим хонанда дониш, малака ва маҳораташро дар амал барои ҳалли масъалаҳои ҳаёти истифода мебарад.
- **омӯзиш дар тӯли ҳаёт.** Раванди таълим ва инкишоф беохир аст. Шояд барои пурра аз худ кардани баъзе салоҳиятҳо як умр сарф карда шавад ва баъзеашон мумкин аст тамоман аз худ карда нашаванд. Аз ин лиҳоз, “Низоми таълими салоҳиятнокии хонандагон” раванди омӯзишро дар тӯли ҳаёт тақозо мекунад.
- **арзёбӣ ба мақсади таълим.** Мо бояд мунтазам натиҷаҳои таълимии хонандагонро арзёбӣ намоем, то тавонем усули таълимро тағйир дода, раванди таълимро самараноктар гардонем.

1.5. МАҚСАД ВА ВАЗИФАҲОИ СТАНДАРТИ ФАНИИ САНЪАТ ВА МЕҲНАТ СТАНДАРТИ МАЗКУР БА МАҚСАДИ ТАТБИҚИ ТАЛАБОТИ СТАНДАРТИ ДАВЛАТИИ ТАҲСИЛОТИ МИЁНАИ УМУМӢ ВА СТРАТЕГИЯИ МИЛЛИИ РУШДИ МАОРИФИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН TO СОЛИ 2020-УМ ТАҲИЯ ШУДААСТ.

Таълими санъат ва меҳнат дар синфҳои ибтидоӣ хусусияти амалӣ дошта, дар талабагон имконияти ташаккули одитарин малакаю маҳорати меҳнатӣ ва рассомиро медиҳад, ба корҳои амалӣ, ба ҳаёт омода мекунад.

Мақсади асосии таълими фанни санъат ва меҳнат аз инҳо иборат аст:

- Муайян ва муқаррар кардани маҷмӯи салоҳият (меъёри дониш, малака ва маҳорат)-и хонандагон аз фанни санъат ва меҳнат;
- Ба низом даровардани мазмун, мундариҷа ва раванди банақшагири, таълим ва арзёбии фанни санъат ва меҳнат;
- Муқаррар намудани доираи мавзӯҳои бобҳои таълими фанни санъат ва меҳнат мувофиқи талабот ва мувофиқат ба инкишофи синнусолии хонандагон.
- Мазмун, мундариҷа ва фаъолиятҳои таълим барои ташаккули салоҳиятнокии равона гардида, байни онҳо робитаи қавӣ барқарор намояд;
- Бояд малакаҳои гуногуни фаннӣ ба таври мушаххас ва фарогир пешниҳод гардад. Нишондиҳандаҳои азхудкунии ҳар як салоҳият оварда мешаванд;
- Мазмуну мундариҷа ва микдори салоҳиятҳо бояд мувофиқи сарбории фан, ки нақшаи таълим муқаррар кардааст, пешниҳод гарданд;
- Мунтазам инкишоф додани малакаю маҳорати меҳнатӣ, рассомӣ, ороишӣ ва эҷодӣ ҳангоми таълиму ҳаёти рӯзмарра;
- Тарбияи меҳнатӣ, эстетикӣ ва касбии мактабиён;
- Шиносоӣ бо асос ва намудҳои санъати графикӣ ва ташаккули малакаю маҳорати тасвири графикӣ;
- Дар хонандагон бедор намудани кӯшишу ғайрат, меҳнатдӯстӣ, ҳисси эҳтиром ба меҳнати худ ва дигарон;

- Омода намудани хонандагон ба иҷрои корҳои мухталиф ба худхизмат;
- Инкишофи қобилияти амалӣ, фикр ва эҷод.

Вазифаи асосии таълиму омӯзиши фанни санъат ва меҳнат ба меҳнат ва зебоипарастӣ омода кардани хонандагон мебошад ва ин аз тадбирҳои аввалини таълими политехникӣ дар ин синну сол ба ҳисоб меравад. Дар натиҷаи мақсаднок ва бошуурона омӯхтани ин фан хонандагон ба машғулиятҳои амалии синфҳои минбаъда тайёр мешаванд. Ҳамзамон дар таҳкиму ҳамбастагии меҳнати фикрию ҷисмонӣ нақши хосса гузошта, имконоти васеъ фароҳам меорад, ки хонандагон одитарин малакаю маҳорати меҳнатӣ пайдо намуда, ба корҳои амалӣ ва ба ҳаёт омода гарданд.

Вазифаи ниҳой ва муҳимтарини ин фан ба шогирдон ёд додани фаъолиятҳои одитарини меҳнат, омода намудани онҳо ба меҳнат кардан, расм кашидан, фаҳмиши рангҳо, сохтани шакли ашё аз қисмҳои додашуда, зарурати омӯзиши амалиёти корӣ, эҷод намудан, иҷрои амалҳо ва арзёбӣ мебошад.

- вазифаҳои асосии таълими фанни санъат ва меҳнат инкишофи қобилияти фардии хонандагон;
- дарки зарурати меҳнат ва олами санъати тасвирӣ дар зиндагӣ;
- ташаккули қобилияти эҷодию тахайюли бадеии талабагон;
- шинос намудани хонандагон бо амалиёти марбут ба касбу корҳои меҳнати дастӣ;
- омӯзонидани амалҳо бо унсурҳои фаъолияти меҳнат ва тасвиру ороиш;
- шинос намудани хонандагон бо касбу корҳои марбут ба меҳнати дастӣ ва санъати тасвирӣ;
- дар хонандагон ҳосил намудани меҳру муҳаббат ба меҳнат ва санъати тасвирӣ;
- тарбияи хонандагон дар рӯҳияи эҳтироми меҳнати худ ва меҳнати калонсолон, аҳли заҳмат;
- тарбияи сарфаю сариштакорӣ ва ҳифзи сарватҳои табиӣ дар шогирдон.

МАВҚЕИ ФАННИ САНЪАТ ВА МЕҲНАТ ДАР НАҚШАИ ТАЪЛИМ

Фанни санъат ва меҳнат барои синфи 3-юм дар нақшаи таълими таъҷиҳи ҳамаҷун фанни ҳатмии таълим дар таркиби соҳаи «Технология (таълими меҳнат)» ҷойгир шуда, ҳаҷми сарбории хонандагон дар давоми соли таҳсил 68 соатро ташкил медиҳад:

<i>Синф</i>	<i>Миқдори соатҳои ҳафтаина</i>	<i>Миқдори ҳафтаҳо дар давоми соли таҳсил</i>	<i>Миқдори соатҳо дар давоми соли таҳсил</i>
3	2	34	68

Санъат ва меҳнат ҳамчун ҷузъи зебоипарастӣ ба талабагон бояд эҷодкорӣ омӯзад, ба дарки нозуқиҳои фаъолияти эҷодию созандагӣ водор созад ва меҳри бачагонро нисбат ба намудҳои гуногуни санъат ва меҳнат бедор намояд. Ҳангоми дарси санъат ва меҳнат хонандагон инчунин бояд қобилияти рассомӣ ва ҳунармандии худро ошкор созанд ва такмил диҳанд, хоҳиш пайдо кунанд, ки дар машғулиятҳои эҷодӣ – маҳфилҳои бофандагӣ, рассомӣ, моделсозӣ, дуредгарӣ, дӯзандагӣ, тарроҳӣ, кандакорӣ, суробсозӣ ва ғайра (вобаста ба имкону шароити мактаб) иштирок намоянд.

Меҳнат маҷмӯи амалҳои тавассути он натиҷаҳо, маҳсуле ба даст оварда мешавад ва барои зисту зиндагонӣ шароит фароҳам меояд. Ҳар як фард бояд малакаю

маҳорати меҳнатӣ омӯзад, ба меҳнат омода шавад ва меҳнатро дӯст дорад, зеро ба ин васила ҳам ҷисман ва ҳам рӯҳан ташаккул меёбад.

II. Салоҳиятҳои фанни санъат ва меҳнат

Ҳамаи мазкурӣ стандарти фанни санъат ва меҳнат хеле муҳим аст. Дар ҳамаи мазкур салоҳиятҳои фанни санъат ва меҳнат мувофиқи самтҳои таълим оварда мешаванд. Салоҳиятҳои ҳамаи фанҳо дорои хусусиятҳои зеринанд:

- аз рӯи принсипи аз сода ба мураккаб тартиб дода шудаанд. Омӯзгорон метавонанд салоҳиятҳои синфи пешина ва баъдинаро мушоҳида карда, мутаносибан раванди таълимро аз оғоз то анҷом ба нақша гиранд. Ин муносибати спиралӣ татбиқи барномаи таълим мебошад, яъне салоҳиятҳои, ки дар як синф муаррифӣ шудаанд, дар синфҳои минбаъда такмил дода мешаванд. Дар сатҳи ҳар як синф талабот ба салоҳиятҳои мураккабтар мегардад.
- хусусияти арзёбии дошта, мушоҳида мешаванд ва азхудкунии салоҳиятҳо тавассути нишондиҳандаҳои муайян мегарданд.
- дар таҳияи салоҳиятҳо усули спиралӣ истифода шудааст, яъне омӯзгор барои хонандагон имконияти салоҳиятнок шуданро фароҳам оварда, дар сатҳи синфҳои минбаъда ба хонанда имконияти ташаккули бештар дода мешавад. Ҳамин тавр, хонанда дараҷаи баландтари салоҳиятнокиро азхуд карда, ташаккул медиҳад.

2.1. Салоҳиятҳои иҷроӣ амал, эҷод ва арзёбӣ

Салоҳияти иҷроӣ амалҳо

3.1.1. Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.

Салоҳияти эҷод:

3.2.1. Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.

Салоҳияти арзёбӣ:

3.3.1. Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якҷанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

2.2. Баҳодихии салоҳиятҳои иҷроӣ амалҳо, эҷод ва арзёбӣ

Дар ҳамаи мазкур мо тартиб ва воситаҳои арзёбии салоҳиятҳои иҷроӣ амалҳо пешниҳод мекунем.

Салоҳияти иҷроӣ амалҳо:

3.1.1. Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.

Нишондиҳандаҳои салоҳиятҳои:

3.1.1. Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.

Нишондиҳандаҳои салоҳиятҳои:

- шаклҳои гуногуни геометрию тасвир ва сохта метавонад;
- чадвал, қаламҳои ранга, одӣ, фломастер ва ранг (краска)–и гуашро дуруст ва бо боварии бештар истифода бурда метавонад;
- 1-2 рангро омехта карда, ранги нав ҳосил карда метавонад;
- бо мӯқалам манзараҳои содаи табиатро тасвир карда метавонад;
- расмҳои ҳайвонот, манзараҳо ва олами обиро тасвир карда метавонад;
- ҳиссиётро ба таври сода ба воситаи тасвиринамӣ ибраз карда метавонад;
- расми тасвиркардашро бо қаламҳои ранга ва мӯқалам бомаврид ранг карда метавонад;
- расмҳоро бо қалами сиёҳ бо усули штрих ба таври сода тасвир карда метавонад;
- аз гил ва пластилин, қоғаз, картон ва маснуоти табиӣ ашёи гуногунро моделсозӣ карда метавонад;
- бо қоғаз ва картон усули оригамӣ ва аппликацияро истифода бурда метавонад

- намудҳои гуногуни ширешро истифода бурда метавонад;
- қайчиру дуруст истифода бурда метавонад (аз матоъ, ришта, қоғаз ва картон қолабҳои гуногунро сарфакорона бурида метавонад);
- қоғаз, картон, гил, пластилин, матоъ, ришта, маснуоти табиӣ ва дигар ашёро ҳамчун воситаи ороидиҳӣ истифода бурда метавонад;
- сӯзанро ба таври сода (риштаро ба сӯзан гузаронидан, бо усули одӣ дӯхтан, тугмаро ба матоъ дӯхтан ва ғ.) истифода бурда метавонад;
- амалҳои пешакӣ ба нақша мегирад;
- намунаҳои кори худро такроран монанд ҳосил карда метавонад;
- ба қоидаҳои тозагӣ ва бехатарӣ ҳангоми кор бо асбобҳои тез ва воситаҳои санъати тасвириву ороидиҳӣ риоя мекунад;
- мафҳумҳои фан (сюжа, натюрморт, қолаб, штрих, модел ва ғ.)-ро дарк мекунад ва ҳангоми иҷрои супориш ва баёни фикр дуруст истифода мебарад.

Салоҳияти эҷод:

3.2.1. Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.

Нишондиҳандаҳои салоҳиятнокӣ:

- ба олами атроф (ашё, табиат, манзараҳо) нигоҳи эҷодӣ дорад;
- ҳиссиёти худро бо баъзе воситаҳои санъат ибраз менамояд;
дар доираи мавзӯҳои таҳияюлӣ ғоя (идея)-ҳои нав эҷод менамояд ва онро шарҳ медиҳад.

Салоҳияти арзёбӣ:

3.3.1. . Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Нишондиҳандаҳои салоҳиятнокӣ:

- намунаҳои эҷодиёти мушаххас ва таҳайюлиро таҳлил, тафсир ва муқоиса менамояд;
- ба натиҷаи кори худ баҳо дода метавонад;
- намудҳои гуногуни меҳнатро медонад ва онро кадр карда метавонад;
- моҳият ва таъсири баъзе намудҳои санъатро дарк карда, муносибати худро нисбати онҳо шарҳ медиҳад.

2.3. САЛОҲИЯТҲОИ ТАРБИЯВӢ – АҲЛОҚӢ

Таълиму тарбия дар зинаи таҳсилоти ибтидоӣ. Азбаски хонандагон қобилиятҳои гуногун доранд, мо бояд пешрафти хонандаро берун аз салоҳиятҳои фанӣ низ эътироф намоем. Дар намунаи ҳисоботи дар боло омада сутуне барои нишон додани кӯшишу ғайрати хонанда омадааст. Кӯшишу ғайрат ҳам бо низоми 5 (10, 20, 100) балла баҳогузори карда мешавад.

Барои қайди муносибати хонанда ба омӯзиш корти ҳисоботи хонанда истифода карда мешавад, ки қисмҳои зеринро дарбар мегирад.

Дар омӯзиши ҳар фан хислатҳои зерин нақши асосиро мебозанд.

Худро идора карда тавоништан	м	о	б	мунтазам одатан баъзан
Мустақилият нишон медиҳад	☐	☐	☐	
Интизориҳои баланд дорад	☐	☐	☐	
Барои таваккал кардан омода аст	☐	☐	☐	
Тобовар аст	☐	☐	☐	
Муносибат бо дигарон				
Аҳамият медиҳад	☐	☐	☐	
Таҳаммулпазир аст	☐	☐	☐	
Ҳамкорӣ менамояд	☐	☐	☐	
Иштирок ва саҳмгузори				

Эътимод нишон медиҳад	☐		
Масъулиятро ба дӯш мегирад		☐	
Фаъол аст		☐	
Мақсаднок ба коре чалб мегардад	☐		
Андешаронӣ			
Фикрронии дараҷаи баланд дорад		☐	
Эҷодкорӣ		☐	

2.4. НИШОНДИҲАНДАҶОИ ХИСЛАТҶО

Дар ҷадвали зер нишондиҳандаҳое оварда шудаанд, ки хонандагони болаёқатро тавсиф менамояд. Ин нишондиҳандаҳо то андозаи муайяне хусусияти инфиродӣ доранд. Ҷангоми арзёбӣ омӯзгор нишондиҳандаҳои зеринро ба эътибор мегирад.

Хислат	Нишондиҳанда (ё муайянкунанда) – Хонанда
Худро идора намудан	
Мустақилият нишон додан	Бе ёрии дигарон кор мекунад ва агар ёрӣ лозим шавад, пеш аз кумак пурсидан барои ҳалли ҳама гуна мушкилӣ аввал худ кӯшиш ба харҷ медиҳад.
Интизориҳои баланд дорад.	Ҷангоми иҷрои супорише ҳадаф мегузорад, ки натиҷааш босифат бошад бо интизории он, ки меъёрҳои баҳодихиро аз худ менамояд ва аз он ҳам болотар ноил мешавад. Агар вазифа ё супориш аз тарафи омӯзгор арзёбӣ нашавад ҳам, хонанда дар пеши худ меъёрҳои баланд мегузорад, то кори ӯ ҳамчун як муваффақият арзёбӣ шавад.
Ба таваккал (дар омӯзиш) қардан омода аст.	Зарурати таҷриба намудани ашро эътироф менамояд, ҳарчанд он қисман ба ноқомӣ ё танқид мебарад. Аммо ин хавфҳо хавфҳои асосноке бошанд, ки ба бехатарии шахсӣ мушкилӣ эҷод накунад.
Товар аст	Бо вучуди мушкилот, ноумед намешавад ва кӯшиш мекунад, ки вазифаҳоро ба анҷом расонад.
Бовиҷдон аст	Арзишҳои худро ҳамеша, новобаста аз вазъият ҳифз менамояд. Арзишҳо инҳоянд: <ul style="list-style-type: none"> – дар амалҳояш ростқавл аст; – меҳрубонӣ зоҳир мекунад; – адолатро риоя мекунад; – ҳақгӯ аст; – дар рафтору амал масъулиятшинос аст; – дар амалҳояш шаффофиро риоя мекунад (ба истисноии ҳолатҳои номутобик); – дар саҳтиҳо далерӣ нишон медиҳад; – фарҳанги худ ва дигаронро эҳтиром мекунад.
Муносибат бо дигарон	
Аҳамият медиҳад	Вақте бо дигарон кор мекунад ба ниёзҳои онҳо аҳамият медиҳад (масалан, дигаронро гӯш мекунад, сухани онҳоро намебурад).
Таҳаммалпазир аст	Ақида ва фарҳанги шахсони гуногунро қабул мекунад (ин маъноии онро надорад, ки мо аз ин суиистифода кунем).
Ҷамқорӣ менамояд	Ҷамқорӣ мекунад, ба дигарон барои саҳм гузоштан дар иҷрои супоришҳо имкон медиҳад.
Иштирок ва саҳмгузорӣ	

Эътимод нишон медихад	Ҳангоми пурсиш ақидаашро иброз медорад ва барои иҷрои супориш на ҳамеша аз дигарон мечӯяд.
Масъулиятро ба дӯш мегирад	Ҳангоми иҷрои фаъолиятҳо оқибатҳои онро ба зимма мегирад. Агар аз ӯ хоҳиш кунанд, масъулиятро ба дӯш мегирад.
Фаъол аст	Ғайрифаъол нест, баръакс кӯшиш мекунад саҳми худро гузорад.
Мақсаднок ба коре чалб мегардад	Пеш аз ҳар гуна фаъолият мақсаде мегузорад, ки ба ҳалли вазифаи додашуда марбут аст.
Андешаронӣ	
Фикрронии дараҷаи баланд	Барои анҷом додани вазифаҳо малакаҳои фикрронии баландро истифода мебарад.
Эҷодкорӣ	Фикрҳои тоза пешниҳод мекунад.

2.5. САЛОҲИЯТНОКИИ ОМУЗГОРОН

Барои татбиқи стандарт ва барномаи нави фанни санъат ва меҳнат омӯзгори синфҳои ибтидоӣ бояд дониш, малака ва маҳорати зеринро дошта бошад:

- назария ва принципҳои низоми таълими салоҳиятнокиро донанд ва ҷанбаҳои татбиқи амалии онро дар раванди таълим шарҳ дода тавонанд;
- тарзи ба нақшагирӣ ва арзёбии салоҳиятнокӣ хонандагонро донанд ва ҳангоми раванди таълим истифода барад;
- усулҳои таълимие, ки барои ташаккули салоҳиятнокӣ хонанда мусоидат мекунанд, донанд ва усули мувофиқро интихоб карда тавонанд;
- усул ва воситаҳои арзёбии ташаккулдиҳандаро барои муайян кардани сатҳи азхудкунии салоҳиятҳо истифода бурда тавонанд;
- натиҷаҳои арзёбии ташаккулдиҳандаро ба мақсади қабули қарори мувофиқ истифода бурда тавонанд;
- роҳу воситаҳои самараноки ба хонандагон барои салоҳиятнок шудан ёри расониданро донанд ва дар раванди таълим истифода барад.

III. ТАШКИЛИ РАВАНДИ ТАЪЛИМИ САЛОҲИЯТНОКӢ АЗ ФАННИ САНЪАТ ВА МЕҲНАТ БАРОИ СИНФИ 3-ЮМ

Аксари низомҳои таълими анъанавӣ ба азхудкунии мавзӯи нигаронида шудаанд, яъне омӯзгори хонандагонро ба аз худ кардани мавзӯи ва аз ёд кардани маълумот водор менамоянд. Чунин муносибат ба таълим дар гузашта мутобик буд, аммо дар замони ҳозира, ки андозаи дониш босуръат зиёд мегардад, дар раванди таълим диққати асосӣ бояд ба ташаккули малакаҳои омӯзишии хонандагон равона гардад, то онҳо тавонанд дониши зарурӣ ва маълумоти мушаххасро интихоб ва истифода баранд.

Акнун барои омӯзгори “хонандагон чиро меомӯзанд?” ва “чӣ тавр меомӯзанд?” ва “ба хонандагон чӣ қадар меомӯзонанд?” муҳимтар аст. Барои баъзеҳо омӯзондан ва омӯхтан (аз худ кардан) як маъно дорад, аммо бояд дар хотир дошт, ки агар омӯзгор нодуруст дарс диҳад, ҳатто дар ҳолати дарси зиёд додан ҳам, азхудкунӣ наметавонад самарабахш бошад.

Дар низоми таълим ва арзёбии салоҳиятнокӣ ба дониш, малака ва маҳоратҳои воқеии хонандагон диққати махсус дода мешавад. Салоҳиятҳо фаъолиятҳоеро, ки хонандагон дар натиҷаи омӯхтан аз худ мекунанд, нишон медиҳанд.

Барои муайян кардани он ки оё хонанда салоҳиятҳоеро аз худ кардааст ё не, барои ҳар салоҳият нишондиҳандаҳои он оварда мешавад. Нишондиҳандаҳо маҷмӯи дониш, малака ва маҳоратҳои мебошанд, ки аз ноил шудан ба салоҳиятҳо дарак медиҳанд. Онҳо ба шумо имкони мушоҳида ва арзёбӣ карданро фароҳам оварда, нишон медиҳанд, ки то

кадом андоза хонанда салоҳиятро аз худ кардааст. Тартиб додани рӯйхати пурраи нишондиҳандаҳо барои баъзе салоҳиятҳо имконнопазир аст, шояд шумораи онҳо ба садҳо нишондиҳанда расад ва миқдори онҳо вобаста ба нуктаи оғози инкишофи салоҳиятнокӣ ва вобаста ба сатҳи синф фарқ кунад.

Дар гузашта самтҳои гуногуни раванди таълим (таҳия ва татбиқи нақшаи тақвим) бештар назорат ва мушоҳида карда мешуд. Акнун натиҷаҳои таълимии хонандагон ва раванди омӯзиши онҳо бештар назорат карда мешаванд. Аз байн бурдани навъҳои дигари назорат дар ҳолате амалӣ мегардад, ки агар:

- 1) муассисаи таълимӣ ва омӯзгорон самаранок ба низоми таълими салоҳиятнокии хонандагон гузаранд.
- 2) тартиби ҷамъоварии маълумоти дуруст, ки дараҷаи азхудкунии салоҳиятҳоро нишон медиҳад, ба роҳ монда шавад.

Ба омӯзгорон озодии бештар дода, ҳамзамон масъулияти онҳо барои бештар шудани дастовардҳои таълимии хонандагон зиёд мегардад. Ин чунин маъно дорад, ки арзёбии салоҳиятҳо қисми асосии ислоҳот махсуб меёбад.

Акнун барои омӯзгор танҳо донишдони мундариҷаи фан кифоя нест. Омӯзгорон бояд дар асоси таҷриба, омӯзиши методикаи таълим, азхудкунии назарияи таълим ва маълумот оид ба ҳар як хонандаи синф барои инкишоф додани салоҳиятҳои онҳо ва таъмини пешравӣ ҷараёни таълимро ба роҳ монанд.

3.1. БА ХУСУСИЯТҲОИ ФАРДИИ ХОНАНДА ДИҚҚАТ ДОДАН

Стандарту барномаҳои нави таълим ташаккули натиҷаҳои таълимии ҳамаи хонандагонро новобаста ба қобилият ва вазъи иҷтимоӣ дастгирӣ менамоянд. Стандарт ва барномаи мазкур ақидае, ки тибқи он ба ҳамаи хонандагон талаботи ягона гузошташавад дастгирӣ намекунад. Он ақидаеро дастгирӣ менамояд, ки дар он ҳар як хонанда дорои маҷмӯи таҷрибаи мушаххас, инчунин дараҷаҳои гуногуни салоҳият аст. Омӯзгорон барои ташаккули натиҷаҳои таълими ҳар як хонанда аз лиҳози касбӣ ва ахлоқӣ масъуланд.

Самаранокии таълим тавассути ташаккули натиҷаҳои таълимии тамоми аҳли синф муайян карда мешавад, на дастовардҳои таълимии якчанд хонанда. Барои амалӣ сохтани мақсади мазкур омӯзгорон бояд тарзи муайян намудани сатҳи дониши мавҷудаи хонанда ва сатҳи ниҳии азхудкунии салоҳиятҳои ҳар як хонандаро истифода бурда тавонанд.

3.2. ПРИНЦИПҲОИ ТАЪЛИМИ САМАРАНOK

Таълим ҳамеша самаранок мегардад, агар:

- хонандагон дар заминаи дониш ва малакаи базавиашон инкишоф ёбанд;
- хонандагон мақсади вазифаҳои таълимии гузошташударо дарк кунанд;
- мақсади таълим барои хонандагон фаҳмо бошад;
- вазифаҳои таълим мувофиқи қобилияти хонандагон таҳия шаванд;
- раванди азхудкунии маводди таълим барои хонандагон шавқовар ва ҷолиб бошад;
- барои азхудкунии маводди нави таълим ё малакаи нав ба хонандагон имконияти мувофиқи машқ кардан дода шавад;
- омӯзгорон усулҳои гуногуни таълимро ба мақсади таҳким ва мустаҳкам гардонидани донишу малакаи нав истифода баранд;
- ҳам омӯзгор ва ҳам хонанда барои таълим масъулият дошта бошанд;
- омӯзгорон усулҳои гуногунро ба мақсади такрор ва дар хотир нигоҳ доштани донишу малака истифода баранд;
- ба хонандагон ҳангоми ҳалли масъалаҳои таълимӣ ва ташаккули малака имконияти ҳамкорӣ кардан диҳанд;

- раванди таълим ба “чӣ тавр фикр кардан” равона гардад, на ба “оид ба чӣ фикр кардан”;
- хама оид ба ҳаҷми донишу малакашон ростқавл бошанд;
- нокомӣ дар чараёни таълим ҳамчун қисми таркибии он шинохта шавад;
- омӯзгор раванди омӯзишро дарк кунад ва донад, ки таълим чӣ тавр бояд ба роҳ монда шавад ва онро доимо назорат кунад.

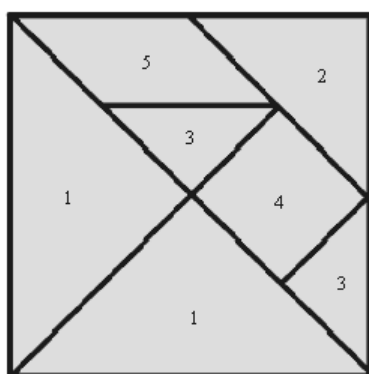
3.3. АЛОҚАМАНДИИ БАЙНИ ФАНҲО

Ҳудудҳое, ки байни фанҳои синфҳои ибтидоӣ эҷод шудаанд қисман сунъиянд, аммо барои ташкили чараёни таълим заруранд. Дар асл шахс дар ҳолате ки агар якчанд фанро дар як замон омӯзад таълими хубтар мегирад. Бо назардошти ин ғоидае, ки аз истифодаи алоқамандии фанҳо ба даст меояд (асосан алоқамандии байни фанҳо ном бурда мешавад) Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон онро ҳамачониба дастгирӣ менамояд.

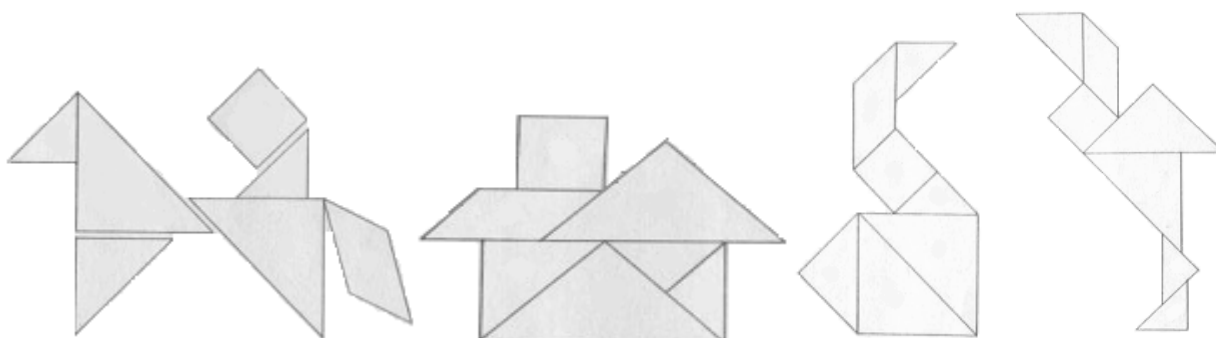
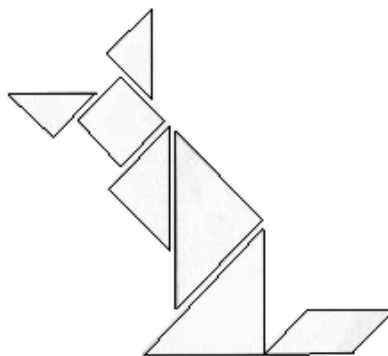
Намунаи алоқамандии байни фанҳо дар синфҳои ибтидоӣ чунин аст, омӯзгор дар синф бо хонандагон бозии «Танграм»-ро мегузаронад. Аз хонандагон хоҳиш мекунад, ки ба расми дар тахтаи синф буда назар кунанд. Бо хонандагон оид ба расм суҳбат ташкил мекунад ва чараёни эҷодкорӣ оғоз мегардад.

Бозии «Танграм». Бо рафикашон аз рӯи квадрати мазкур расмхоро тартиб диҳед:

- а) Қоғаз ё картонро бо шакли квадрат буред.
- б) Аз рӯи расми 1 онро тақсим карда, шаклҳои геометрии ҳосил намоед.
- в) Аз шаклҳои бурида расми ягон ашёро созед.

(расми 1)

Хонандагон дар самтҳои зерин салоҳият пайдо мекунанд:

- 1) Шиносоӣ бо бозии «Танграм» (забони тоҷикӣ);
- 2) Ҳисоб кардани миқдори расмҳо (математика);
- 3) Кор бо шаклҳои геометрии (забони тоҷикӣ–гуфтан);
- 4) Муқоиса кардани расмҳо (математика).

Дар асл ҳангоми таълими ҳамагуна мавзӯ мо ҳамеша якчанд салоҳияти фанҳои мухталифро ташаккул медиҳем. Омӯзгори соҳибтаҷриба инро дарк карда, кӯшиш

мекунад, ки мавзӯҳоеро фаро гирад, ки салоҳиятҳои якҷанд фанро дар як вақт машқ ва ташаккул диҳад. Аммо чунин нави таълим мавзӯ ва усули мухталифи ба нақшагириро тақозо мекунад.

IV. Методикаи таълими фанни санъат ва меҳнат дар синфи 3-юм

Фанни санъат ва меҳнат дар синфҳои ибтидоӣ таълим дода шуда, таълими якҷояи фанҳои пештараи санъати тасвирӣ ва таълими меҳнат-ро дар бар мегирад.

Дар равиши дарси мазкур хонандагон ҳам расм мекашанд ва ҳам дар заминаи ҳамон ашё таълими меҳнатро иҷро менамоянд. Яъне ҳар як дарс тахминан ба ду қисм тақсим мешавад: қисми аввал – расмкашӣ ва қисмати 2 меҳнат ё баръакс. Вале мазмуни дарс ва тарзи ташкили он ба мавзӯ вобаста аст. Агар ҳаҷми кор зиёдтар бошад, муаллим метавонад як дарси пурраро ба санъати тасвирӣ ва ё ба таълими меҳнат бахшад.

Яке аз вазифаҳои асосии омӯзиши фанни санъат ва меҳнат ин инкишоф додани образҳои бадеии хонандагон, ба меҳнат ва зебоиофариро зебоипарастӣ ва ба эҷодкорӣ ҳидоят намудани онҳо мебошад. Фароҳам овардани шароити мувофиқ, муҳайё намудани таҷҳизот ва маводди кор, дуруст, максаднок ва мунтазаму бошуурона ба роҳ мондани омӯзиши фанни санъат ва меҳнат хонандагонро ба машғулиятҳои амалии синфҳои минбаъда тайёр менамояд, ки аз тадбирҳои аввалини таълими технология дар доираи мактаби маълумоти умумӣ ба ҳисоб меравад. Инчунин, дар хонандагон одитарин малакаю маҳорати меҳнатӣ ва рассомӣ ташаккул ёфта, ба корҳои амалӣ, ба ҳаёт омода мешаванд. Вобаста ба малакаҳои меҳнативу рассомӣ фанни мазкур ба чор самти зерин тақсим карда шудааст:

- Корҳои тасвирӣ;
- Кор бо қоғаз ва картон;
- Кор бо маводди табиӣ ва пластилин;
- Кор бо ришта ва матоъ.

Методикаи таълими корҳои тасвирӣ

Тавассути расмкашӣ дар хонандагон ҳаёли эҷодӣ ва тафаккури аёнӣ - образӣ инкишоф дода мешавад. Корҳои тасвирӣро шартан ба панҷ гурӯҳ тақсим кардан мумкин аст:

Тасвир аз рӯйи мушоҳида. Ҳангоми тасвир аз рӯйи мушоҳида бештар қобилиятҳои дуруст интихоб карда тавонистани ранг, бо мутаносиби дуруст ва монанд тасвир кардани ашё аҳамият дода шавад. Ҳангоми таълим додан аз рӯйи мушоҳида кӯшиш бояд карда, ки ҳар як қадами тасвирро дар тахтаи синф нишон дода, тарзи дуруст тасвир кардани он шарҳ дода шавад. Дар ин намуди дарс хонандагон бояд ҳарчи зиёдтар ба қори омӯзгор монанд тасвир карданро омӯзанд. Аз ин рӯ ҳар як қадами омӯзгор бояд аз сода ба мураккаб буда, равшан ва фаҳмо бошанд, инчунин, қобилиятҳои синну солии хонандагон ба назар гирифта шаванд.

Тасвир аз рӯйи мазмуни матн. Ҳангоми тасвир аз рӯйи мазмуни матн хонандагон он чизеро, ки аз хондани матн фаҳмидаанд, тасвир менамоянд. Дар ин намуди фаъолият омӯзгор ба хонандагон роҳнамоӣ намекунад. Яъне ин намуди фаъолият бештар ба эҷодкории хонанда равона мешавад. Танҳо расм бояд ба мазмуни матн мувофиқат кунад ва хонанда расми тасвиркардашро шарҳ дода тавонад. Матнҳоро аз китобҳои дарсӣ, бадеӣ, ё афсонаҳо интихоб кардан мумкин аст.

Нақл эҷод кардан аз рӯйи расм. Ин намуди фаъолият ҳам ба эҷодкории хонанда вобаста мебошад. Омӯзгор метавонад, аз рӯйи як расм нақл эҷод карда, ба хонандагон ҳамчун намуна фаҳмонад. Сипас метавонад хонандагонро ба гурӯҳҳо тақсим карда, супориш диҳад, ки аз рӯйи расмҳои гуногун нақл эҷод намоянд. Дар ин намуди фаъолият хонандагон дарк кардани мазмуни расмҳоро ёд мегиранд.

Тасвири озод аз образҳо (тасаввурот). Дар ин намуди фаъолият хонандагон пурра аз ҳаёли худ расм тасвир менамоянд. Омӯзгор метавонад танҳо мавзӯро пешниҳод намояд.

Масалан, мавзӯи «Тоҷикистон дар ояндаҳои дур». Хонандагон ҳаёлан Тоҷикистонро дар оянда тасаввур карда, расми онро тасвир менамоянд. Дар ин намуди фаъолият омӯзгор бояд бештар ба тасаввурот ва қобилияти эҷодии хонанда диққат диҳад, на ба малақаҳои расмҳои ӯ. Яъне расм зебо ҳам набошад, бояд вай ягон ғояи нав дошта бошад. Инчунин, хонанда расми эҷодкардаашро шарҳ дода тавонад, ҳангоми арзёбӣ аз тарафи омӯзгор ба назар гирифта шавад.

Тасвир ҳамчун ороиш. Дар ин намуди фаъолият тамоми намуди тасвирҳо ва рангкуниҳо бо мақсади оро додан истифода бурда мешаванд. Масалан, нақшу нигоҳҳо, рангин кардани ягон чизи худсохт ва ғ. Омӯзгор моҳияти оро доданро фаҳмонда, чӣ тарз оро додани баъзе ашё, масалан, чойнику пиёлро нишон медиҳад. Хонандагон мустақилона аз ҳаёлотҳои худ нақшу нигоҳҳоро эҷод менамоянд.

Натиҷаҳои омӯзиш:

- Муайян ва тафсир намудани салоҳиятҳои тасвир кардан;
- Интиҳоб ва истифода бурдани методҳои мувофиқ барои ташаккули малақа ва маҳорати тасвир кардан;
- Ба нақша гирифтани дарсҳои фанни санъат ва меҳнат дар асоси стандартҳо, роҳнамои омӯзгор ва замима ба китобҳои дарсӣ.

Методикаи таълими кор бо қоғаз ва картон

Аз лаҳзаҳои аввали таълими фанни санъат ва меҳнат моро лозим меояд, ки оид ба намудҳои гуногуни қоғаз мавқеъ, сифат ва аҳамияти он маълумот диҳем. Донишҷӯҳои хусусиятҳои қоғаз ба шахс имконият медиҳад, ки онҳо меҳнати дастии худро бо сифати баланд иҷро намоянд. Ба намудҳои қоғазу картон нигоҳ карда истода, ба хонандагон сифатҳои асосии картонро фаҳмондан зарур аст. Картон ҳам мисли қоғаз ғафс, тунук, ҳамвор, сахт, дурушт, дағал, қатшаванда, қатнашаванда, тезшикананда, чилодор ва ранга шуда метавонад. Донишҷӯҳои сифатҳои қоғазу картон таассуроти шахсро бой мегардонад.

Дар қоғаз пул, китоб, дафтар, албом, чипта, расм, харита ва ғайра чоп мешавад. Қоғазҳои зардеворӣ барои ороиши хонаҳои истифода бурда мешавад. Дар қоғазҳои аксчопкунӣ суратгир акс чоп мекунад. Қоғазҳои чиндор барои сохтани гулҳои гуногун истифода бурда мешавад. Умуман қоғаз дар ҳамаи соҳаҳо васеъ истифода бурда мешавад ва дар дунё маводди дигаре мисли қоғаз нест, ки дар ҳамаи соҳаҳо муҳим бошад.

Сарфакорона истифода бурдани қоғазу картон ва риояи қоғазҳои бехатарӣ ҳангоми кор бо қоғаз ва картонро ба кӯдакон фаҳмондан зарур мебошад. Ҳангоми фаъолият бо картон бештар усулҳои зерин истифода бурда мешаванд:

Сохтан бо роҳи буридан, ширеш кардан. Ин намуди фаъолият бо истифода аз қайчӣ ва ширеш ба роҳ монда мешавад. Масалан, сохтани куттиҷаҳо, макетҳо, хонаҷаҳо, мошинҳо ва ғ. Яъне дар сохтани ин намуди ашё, албатта қайчӣ ва ширеш истифода бурда мешаванд. Омӯзгор сохтани онро бояд қадам ба қадам нишон дода, тарзи дуруст иҷро намудани қадамҳоро аз тарафи хонандагон назорат кунад ва ба хонандагон, ки дар иҷрои фаъолият душворӣ мекашанд, кумак кунад, ё ба назди хонандаи нисбатан фаъолтар шинонда, ба ӯ вобаста кунад.

Сохтан бо роҳи қаткунӣ (усули оригамӣ). Дар ин намуди фаъолият қайчӣ ва ширеш тамоман истифода бурда намешаванд. Яъне фаъолият танҳо бо усули қат кардани қоғаз иҷро карда мешавад. Ин намуди фаъолиятро ҳам омӯзгор бояд қадам ба қадам ба хонандагон нишон диҳад. Инчунин омӯзгор тарзи аз рӯйи схемаҳо сохтанро ба хонандагон омӯзонад. Мазмуни хатҷаҳо ва тирҷаҳо фаҳмонад.

Гулмонӣ (аппликасия) аз қоғаз. Ин намуди фаъолият бо роҳи буридан ва ширеш кардан истифода бурда мешавад. Фарқияти ин усул аз усули яқум дар он аст, ки дар ин намуди фаъолият ашё сохта намешавад, балки тавассути он манзараҳои зебо ё гулҳо омода карда мешаванд. Яъне, аз як намуди қоғаз гул, барг ё ягон ашёи дигар бурида шуда, ба қоғазҳои дигар ширеш карда мешавад.

Масалан, омӯзгор якчанд намуди омода намудани гулҳоро қадам ба қадам ба хонандагон нишон дода, сипас ба онҳо супориш медиҳад, ки худашон ягон гулро эҷод намоянд. Супориш бояд ба қобилияти эҷодии хонандагон равона карда шавад.

Соҳтан бо усулҳои омехта. Дар ин намуди фаъолият ҳама намуди амалиёт бо қоғаз якбора истифода бурда мешаванд. Ин фаъолият бештар барои омода намуди табрикномаҳо, бозичаҳо ва ашёи ороишӣ аз қоғазу картон истифода бурда мешавад. Дар ин ҷо ҳам усули буридану ширеш кардан ва ҳам усули қаткуниро якбора истифода бурдан мумкин аст. Омӯзгор намунаҳоро қадам ба қадам ба хонандагон нишон медиҳад.

Усули оҳардихӣ. Ин усул васл кардани қоғаз бо оҳар (хамира) ё ширеш мебошад. Бо ин усул зарфҳо, шакли меваю сабзавот, суроби ҳайвонот ва парандаҳоро низ соҳтан мумкин аст. Ҳангоми омӯхтани ин усул қадам ба қадам тарзи васл намудани қоғазро ба хонандагон нишон диҳед. Ин намуди фаъолиятро хонандагон мустақилона ва дар гурӯҳҳои хурд иҷро карда метавонанд.

Натиҷаҳои омӯзиш:

- интиҳоб ва истифода бурдани усулҳои гуногуни кор бо қоғаз бо мақсади ташаккули салоҳиятҳои хонандагон;
- ба нақша гирифтани дарсҳои фанни санъат ва меҳнат дар асоси стандартҳо, роҳнамои омӯзгор ва замима ба китобҳои дарсӣ.

Методикаи таълими кор бо пластилин ва маводди табиӣ

Ба маснуоти табиӣ барги гул, чӯбчаҳои дарахтон, ҷалғӯза, пӯчоки чормағз, pista, зироатҳо, сангчаҳо ва ғайра дохил мешаванд. Ин намуди фаъолият барои инкишофи тафаккури эҷодӣ ва моторикаи хурд (ҳаракати панҷаҳо)-и кӯдак мусоидат менамояд.

Аз пластилин ва маводди табиӣ соҳтани бозичаҳо ва ашё. Ин намуди фаъолиятро бо роҳҳои гуногун истифода бурдан мумкин аст. Мо метавонем танҳо аз маводди табиӣ ашё созем, ё роҳи дигараш, истифода бурдани пластилин ва маводди табиӣ дар якҷоягӣ. Ин намуди фаъолият низ дар шакли қадам ба қадам омӯхтан сурат мегирад. Шумо метавонед, хонандагонро ба гурӯҳҳо тақсим намуда, ба ҳар гурӯҳ супоришҳои гуногун диҳед. Масалан, як гурӯҳ метавонад сабзавот, гурӯҳи дигар меваҳоро созанд.

Аппликатсия бо пластилин, ғалладонаҳо ва сангчаҳо. Ин усулро бештар дар болои картон истифода бурдан мумкин аст. Шумо метавонед, бо тамоми намуди зироатҳо, пластилин, сангчаҳо ва ҳатто макарон манзараҳо ва расмҳои зеборо омода намоед. Дар ин намуди фаъолият омӯзгор баъзе намунаҳоро ба хонандагон нишон медиҳад. Сипас, онҳо худашон бо ин усул манзара ва расмҳои навро эҷод менамоянд. Ин усулро бо мақсади оро додани ягон ашё ҳам истифода бурдан мумкин аст. Масалан, бо ғалладонаҳо, ё сангчаҳо кӯза, табақ ва чойникро бо усули ширешкунӣ оро додан мумкин аст.

Натиҷаҳои омӯзиш:

- интиҳоб ва истифода бурдани усулҳои гуногуни кор бо пластилин ва маводди табиӣ бо мақсади ташаккули салоҳиятҳои хонандагон;
- ба нақша гирифтани дарсҳои фанни санъат ва меҳнат дар асоси стандартҳо, роҳнамои омӯзгор ва замима ба китобҳои дарсӣ.

Методикаи таълими кор бо ришта ва матоъ

Маълумот дар бораи матоъҳо

Усулҳои тайёр намудани матоъ ба одамон ҳанӯз аз замонҳои хеле қадим маъмул аст. Кофтуковҳои бостоншиносон шаҳодат медиҳанд, ки аҷдодони мо дар асрҳои XV пеш аз мелод ба бофандагӣ, яъне тайёр кардани матоъ машғул буданд.

Техникаи корҳои ресандагию бофандагӣ солиёни зиёд дастӣ амалӣ гардида, танҳо дар асрҳои миёна бо истифода аз технологияи нав рӯ ба тараққӣ ниҳод. Аз дуку чарх то дастгоҳҳо, аз дастгоҳҳо то техникаи одӣ, аз он то дастгоҳҳои механикию автоматии пуриктидор такмил дода шуд.

Маснуоти асосии корҳои бофандагӣ: пахта, мӯина, пилла, зағирпоя, канаб, бангдона, чут (ғиёҳест, ки дар Ҳиндустон мерӯяд ва аз он матоъҳои дағал ва ресмону банд тайёр мекунанд) ва ғайра. Аз моддаҳои кимиёвӣ низ матоъ тайёр мешавад.

Матоъ вобаста ба маснуоти кор ба навъҳои асли ва сунӣ ҷудо мешавад. Ба гурӯҳи матоъҳои асли матоъҳои дохил мешавад, ки аз нахҳои табиӣ, (яъне аз пахта, пилла, мӯина, зағирпоя, канаб, бангдона) бофта шудаанд. Суф, чит, сатин, шоҳӣ, атлас барин матоъҳо аз нахҳои табиӣ бофта мешаванд.

Матоъ мувофиқи тартиби зайл тайёр мешавад:

- а) маснуоти бофандагиро кишт, парвариш ва тоза мекунанд;
- б) калоба мекунанд;
- в) аз калоба ресмон мересанд;
- г) аз ресмон матоъ мебофанд.

Фарқият ва монандии қоғазу матоъ.

Муаллим ба хонандагон оид ба якҷанд фарқияту монандии қоғазу матоъ маълумот медиҳад:

- қоғазу матоъ маводди тунуканд, ғафсии онҳо дар муқоиса бо бар ва дарозӣ беохир аст.
- қоғазу матоъ маводдеанд, ки аз нахҳо иборатанд, танҳо дар қоғаз ин нахҳо омехтаанд, дар матоъ нахҳо ба монанди тору пуд омадаанд.
- ҳангоми иҷрои корҳо бо қоғаз ва ҳам бо матоъ қайчӣ истифода бурда мешавад.
- қоғазу матоъ маводдеанд, ки ба воситаи дӯхтан, ширеш кардан пайваст мешаванд. Агар лозим шавад дар болои қоғаз ва матоъ расмҳои гуногун чоп мекунанд, ороиш медиҳанд ва рангубор мекунанд.

Ҳангоми кор бо матоъ ба хонандагон қоидаҳои бехатарии истифодаи сӯзан, ришта ва қайчиро фаҳмондан зарур мебошад.

Пора кардан. Буридани матоъ ҳам ба буридани қоғаз монанд аст. Ҳангоми омӯхтани буридани матоъ тарзи дуруст қайдани қайчӣ, чен кардан бо чадвалро ба хонандагон омӯзонед.

Гулдӯзӣ. Ҳангоми омӯхтани ин усул аввал бо қалам дар рӯи матоъ тасвир намудани нақшу нигорхоро нишон диҳед, баъд тарзи дуруст дӯхтани онро нишон диҳед.

Истифода бурдани латтапораҳо ва либосҳои нодаркор. Дар синфҳои ибтидоӣ омӯхтани тарзи эҷодкорона истифода бурдани латтапораҳо ва либосҳои нодаркорӣ натиҷаҳои хуб медиҳанд. Аз як тараф ин ҳароҷоти зиёдати талаб намекунад, аз дигар тараф хонандагон бо шавқи зиёд кор мекунанд. Масалан, аз ҷӯроби нодаркор ҳам бозича дӯхтан мумкин аст.

Натиҷаҳои омӯзиш:

- интихоб ва истифода бурдани усулҳои гуногуни кор бо матоъ, қоғаз ва дигар мавод бо мақсади ташаккули салоҳиятҳои хонандагон;
- ба нақша гирифтани дарсҳои фанни санъат ва меҳнат дар асоси стандартҳо, роҳнамои омӯзгор ва замима ба китобҳои дарсӣ.

V. АРЗЁБӢ

Арзёбӣ раванди бонизомест дар таълим, ки барои муайян, таҳлил ва ғирдоварии маълумот ва барои ноил гаштан ба мақсадҳои таълимии дар барномаи фаннӣ зикршуда пешбинӣ шудааст.

Чунин хусусиятҳо арзёбӣ ва ҳисоботдиҳиро самаранок мегардонанд:

- бояд ба мақсади ташаккул ва ҷамъбасти истифода шавад;
- бояд доимӣ бошад (яъне мо набояд то охири мавзӯ ё соли хониш интизор шавем, дар ин ҳолат барои тағйир ва такмил додани раванди таълим вақт намемонад);
- бояд ба мақсадҳои таълимии дарс, ки дар асоси натиҷаҳои таълими стандарт ва барномаи таълим таҳия шудаанд, алоқаи мушаххас дошта бошад;

- мувофиқ бошад (яъне супориши санчишӣ бояд дониш ва малакаи мушаххасро арзёбӣ кунад. Масалан, мо барои санчидани малакаи хондани хонанда аз ӯ хоҳиш намоем, ки матнро бо овози баланд хонад. Ин санчиши мувофиқ нест, зеро он доир ба малакаи хондан ва муайян кардани ғояи асосии матн маълумоти кофӣ дода наметавонад. Ин нукта хеле муҳим аст, зеро мақсади хондан муайян намудани ғояи асосии матн аст) ;
- воқеъ бошад (ин маънои онро дорад, ки мо тест ё санчишро бо якчанд хонандаи дорои қобилияти якхела гузаронем, натиҷаи якхела ба даст меорем);
- дубора санчида шавад (яъне, натиҷаи онро каси дигар низ санчида тавонад). Масалан, агар санчиши шифоҳӣ гузаронем ва ба хонанда баҳо гузорем. Агар ҳамон хонандаро шахси дигар санҷад, он гоҳ шояд хонанда баҳои дигар гирад);
- дар асоси меъёрҳо ба роҳ монда шавад, ин метавонад дурустии онро таъмин созад;
- методҳои гуногуни арзёбӣ истифода шаванд (мо набояд танҳо ба санчиши шифоҳӣ қонеъ шавем);
- қобилияти аксари хонандагонро ба эътибор гирад (тестҳо тарзе таҳия шаванд, ки барои хонандаи суҷуд ва аълоҳон маълумоти кофӣ пешниҳод намоянд);
- принципҳои баробариро риоя кунад (воситаҳои арзёбӣ бояд хоҳиши гурӯҳи алоҳидаро инъикос накунад).

Барои таъмини пай дар пай ва истифодаи самараноки вақт омӯзгор бояд арзёбии умумиро ба роҳ монад. Ин чунин маъно дорад:

- роҳбарони иттиҳодияҳои методии фаннӣ якҷоя бо омӯзгорон бонки воситаҳои арзёбиро таҳия карда, аз он дар мавриди лозима истифода бурда метавонанд;
- дурустӣ ва мувофиқати воситаҳоро омӯзгорон метавонанд якҷоя санҷанд ва натиҷаҳои санчишҳоро муқоиса намоянд;
- натиҷаи санчиши ҷамъбастиро роҳбарони иттиҳодияҳои методӣ ва муовини директор ҷамъ оварда, таҳлил мекунанд ва инкишофи тамоми мактабро нисбат ба натиҷаҳои таълими барномаи мазкур муқоиса менамоянд.

Аслан роҳбарони иттиҳодияҳои методӣ бояд маълумотро доир ба ноил гаштани хонандагон ба натиҷаҳои таълим таҳлил карда, дар асоси таҳлилҳои мазкур муайян намоянд, ки кадом натиҷаҳои таълим ба даст оварда нашудаанд ва ба кадом муаллим ёри методӣ ва маводди иловагӣ таълим зарур аст.

Комёбиҳои дониш, малакаю маҳоратҳои талабагон оид ба фанни санъат ва меҳнат тавассути тестҳо ва таҳлили фаъолияти мустақилонаи онҳо, сифати кори иҷрокарда арзёбӣ карда мешаванд.

1. Тест (саволнома). Талабот ба гузарондани санчиш:

- саволҳои пурсишнома дар доираи маводди барномаи таълим бошанд;
- супоришҳо танҳо маводди омӯхтаи фанро фаро гиранд;
- тарзи истифодаи саволҳо ба талабаҳо фаҳмо ва дастрас бошанд;
- пурсишнома мунтазам гузаронида шавад, то ки талабагон ба талаботи он одат кунанд.

2. Фаъолияти кори мустақилонаи талабагон бояд ба талаботи зерин ҷавоб диҳанд:

- маҳорати истифодаи воситаҳои тасвир;
- ба назар гирифтани ороиш, рӯшноӣ, тобишу шинами рангҳо;
- мухайё намудани таҷҳизот ва маводди кор;
- риояи қоидаи бехатарӣ;
- сарфаю сариштакорона истифода бурдани маводди зарурӣ;
- муайян намудани ченаки маснуоти сохташаванда ва ашёи тасвиршаванда;
- коршоямии маснуоти сохташаванда;
- дуруст баҳо додан ба натиҷаи меҳнати худ ва дигарон.

Барои муайян намудани дараҷаи ба даст овардаи салоҳияти хонанда аз фанни санъат ва меҳнат дар давоми сол (дар аввали сол, рейтингҳои 2,3,4; нимсолаи 1; нимсолаи 2; ҷамъбасти сол) санҷишҳо гузаронида мешаванд. Санҷишҳоро дар шаклҳои гуногун гузаронидан мумкин аст: шифоҳӣ, тестӣ, хаттӣ ва амалӣ (эҷод, ё иҷро намудани ягон амал) ва ғ. Воситаҳои арзёбӣ бояд мақсадҳои таълимии банақшагирифташударо инъикос кунанд.

Дар арзёбӣ намудани салоҳияти хонанда “Портфолио”- и ӯ нақши хеле калонро дорад. Дар портфолиои хонанда натиҷаҳои кори дастии ӯ нигоҳ дошта мешавад, ки ҳангоми арзёбии ташаккулдиҳанда ва ҷамъбасти лозим мешаванд.

Арзёбии ҷамъбасти

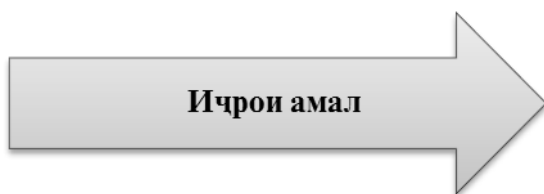
Вобаста ба хусусиятҳои хоси фанни санъат ва меҳнат, ки се тарзи асосии кор (иҷро амал, эҷод, арзёбӣ)-ро дар бар мегирад, намудҳои назорат ҳам аз рӯи ҳамин се самт ба роҳ монда мешавад.

Иҷро амал: вобаста ба синф (синну сол) доништан ва истифода бурда тавонистани воситаҳои санъати тасвирӣ ва меҳнат (қалам, мӯқалам, ранг, об, қайчӣ, сӯзан, матоъ ва ғ...)

Эҷод: вобаста ба синф (синну сол) эҷод карда тавонистани ғояҳои нав ва шарҳ дода тавонистани он.

Арзёбӣ: вобаста ба синф (синну сол) шарҳ дода тавонистани муносибати худ нисбат ба намудҳои санъат, арзёбӣ карда тавонистани намунаҳои санъат, кори худ ва дигарон.

Намунаҳои арзёбӣ

Вобаста ба синф (синну сол) доништан ва истифода бурда тавонистани воситаҳои санъати тасвирӣ ва меҳнат (қалам, мӯқалам, ранги обӣ, қайчӣ, сӯзан ва ғ...).

Ин самт бештар ба дурусти истифода бурда тавонистани воситаҳои санъат ва меҳнат инчунин, доништан дар бораи вазифаи онҳо равона шудааст.

Барои арзёбӣ намудани ин самт чунин усулҳоро истифода бурдан мумкин аст:

Усули “Супориш”. Хонанда супоришҳои гуногунро мустақилона иҷро менамояд.

Масалан:

1. Расми кӯзаро бо қалами одӣ тасвир намоед.
2. Аз қоғаз бо усули қаткунӣ (оригамӣ) қуттича созад.
3. Бо ранги обӣ ва мӯқалам баргҳои дарахтонро ранг кунед ва ғ...

Усули “Тест”: Хонанда ба саволҳои ҷавоби хаттӣ медиҳад.

Масалан:

1. Дар санъати тасвирӣ кадом гурӯҳи рангҳо асосӣ ҳисобида мешаванд?
 - а) сурх, сафед, сиёҳ;
 - б) кабуд, сурх, зард;
 - в) сабз, зард, хокистарранг.
2. Воситаҳои, ки бо он расом кор мекунад, интихоб намоед:
 - а) арра, табар, бел.
 - б) қалам, ранги обӣ, мӯқалам.

3. Агар рангҳои зеринро бо ҳам омехта кунем, кадом рангҳо ҳосил мешаванд? (Ҷавобашро нависед):

Сурх + кабуд = _____

Кабуд + зард = _____

Сурх + зард = _____

Усули “Шифоҳӣ”. Хонанда ба саволҳои муаллим шифоҳӣ ҷавоб медиҳад.

Масалан, муаллим ашро нишон дода, аз хонанда ном ва вазифаи онро мепурсад.

Вобаста ба синф (синну сол) эҷод карда тавонистани ғояҳои нав ва шарҳ дода тавонистани он.

Ин самт бештар ба эҷод карда тавонистани ғояҳои нав инчунин, шарҳ дода тавонистани он равона шудааст, на ба дуруст истифода бурда тавонистани воситаҳои санъат ва меҳнат. Дар ин ҷо эҷод ва кашф карда тавонистани ғояҳои нав муҳим мебошад.

Барои арзёбӣ намудани ин самт чунин усулҳоро истифода бурдан мумкин аст:
Усули “Расм ё амал аз рӯи мавзӯ...” Хонанда аз рӯи мавзӯӣ ягон чиз эҷод менамояд (тасвир мекунад, месозад, медӯзад...).

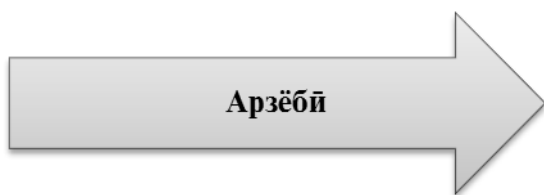
Масалан:

1. Дар мавзӯи сулҳ аз тахайюлотӣ худ расм тасвир намоед;
2. Дар мавзӯи сулҳ аз тахайюлотӣ худ ягон чиз созед, омода намоед.

Усули “Нақл аз рӯи мазмуни расм”. Хонанда аз рӯи мазмуни расм аз тасаввуроти худ ягон ҳикоя ё афсона эҷод менамояд.

Масалан:

1. Аз рӯи мазмуни ин расм ҳикоя эҷод намоед.
2. Ба ин расм нигоҳ карда, афсона эҷод намоед.

Вобаста ба синф (синну сол) шарҳ дода тавонистани муносибати худ нисбат ба намунаҳои санъат, арзёбӣ карда тавонистани намунаҳои санъат, кори худ ва дигарон.

Ин самт бештар ба қобилияти арзёбӣ карда тавонистани он, инчунин шарҳ дода тавонистани муносибати худ нисбат ба он равона карда шудааст.

Барои арзёбӣ намудани ин самт чунин усулҳоро истифода бурдан мумкин аст:
Усули “Арзёбӣ намудани кори худ”. Хонанда ба натиҷаи кори худ баҳо медиҳад, норасоӣ ва бартарихи кори худро муайян намуда, мегӯяд.

Масалан, хонанда ягон расмро тасвир менамояд ё шакли ягон ашёро месозад. Муаллим супориш медиҳад, ки хонанда ба кори худ баҳо диҳад ва онро шарҳ диҳад, сабабашро фаҳмонад, норасоӣ ва бартарихи кори худро муайян намояд.

Усули “Арзёбӣ намудани кори дигарон”. Хонанда ба натиҷаи кори дигарон, намунаҳои санъати тасвирӣ, меҳнат баҳо медиҳад, муносибати худро нисбат ба онҳо шарҳ медиҳад. Масалан, хонанда кори ҳамсинфашро ё ягон намунаи санъати тасвириро мушоҳида карда, онро таҳлил менамояд ва норасоиву бартарихи онро меёбад. Муносибати худро нисбат ба он шарҳ медиҳад, яъне мегӯяд, ки ба вай писанд омад, ё не ва сабабаш дар чист.

Талабот ба гузарондани санчиш:

- санчиш бо мақсади ташаккул додани маҳорату малакаи хонанда гузаронида шавад, на барои маҳдуд намудани ӯ;
- саволҳои тест дар доираи муайян намудани рушди салоҳиятҳо ва нишондиҳандаҳо бошанд;
- супоришҳо танҳо маводди омӯхтаи фанро дар бар гиранд;

– тарзи ифодаи саволҳо ба талабаҳо фаҳмо ва дастрас бошанд.

Ин фан бештар бо мақсади ташаккул додани ҳисси зебоипарстӣ ва бедор кардани шавқи эҷодкорӣ равона карда шудааст ва дар арзёбӣ намудан ҳам, ин мақсадҳо бояд чун замина барои таҳия намудани саволу супоришҳо қабул карда шаванд.

**НАҚШАИ ТАҚВИМӢ АЗ ФАНИ САНЪАТ ВА МЕҲНАТ БАРОИ СИНФИ СЕЮМ
(ҲАФТАЕ 2 СОАТ. ҲАМАГӢ 68 СОАТ)**

Соатҳо	Сентябр				Октябр				Ноябр				Декабр				Феврал				Март				Апрел				Май			Июн		
18																																		
16																																		
18																																		
16																																		
Ҳафта	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34

РОҶНАМОИ ФАНИ САНЪАТ ВА МЕҲНАТ БАРОИ СИНФИ 3 НИМСОЛАИ I

1. Суробсозӣ ва ороиши зарфҳо – 1 соат.

Барнома. Намоиши зарфҳои миллӣ ва суҳбат дар атрофи онҳо. Фарқияти кори кулолии Суғду Бадахшон, Хатлон ва дигар минтақаҳои Тоҷикистон. Аз гил ё пластилин сохтани зарфҳо ва нақшу нигори онҳо. Тасвири зарфҳои миллӣ ва ороиши онҳо. Аҳамияти истифодаи зарфҳо дар раванди рӯзгор. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- фикри худро оид ба истифодаи зарфҳо дар рӯзгор баён карда тавонанд;
- шакл, ҳаҷм ва фарқи пиёлаву кӯзаро донанд ва гуфта тавонанд;
- шакли паранда ва ҳайвонотро тасвир ва оро дода тавонанд;
- кӯзару пиёларо гулмонӣ карда тавонанд.

Равиши дарс: Тасвири нақшу нигор дар асоси эҷодкорӣ, нусхабардорӣ ва намунаи нақшу нигорҳо иҷро карда мешавад. Иҷрои ин супоришҳо дар хонандагон қобилияти эҷодкорӣ ва мустақилона иҷро намудани нақшҳои гуногунро инкишоф медиҳад. Дар мавзӯи тасвири зарфҳои миллӣ кӯзару пиёла ва парандаву сангпушт дигар тарзҳои ороишро бо ранг иҷро мекунанд. Дар мавриди иҷрои нақшу нигор на танҳо тафаккури фазоии хонандагон инкишоф меёбад, балки ҳисси зебоипарастӣ ва такмили тартиби кор ба фаҳмиши ранг ёрӣ мерасонад. Дикқати асосии хонандагонро бояд ба он равона созем, ки онҳо бо шавқу завқ ҳаракати фарқшаванда, таносуби рангҳо, зебоии аслиро дар корҳои ороишӣ моҳирона иҷро намоянд.

1. Мақсади мавзӯро ба хонандагон фаҳмонед. Дар тахтаи синф шакли мурғобӣ ва сангпуштро бо истифода аз бӯрҳои ранга тасвир намоед. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки хусусиятҳои фарқкунандаи ин ашёро номбар намоянд.
2. Дар албом шакли кӯза, пиёла, мурғобӣ ва сангпуштро тасвир кунед ва онро бо қаламҳои ранга, гуаш ва ранги обӣ оро диҳед.
3. Пас корҳои худро ба рафикатон нишон дода, кори якдигарро арзёбӣ кунед.
4. Аз маводди табиӣ (пӯчоқи чормағзу тухм) ва пластилину гил сохтани шакли мурғобӣ ва сангпушт.
5. Вазифаи хонагӣ. Тасвири шакли пиёла ва оро додани он.

Арзёбӣ. Шумо салоҳиятҳои тасвир ва оро додани хонандагонро дар охир санҷед. Ҳангоми тасвир ва оро додан ба кадом хатоҳо роҳ доданд, дар дафтари арзёбӣ қайдҳо кунед. Инчунин дуруст тасвир ва оро додани зарфҳои миллиро санҷед. Ба хонандагон барои бехтар шудани корашон тавсияҳо пешниҳод намоед.

2. Аломатҳои роҳ. Тасвир ва сохтани шакли аломатҳои роҳ - 1 соат.

Барнома. Шинос намудани хонандагон бо аломатҳои роҳ (огоҳкунанда, манъкунанда). Маълумот дар бораи вазифа ва аҳамияти аломатҳои роҳ барои бехатарии ҳаракат. Тайёр намудани шаклҳои геометрӣ: секунҷа, доирача ва тасмачаҳо. Бо истифодаи қаламҳои ранга, гуаш ва ранги обӣ тасвир намудани аломатҳои роҳ. Аз маводҳои табиӣ ва қоғазҳои ранга сохтани шакли аломатҳои роҳ. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- оид ба зарурат ва аҳамияти аломатҳои роҳ фаҳмиш пайдо намуда, фикру ақидаашонро баён кунанд ва аломатҳои заруриро шарҳ дода тавонанд;
- тарзи дурусти тасвир намуданро мувофиқи мавзӯ донанд ва шарҳ дода тавонанд;
- дар варақ шакли аломатҳои роҳро тасвир карда тавонанд;
- аз маводди табиӣ аломатҳои роҳро сохта тавонанд.

Равиши дарс: Дар поён баъзе тавсияҳои методиро оид ба таълими мавзӯи мазкур пешниҳод менамоем. Боварӣ дорем, ки шумо ба он вобаста ба қобилияти хонандагон ва шароити муассиса тағйиру иловаҳо ворид месозед.

1. Ҳангоми иҷрои супориш муаллим оид ба аломатҳои роҳ дар кӯчаву шаҳрҳо ва аҳамияти он дар ҳаёти инсон суҳбат ташкил мекунад.

2. Баъд аз он омӯзгор дар тахтаи синф намудҳои аломатҳои роҳ, аломатҳои огоҳкунанда ва манъкунандаро бо истифодаи бӯрҳои ранга тасвир менамояд.

3. Кор дар гурӯҳ: Бо истифодаи қаламҳои ранга, гуаш, ранги обӣ ва маводди табиӣ.

Гурӯҳи якум: Тасвири аломатҳои огоҳкунанда.

Гурӯҳи дуюм: Тасвири аломатҳои манъкунанда.

Гурӯҳи сеюм: Сохтани шакли аломатҳои огоҳкунанда.

Гурӯҳи чорум: Сохтани шакли аломатҳои манъкунанда.

4. Хулоса. Расмҳои тасвирнамуда ва шакли аломатҳои роҳи сохташударо бо хонандагон баррасӣ карда, арзёбӣ кунед.

5. Вазифаи хонагӣ. Тасвир намудани шакли аломатҳои роҳ.

Арзёбӣ Шумо салоҳиятҳои тасвир ва сохтани хонандагонро дар охир санҷед. Ҳангоми тасвир намудан ва сохтан ба қадом ғалатҳо роҳ додани хонандагонро дар дафтари арзёбӣ қайд кунед. Инчунин дуруст тасвир намудан ва сохтани аломатҳои роҳро аз назар гузаронед. Ба хонандагон барои беҳтар шудани корашон тавсияҳо пешниҳод кунед.

3-4. Тасвир ва сохтани шакли чароғаки роҳнамо - 2 соат.

Барнома. Суҳбат аз рӯи расми чароғаки роҳнамо. Аҳамияти чароғақ. Рангҳои чароғақ ва вазифаҳои онҳо. Аз куттиҳои гӯгирд ва маводди мувофиқ сохтани чароғаки роҳнамо. Бо истифодаи қаламҳои ранга, гуаш ва ранги обӣ тасвир намудани чароғаки роҳнамо.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якҷанд роҳ арзёбӣ карда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- Оид ба зарурат ва аҳамияти чароғаки роҳнамо дар табиат фаҳмиш пайдо намуда, фикру ақидаашонро баён кунанд ва калимаҳои заруриро шарҳ дода тавонанд;
- тарзи дуруст тасвир намуданро мувофиқи мавзӯ донанд ва шарҳ дода тавонанд;
- дар варақ шакли чароғақро тасвир карда тавонанд;
- аз тугтиҳои гӯгирд шакли чароғақро сохта тавонанд.

Равиши дарс: Дар поён баъзе тавсияҳои методиро оид ба таълими мавзӯи мазкур пешниҳод менамоем. Боварӣ дорем, ки шумо ба он вобаста ба қобилияти хонандагон ва шароити муассиса тағйиру иловаҳо ворид месозед.

1. Ҳангоми иҷрои супориш муаллим доир ба чароғаки роҳнамо дар кӯчаву шаҳрҳо ва аҳамияти он дар ҳаёти инсон суҳбат ташкил мекунад.

2. Баъд аз он омӯзгор дар тахтаи синф намуди чароғақ роҳнаморо бо истифода аз бӯрҳои ранга тасвир менамояд.

3. Кор дар гурӯҳ: Тасвир, оро додан ва сохтани шакли чароғақро бо истифодаи қаламҳои ранга, гуаш, ранги обӣ ва маводди табиӣ.

Гурӯҳи якум: Тасвири чароғаки роҳнамо.

Гурӯҳи дуюм: Аз коғазҳои ранга сохтани шакли чароғаки роҳнамо.

Гурӯҳи сеюм: Аз маводди табиӣ оро додани шакли чароғаки роҳнамо.

Гурӯҳи чорум: Аз куттиҳои холишудаи гӯгирд сохтани чароғаки роҳнамо.

4. Хулоса. Корҳои иҷронамударо бо хонандагон баррасӣ ва арзёбӣ намоед.

5. Вазифаи хонагӣ. Тасвир намудани шакли чароғаки роҳнамо.

Арзёбӣ. Шумо салоҳиятҳои тасвир ва сохтани хонандагонро дар охир санҷед.

Ҳангоми тасвир намудан ва сохтан ба кадом ғалатҳо роҳ додани хонандагонро дар дафтари арзёбӣ қайд кунед. Инчунин дуруст тасвир намудан ва сохтани чароғакро аз назар гузаронед. Ба хонандагон барои беҳтар шудани корашон тавсияҳо пешниҳод кунед.

5-6. Тасвир ва сохтани модели автомобил – 2 соат.

Барнома. Мушоҳидаи воситаҳои гуногуни нақлиёт (мусофиркаш, боркаш) ва номбар намудани онҳо. Нақлиёти хушкгард ва ҳавоӣ обӣ. Номбар кардани қисмҳои асосии мошинҳо. Тасвир намудани шакли мошинҳо (интиҳобӣ) ва бо истифодаи қаламҳои ранга, гуаш оро додани онҳо. Сохтани мошинчаҳо аз куттиҳои гуногун. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонанд.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонанд.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонанд.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- ✓ намунаи модели автомобилро номбар карда шарҳ дода тавонанд;
- ✓ фарқияти автомобилҳоро гуфта тавонанд;
- ✓ аз куттиҳо ва картон шакли мошинчаҳоро сохта тавонанд;
- ✓ шакли мошинчаҳоро дар варақ тасвир ва оро дода тавонанд.

Равиши дарс: Барои ташкили чараёни таълими мавзӯи мазкур дар поён якчанд тавсияҳои методӣ пешниҳод карда мешавад. Онро ба шароити синфатон мутобиқ сохта, нақша таҳия кунед.

1. Хонандагонро бо намунаи мошинҳои мусофиркаш ва боркаш шинос намудан ва аҳамият, зарурати онҳоро дар ҷомеа шарҳ додан.

2. Сипас дар тахтаи синф намунаи мошинчаҳои мусофиркаш ва боркашро бо истифода аз бӯрҳои ранга тасвир намудан. Оид ба ороиш ва сохтани онҳо бо хонандагон суҳбат ташкил намудан.

3. Кадом автомобилҳоро дидаед, кадоми онҳо бор ва кадомашон одам мекашонанд? Қисмҳои асосии автомобилро номбар кунед.

3. Ба хонандагон супориш диҳед, ки дар варақ намунаи мошинҳои мусофиркаш ва боркашро тасвир намоянд.

4. Аз маводди табиӣ, куттиҳои гуногун, картон истифода бурда шакли мошинчаҳои мусофиркаш ва боркашро созанд.

5. Хонандагон корҳои худро муаррифӣ намуда, кори якдигарро арзёбӣ намоянд.

6. Вазифаи хонагӣ. Сохтани шакли мошинчаи сабукрав.

Арзёбӣ. Барои арзёбии дониш, малака ва маҳорате, ки барои ташаккули салоҳияти хонанда ҳамчун замина ба шумор меравад, меъёрҳои зерин тавсия мешаванд:

- хонанда фикрашро озодона баён мекунад;
- фарқияти мошинҳоро гуфта метавонанд;
- шакли мошинчаҳоро дар варақ тасвир карда, оро медиҳад;
- аз картон ва куттиҳои гуногун шакли мошинчаҳоро месозад.

7. Гулдӯзӣ – 1 соат.

Барнома. Сухбат дар бораи гулдӯзӣ. Иҷрои корҳои ороишии нақшу нигори рангоранги миллӣ. Тасвир намудани нақшу нигори ороишӣ. Хонандагон дар асоси мушоҳидаҳои худ ва таассурот аз нақшу нигори тоза, ки қаблан дидаанд, амалимустақилона иҷро менамоянд. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- оид ба санъати гулдӯзӣ фикру ақидашонро баён кунанд;
- дар ҷараёни матоҷ нақшу нигори миллиро тасвир ва гулдӯзӣ карда тавонанд;
- рангҳои гуногунро дар тасвир дуруст истифода ва интихоб карда тавонанд.

Равиши дарс: Дар поён баъзе тавсияҳои методиро оид ба таълими мавзӯи мазкур пешниҳод менамоем. Боварӣ дорем, ки шумо ба он вобаста ба қобилияти хонандагон ва шароити муассиса тағйиру иловаҳо ворид месозед.

1. Оид ба гулдӯзӣ муаллим бо хонандагон саволу ҷавоб мекунад. Дар маҳаллаи шумо бештар дар кадом шакл гулдӯзӣ мекунад? Оё гулдӯзӣҳои рӯймолҳои хурду калон, рӯймолчаҳо, тоқиҳои гулдӯзӣ, сӯзаниҳоро мушоҳида кардаед?

1. Дар мавриди кори амалӣ хонандагон нигориши нақшу нигорро аз аёнӣ, ки ба ихтиёри онҳо гузошта шудааст, бояд истифода баранд.

2. Баъд аз он омӯзгор дар тахтаи синф намуди якчанд гулдӯзӣҳои миллиро бо бӯрҳои ранга тасвир менамояд.

3. Кори инфиродӣ: Дӯхтани шакли гулдӯзиро машқ карда дар хотир нигоҳ доред.

4. Хулоса. Шаклҳои гулдӯзиро бо хонандагон баррасӣ намуда, арзёбӣ намоед.

5. Вазифаи хонагӣ. Дӯхтани рӯймолча.

Арзёбӣ. Шумо салоҳиятҳои дӯхтани гулдӯзӣ хонандагонро дар охир санҷед. Ҳангоми дӯхтан ба кадом хатоҳо роҳ дода шуд, баррасӣ намоед. Инчунин иҷро намудани супоришро аз назар гузаронед. Ба хонандагон барои беҳтар шудани қорашон тавсияҳо пешниҳод кунед.

8. Меҳргон – ҷашни ҳосилот. Ёрӣ дар ҷамъоварии ҳосил -1 соат.

Барнома. Маълумот дар бораи таърихи ҷашнгирии иди, Меҳргон. Ба қитъаи таълимию таҷрибавӣ ё боғи мактаб бурдани хонандагон. Ҷамъоварии ҳосили мева, сабзавот ё зироатҳои ғалладона (лӯбиё, ҷуворимакка, нахӯд ва ғайра). Ҷо ба ҷо кардани маводди ҷамъоварда. Мавриди гузаронидани ҷашн, ҳамчун ҷашни ҷамъоварии ҳосилот дар фасли тирамоҳ. Хотиррасон кардани намудҳои гуногуни меваҳо ва сабзавоти тирамоҳӣ. Ороиши дастурхони идона. Тасвир ва сохтани шакли мевачот ва сабзавоти тирамоҳӣ бо истифодаи қоғазҳои ранга, қаламҳои ранга, пластилин ва маводди табиӣ. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- навҳои гуногуни мевачот ва сабзавотро донанд ва номбар карда тавонанд;
- фарқи мевачот, сабзавот ва ғалладонаро номбар кунанд ва шарҳ дода тавонанд;

- аз коғази ранга, пластилин ва маводди табиӣ шаклҳои мевачоту сабзавот, ғалладонаро тайёр карда тавонанд.

Равиши дарс: Машғулият бо суханони омӯзгор ва аёниятҳои тайёркардашуда оғоз меёбад. Дар рафти суханронӣ омӯзгор ба хонандагон савол медиҳад, ки “Чашни Меҳргон кай ва чӣ гуна ташкил карда мешавад?”. Хонандагон номҳои мевачот ва сабзавоти тирамохиро номбар мекунанд.

Дар рафти кор муаллим чанд мисолҳои дигарро ба хонандагон хотиррасон менамояд. Баъди чунин суҳбатҳо ва тасвирҳои хонандагон фикри худро чамъ мекунанд ва машғули иҷрои тарҳи расм мешаванд.

Муаллим дар тахтаи синф бо хатҳои равшан фазои манзараи саҳроӣ васеъро тасвир менамояд ва таваҷҷуҳи хонандагонро ба зебоии табиат, саҳроӣ беканор, боғу чаманзор, ки бо меҳнати дастони деҳқон обод гаштааст, ҷалб менамояд.

Кори амалӣ: Кор дар гурӯҳ. Хонандагонро ба гурӯҳҳо тақсим намуда, ба онҳо супориш пешниҳод мешавад.

1. Тасвир намудани шакли ғалладона.
2. Сохтани шакли сабзавот.
3. Тасвири ороиши дастархони идона.
4. Сохтани шакли мевачот.

Вазифаи хонагӣ. Тасвир намудани мевачоту сабзавот (интиҳоб мустақилона)

Арзёбӣ. Кори амалӣ. Барои санҷиш ба хонандагон вақт диҳед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки бо истифодаи коғазҳои ранга ва пластилин шаклҳои мевачоту сабзавот, ғалладонаро тайёр намоянд. Кори якчанд хонандаро аз назар гузаронед ва арзёбӣ кунед.

9. Кашидани расми ангур ва барг - 1 соат.

Барнома. Маълумот дар бораи зебоии рангу шакл ва ифодаҳои онҳо дар тасвир. Оид ба рангҳо тасаввурот пайдо намудан. Дар асоси мушоҳида тасвир намудани ангур ва барг. Дуруст истифода бурдани рангҳо ва ҷобачогузории онҳо. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- оид ба зебоии рангу шакл ва ифодаи онҳо фикрҳои худро баён карда тавонанд;
- расми ангур ва баргро тасвир карда тавонанд;
- аз маводди табиӣ шакли ангур ва баргро сохта тавонанд.

Равиши дарс: Дар аввал хонандагонро бо мева ва барг шинос менамоем. Муаллим қаблан талабагонро хотиррасон менамояд, ки ба тасвири рангаи натюрморт шурӯъ менамоем. Дар навбати аввал бо хатҳои ёрирасон рӯйи коғаз бо қалам ишора мекунем ва сипас тасвири ҳар як қисмҳои ҷудогонаи фаркшавандаро дар ҷойи таъиншуда мукамалтар менамоем. Баъд аз ин ҷойҳои соя ва равшаниӣ ашёро ҳам ҷудо мекунем. Пас бо мӯқалам мутобиқан ангур ва баргро ранг менамоем. Сояҳои атрофи миз ва деворро низ ба таври равшан ишора менамоем.

- 1) Пешакӣ якчанд намунаи расмҳоро доир ба мавзӯ омода намоед. Онҳоро шумо метавонед дар тахтаи синф овозон намоед.
- 2) Аввал бо хатҳои борик тарҳи хӯшаи ангурро тасвир намоед (расми 1).
- 3) Сипас аз рӯйи он расми донаҳои ангур ва барги онро кашед (расми 2). Шакли умумии онро чӣ тавре ки мебинед, ҳамон тавр нишон диҳед.
- 4) Фарқи ҳамшавии тарафҳоро бори дигар санҷида, баъд дар расм нишон диҳед. Дар мавриди бо ранг кор кардан хатҳои нолозимро аз рӯйи коғаз пок намоед. Агар рангҳо дуруст интиҳоб шуда бошанд, пас расмро якбора бо ранг кашед. Кӯшиш кунед, ки дар расм соя ва рӯшноиро ҳам акс намоед.
- 5) Бо хонандагон саволу ҷавоб ташкил намоед.

А) Чаро тасвири дар рӯйи коғаз аз хатҳои ёрирасон оғоз менамоянд?

Б) Барои чӣ дар мавриди бо ранг кор кардан хатҳои нолозимро аз рӯи қоғаз пок менамоянд?

В) Дурахшони ранг ба чӣ вобастагӣ дорад?

5) Вазифаи хонагӣ. Тасвир намудани ангур ва барг.

Арзёбӣ. Кори амалӣ. Барои санҷиш ба хонандагон панҷ дақиқа вақт диҳед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки дар порчаи қоғаз номашонро нависанд ва шакли ангур ва баргро тасвир намоянд. Кори якчанд хонандаро аз назар гузаронед ва арзёбӣ намоед. Кори хонандагонро ҳамчун кунед. Онҳоро пас аз дарс санҷед ва дар дафтари арзёбӣ оид ба малакаи тасвир намудан ва оро додани ҳар як хонанда қайдҳо нависед.

10. Сохтани бозичаҳо – 1 соат

Барнома. Намоиши бозичаҳои миллии гуногун. Маълумот дар бораи маводди корӣ ва истифодаи рангҳо. Мувофиқи хоҳиш сохтани бозичаҳои миллий. Аз ҷиҳати шакл, ҳаҷм фарқ карда тавонистани бозичаҳо. Тасвир намудани бозичаҳои миллий бо истифодаи маводди табиӣ, қоғазҳои ранга ва ғайра. Сохтани бозичаҳои миллий. Мунтазам тайёр намудани қисмҳои бозичаҳо. Пайваस्तкунии қисмҳо ва сохтани онҳо. Оро додани бозичаҳои миллий.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- шакл, ҳаҷм ва фарқи бозичаҳоро донанд ва гуфта тавонад;
- дар бораи намунаи бозичаҳои миллий ақидаашоро байён карда тавонад;
- расми бозичаҳои миллиро дар варақ тасвир карда тавонад;
- аз маводди табиӣ шакли бозичаҳоро сохта тавонад.

Равиши дарс: Омӯзгор дарси мазкурро чӣ тавр ба роҳ монда метавонад? Дар поён якчанд қадамҳои намунавии таълими дарси мазкур пешниҳод мегарданд. Омӯзгорон дар асоси ин қадамҳо дарсро ба роҳ монда метавонанд ва инчунин худашон нақшаи дарс тартиб дода, кӯшиш мекунанд, ки дониш, малака ва маҳорати заруриро фаро гирифта, барои ташаккули салоҳиятҳои хонандагон замина гузоранд.

1. Дар тахтаи синф таърихи рӯз ва номи мавзӯро нависед. Ба онҳо мақсад ва мавзӯи дарсро фаҳмонед. Гӯед, ки имрӯз онҳо дар бораи сохтани бозичаҳои миллий сухбат мекунанд.

2. Намунаҳои бозичаҳои миллиро номбар кунед. Ҳангоми номбар кардани бозичаҳо калимаҳоро дуруст баён намоед.

3. Дар тахтаи синф муаллим бо қаламҳои ранга намунаи бозичаҳои миллиро бо хатҳои тасвирӣ нишон медиҳад.

4. Хонандагонро ба тарзҳои мухталифи тасвир ва сохтани бозичаҳо мустақилона кор карданро мефаҳмонад. Дар асоси ин супориш хонандагон ба тасвир ва сохтани бозичаҳо машғул мешаванд.

5. Хонандагон кӯшиш мекунанд, ки бозичаҳои шавқовар созанд ва бо рангҳо онҳоро ороиш диҳанд.

Арзёбӣ. Барои арзёбии дониш, малака ва маҳорате, ки барои ташаккули салоҳияти хонанда ҳамчун замина ба шумор мераванд, меърҳои зерин тавсия мешаванд:

- рангҳоро дуруст талаффуз мекунанд;
- бозичаҳои миллиро дар варақ тасвир мекунанд;
- аз маводди зарурӣ бозичаҳоро месозанд.

11. Сохтани дафтари расм (Блокнот) – 1 соат.

Барнома. Сухбат дар бораи дафтари расм ва аҳамияти он дар донишандӯзӣ. Муҳофизати дафтари расм аз даридану ифлосӣ. Намоиши дафтарҳои расми бачагона. Тасвир кардани шакли дафтари расм бо истифодаи қаламҳои одӣ, ранга, гуаш ва ранги

обӣ. Сохтани шакли дафтари расм барои кӯдакон аз маводди табиӣ, картон ва қоғазҳои ранга. Ороиши дафтар. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- ✓ тасвири дафтари расмҳои бачагонро номбар карда тавонанд;
- ✓ шакли дафтари расми бачагонро сохта тавонанд;
- ✓ қолаби дафтари расмро аз маводди табиӣ сохта тавонанд;
- ✓ шакли дафтари расмро бо истифодаи қалами ранга, гуаш ва ранги обӣ тасвир ва оро дода тавонанд.

Равиши дарс: Дар поён баъзе тавсияҳои методиро оид ба таълими мавзӯи мазкур пешниҳод менамоем. Боварӣ дорем, ки шумо ба он вобаста ба қобилияти хонандагон ва шароити муассиса тағйиру иловаҳо ворид месозед.

1. Азбаски мавзӯи кори амалӣ аз қоғаз, картон, матоъ ва маводди дигар иборат аст, муаллим диққати хонандагонро ба мавзӯ чалб менамояд ва дар тахтаи синф тасвириро ба андозаи муайян нишон медиҳад.

2. Баъди суҳбати муаллим хонандагон ба сохтани дафтар машғул мешаванд. Дар рафти кор муаллим ба онҳо тарзи ороишро мефаҳмонад.

3. Варақхоро ба таври саҳифабандӣ болои ҳам мегузорад ва ба хонандагон хотиррасон менамояд, ки тасвири ороиш дар рӯи дафтар бо сифати хуб акс гардад.

4. Кори амалӣ:

Қадами 1. Тайёр кардани картон ё қоғаз бахмалин барои мукова (расми 1).

Қадами 2. Интиҳоби 7-8 варақи қоғаз хатнависӣ ба андозаи мукова (расми 2).

Қадами 3. Болои ҳам гузоштани муковаю варақҳо, нишона гузошта сӯроҳ кардани онҳо (расмҳои 3-4).

Қадами 4. Гузаронидани сим аз сӯроҳиҳо ва оро додани рӯи мукова. Дар ҳолати набудани сим аз риштаҳои махсус ё ресмони синтетикӣ (капронӣ) истифода бурдан мумкин аст.

5. Вазифаи хонагӣ. Тасвир намудани шакли дафтар ва оро додани он.

Арзёбӣ. Барои арзёбии дониш, малака ва маҳорате, ки барои ташаккули салоҳияти хонанда ҳамчун замина ба шумор мераванд, меърҳои зерин тавсия мешаванд:

- рангхоро дуруст муайян мекунанд;
- намудҳои дафтари расмро номбар мекунанд;
- дафтари расмро тасвир ва сохта метавонанд.

12. Шиносоӣ бо рассом Абдулло Ашӯров – Ҷоат.

Барнома. Маълумот дар бораи рассом Абдулло Ашӯров. Суҳбат оид ба расмҳои тасвир намудаи ӯ. Маълумот оид ба асарҳои “Рамаҳои Ҳисор”, “Таракаи ҳосил”, “Гусели шубон”. Таҳлили мазмуни рангҳои истифодабурдаи рассом. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- дар бораи рассом пурра маълумот дода тавонанд;
- асарҳои ӯро номбар намуда, шарҳ дода тавонанд;
- тарзи дурусти истифода бурдани рангхоро дар тасвир мувофиқи мавзӯ шарҳ дода тавонанд.

Равиши дарс: Муаллим расмҳои гуногуни рассомро ба намоиш мегузорад, то ки диққати хонандагонро ба санъати зинданигорӣ чалб намояд. Суҳбати муаллим дар ин

мавзӯъ хеле шавқовар мегузарад. Ин тарзи суҳбати муаллим дар пешрафти корҳои эҷодии хонандагон натиҷаи хуб медиҳад. Чунки зебоиро мо дар асарҳои офаридаи ӯ “Рамаҳои ҳисор”, “Маъракаи ҳосил”, “Чехраи Абдурахмони Ҷомӣ” мушоҳида мекунем. Абдулло Ашӯров расоми бомаҳорат ва дорои фикру эҳсоси дурпарвоз аст.

1. Муаллим бо хонандагон оид ба фаъолияти расом саволу ҷавоб ташкил менамояд.

А) Расом Абдулло Ашӯров чӣ гуна манзараҳоро тасвир намудааст?

Б) Бо қалами расом чехраи кадом шоири бузург офарида шудааст?

В) Асарҳои расомро номбар намоед.

2. Баъд аз он омӯзгор ба хонандагон супориш медиҳад, ки манзараро дар албом тасвир намоед.

3. Кор дар гурӯҳ: Тасвир ва сохтани шакли Парчами миллӣ бо истифодаи қаламҳои оддӣ, ранга, гуаш ва ранги обӣ.

Арзёбӣ Барои арзёбии дониш, малака ва маҳорате, ки барои ташаккули салоҳияти хонанда ҳамчун замина башумор мераванд, ба меъёрҳои зерин диққат диҳед:

- хонанда фикрашро озодона баён мекунад;
- суҳанони дигаронро намебурад;
- асарҳои расомро номбар мекунад;
- манзараи расомро дар албом тасвир менамояд.

13-14. Гулмонӣ дар мавзӯи «Тирамоҳи зарнисор». Тасвир намудани манзараи фасли тирамоҳ- 2 соат.

Барнома. Маълумот дар бораи гулмонӣ. Оид ба рангҳо тасаввурот пайдо намудан. Дар асоси мушоҳида тасвир намудани манзараи тирамоҳ. Дуруст истифода бурдани рангҳо ва ҷобачогузории онҳо. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвири истифода бурда метавонанд.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонанд.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвири бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонанд.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- оид ба манзараи табиати тирамоҳ фикрҳои худро баён карда тавонанд;
- манзараи тирамоҳро тасвир карда тавонанд;
- аз маводди табиӣ манзараи тирамоҳро гулмонӣ карда тавонанд;
- оид ба манзараи тирамоҳ рангҳоро дуруст истифода бурда тавонанд.

Равиши дарс: Дар тасвири манзара низ ба мисли кашидани расм аз асл, аввал тарзи умумӣ ва фарқияти ҷузъиёти нисбатан хурди он бо тарзи эҷодкорӣ тасвир мешавад. Тасвири расмро дар мавриди аввал аз хатҳои ҷӯяндагӣ сар мекунам, то ин ки зебоии аслии табиатро муайян кунанд. Ба муаллим зарур аст, ки диққати хонандагонро ба бехтар ҷобачогузории расмҳо дар варақ ва ба ранги манзара монанд тасвир кардани он ҷалб намояд.

1) Пешакӣ якчанд намунаи расмҳоро доир ба мавзӯ омода намоед. Онҳоро шумо метавонед дар тахтаи синф овезон кунед.

2) Як расмро бо истифодаи бўрҳои ранга дар тахтаи синф тасвир намоед.

3) Сипас хонандагонро ба гурӯҳҳои чорнафара муттаҳид кунед. Ба ҳар гурӯҳ як супориш оид ба мавзӯ диҳед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки онро дар варақ тасвир намуда, омода шаванд. Самти торикӣ ва рӯшноӣ дар расм акс ёбад. Ба назди гурӯҳҳо рафта, ба кори онҳо роҳбаладӣ намоед. Ба онҳо мунтазам ёрӣ расонед.

4) Пас аз омода шудани гурӯҳҳо ба ҳар гурӯҳ имконияти муаррифро диҳед. Гурӯҳҳо бонавбат кори худро шарҳ медиҳанд. Пас аз муаррифии гурӯҳҳо ба хонандагон супориш диҳед, ки кори гурӯҳҳои дигарро арзёбӣ кунанд. Фикру ақидашонро оид ба корҳои мазкур баён намоянд.

5) Вазифаи хонагӣ. Тасвир намудани манзараи тирамоҳ.

Арзёбӣ Кори амалӣ. Барои санҷиш ба хонандагон панҷ дақиқа вақт диҳед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки дар порчаи қоғаз номашонро нависанд ва як манзараро тасвир намоянд.

Кори якчанд хонандаро аз назар гузаронед ва арзёбӣ намоед. Кори хонандагонро чамъ кунед. Онҳоро пас аз дарс санҷед ва дар дафтари арзёбӣ оид ба малакаи тасвир намудан ва оро додани ҳар як хонанда қайдҳо нависед.

15-16. Сохтани гулҳо дар шаклҳои гуногун – 2 соат

Барнома. Суҳбат дар бораи гулҳо ва намудҳои он. Тайёр намудани мавод барои сохтани шакли гулҳо. Истифодаи рангҳо ва қоғази ранга дар омода намудани гулҳо. Аз қоғазҳои ранга буридани доирачаю секунҷаҳо. Сохтани гулҳо аз шаклҳои геометрӣ. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- тарзи дурусти тасвир намуданро донанд ва шарҳ дода тавонанд;
- намудҳои гулҳоро донанд ва гулмонӣ карда тавонанд;
- шакли гулҳоро сохта ва оро дода тавонанд.

Равиши дарс: Дар поён баъзе тавсияҳои методиро оид ба таълими мавзӯи мазкур пешниҳод менамоем. Боварӣ дорем, ки шумо ба он вобаста ба қобилияти хонандагон ва шароити муассиса тағйиру иловаҳо ворид месозед.

1) Ҳангоми иҷрои супориш муаллим бо хонандагон оид ба гулҳо ва намудҳои он суҳбат ташкил мекунад. Намунаи шакли сохтани гулҳоро ба хонандагон нишон медиҳад.

2) Баъд аз он омӯзгор дар тахтаи синф тарзи тасвири гулро бо бўрҳои ранга тасвир менамояд.

3) Кори амалӣ: Сохтан ва оро додани шакли гул.

Қадами 1. Аз қоғази сурх доирачае бурида, аз он дар шакли секунҷа қисмеро бурида чудо кунед (расми 1).

Қадами 2. Боз дар ҳамон андоза аз қоғази сабз доирача бурида, онро ба ду ҳиссаи баробар чудо кунед (расми 2).

Қадами 3. Акнун аз қоғази сабзи рангаш нисбатан паст доирачаи хурде бурида, онро низ ба ду ҳисса чудо кунед (расми 3).

Қадами 4. Дар охир аз қоғази сабз шакли конусро бурида, қисмҳоро ба он пайваст намоед (расми 4).

5) Хулоса. Муаллим корҳои хонандагонро чамъ оварда барои муҳокимаи умум ва арзёбӣ пешниҳод менамояд. Намоиши китобча ва дафтарҳои талабагон.

б) Вазифаи ҳонагӣ. Тасвир намудани шакли гули лола.

Арзёбӣ. Шумо салоҳиятҳои тасвир, сохтан ва оро додани гулро дар охир санҷед. Ҳангоми тасвир, сохтан ва оро додан хонандагон ба қадом хатоҳо роҳ доданд, дар дафтари арзёбӣ қайд кунед. Инчунин дуруст тасвир, сохтан ва оро додани гулҳоро санҷед. Ба хонандагон барои беҳтар шудани корашон тавсияҳо пешниҳод намоед.

17-18. Тасвир намудани нақшу нигори либосҳои миллӣ – 2 соат.

Барнома. Намоиши куртаҳои чакан ё расми онҳо. Тасвири нақшҳои миллӣ дар рӯи матоъ. Рангубори нақшҳо. Гулмонии нақшу нигор ба воситаи шаклҳои геометрӣ ва қоғазҳои ранга, гуаш, ранги обӣ. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- фикри худро оид ба нақшу нигори миллӣ баён карда тавонанд;
- фарқи нақшу нигори миллиро аз ҳамдигар гуфта тавонанд;

- либоси миллиро бо нақшу нигор оро дода тавонанд.

Равиши дарс: Тасвири нақшу нигори милли дар асоси эҷодкорӣ, нусхабардорӣ ва намунаи нақшу нигорҳои милли иҷро карда мешавад. Шиносой бо намудҳои нақшу нигори милли. Намудҳои нақшу нигор дар шаклҳои рустаниҳо, геометрӣ ва омехта. Фарқ карда тавонистани нақшу нигори милли. Иҷрои ин супоришҳо дар хонандагон қобилияти эҷодкорӣ ва мустақилона иҷро намудани нақшҳои гуногунро инкишоф медиҳад. Дар мавзӯи нақшу нигор, иҷрои ороиши идона, гулдӯзии либосҳо, ашӯи рӯзгор, шакли хонаҳо ва дигар тарзҳои ороишро бо ранг иҷро мекунад. Дар мавриди иҷрои нақшу нигор на танҳо тафаккури хонандагон инкишоф меёбад, балки ба ҳисси зебоипарастӣ, такмили тартиби кор бо рангҳо ёрӣ мерасонад.

1. Мақсади мавзӯро ба хонандагон фаҳмонед. Оид ба нақшу нигори милли ва намудҳои он маълумот диҳед.
2. Дар бораи санъати ороишӣ - амалӣ бо хонандагон суҳбат ва саволу ҷавоб гузаронед.
3. Дар рафти суҳбат бо асарҳои устодони санъати ороиши нақшу нигори либосҳо, намудҳои раҳҳо ва ҷузъҳои ороишӣ, ки ҷамъоварӣ шудаанд, ба хонандагон намоиш диҳед.
4. Нақшу нигори либоси милли дар варақ бо истифодаи қалами одӣ, ранга, гуаш ва ранги обӣ.

Арзёбӣ. Барои арзёбии дониш, малака ва маҳорате, ки барои ташаккули салоҳияти хонанда ҳамчун замина башумор мераванд, ба меъёрҳои зерин диққат диҳед:

- хонанда фикрашро озодона баён мекунад;
- суханони дигаронро намебурад;
- бо навбат сухан мегӯяд;
- рангҳоро дуруст муайян мекунад;
- дар рӯйи матоъ нақшу нигори миллиро тасвир мекунад.

19-20. Тасвир ва сохтани шакли Парчами милли -2 соат.

Барнома. 24 ноябр – Ҷашни Парчами миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Рангҳои парчам. Таҳлили мазмуни рангҳои парчам. Тасвир намудани Парчами милли бо истифодаи қоғазҳои ранга, гуаш ва ранги обӣ. Аз маводди табиӣ сохтани шакли Парчами милли. Намоиши байрақчаҳои гуногуншакл. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Равиши дарс: Дар поён баъзе тавсияҳои методиро оид ба таълими мавзӯи мазкур пешниҳод менамоем. Боварӣ дорем, ки шумо ба он вобаста ба қобилияти хонандагон ва шароити муассиса тағйиру иловаҳо ворид месозед.

1. Ҳангоми иҷрои супориш муаллим оид ба муқаддасоти милли (парчам, нишон ва суруди милли) бо хонандагон суҳбат ташкил мекунад.
2. Баъд аз он омӯзгор дар тахтаи синф бо истифода аз бўрҳои ранга Парчами миллиро тасвир менамояд.
3. Кор дар гурӯҳ: Тасвир ва сохтани шакли Парчами милли бо истифодаи қаламҳои одӣ, ранга, гуаш ва ранги обӣ.
4. Хулоса. Расмҳои тасвирнамударо бо хонандагон баррасӣ ва арзёбӣ намоед.
5. Вазифаи хонагӣ. Тасвир намудани шакли Парчами милли.

Арзёбӣ Барои арзёбии дониш, малака ва маҳорате, ки барои ташаккули салоҳияти хонанда ҳамчун замина башумор мераванд, ба меъёрҳои зерин диққат диҳед:

- хонанда фикрашро озодона баён мекунад;
- суханони дигаронро намебурад;
- бо навбат сухан мегӯяд;
- шакли Парчами миллиро дуруст тасвир намуда, месозад.

21-22. Тасвир ва сохтани манзараи «Кайҳон» бо усули ороиши геометрӣ- 2 соат.

Барнома. Суҳбат аз рӯи расми “Парвоз ба кайҳон”. Кайҳоннаварди аввалин. Рӯзи кайҳоннавардон. Маълумот дар бораи Моҳ, Офтоб, Ситора ва сайёраҳо. Тасвири манзараи кайҳон. Парвози ракета, мушаки ҳавой. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- Дар вақти машғулияти амалӣ ба тасвириҳо рассомон оид ба кайҳон шинос шаванд;
- Дар бораи кайҳон ва аввалин кайҳоннавард тасаввурот пайдо намоянд;
- Дар бораи Моҳ, Офтоб, Ситора ва дигар сайёраҳо маълумот гиранд;
- Оид ба кайҳон тасаввурот пайдо карда тавонанд.

Равиши дарс: Машғулият бо суҳбати омӯзгор ва аёнӣҳои тайёр кардашуда оғоз меёбад. Дар рафти суҳбати омӯзгор ба хонандагон савол медиҳад, ки “Дар бораи кайҳон шумо чӣ медонед?”, “Аввалин кайҳоннавард кӣ буд” ба хотир биёред ва номбар кунед. Хонандагон мустақилона ин вазифаро иҷро карда метавонанд, вале барои ин омӯзгор пешакӣ диққати онҳоро ба расмҳо ва асбобҳои тайёркардашуда ҷалб намояд. Ин тарзи мушоҳида ба гуногунии кори эҷодии хонандагон мусоидат мекунад.

1. Ба хонандагон супориш диҳед, ки дар албому худ кайҳонро тасвир намоянд, бо истифодаи қалами одӣ, ранга ва ранги обӣ оро диҳанд.
2. Бо истифодаи куттиҳо, картон ва маводди табиӣ суроби кайҳонро созанд.
3. Навҳои кайҳонро номбар намуда, қисмҳои асосии онҳоро шарҳ дода тавонанд.
4. Хулоса. Хонандагон корҳои худро ба намоиш гузошта баррасӣ намоянд ва арзёбӣ кунанд.
5. Вазифаи хонагӣ. Тасвир намудани шакли кайҳон.

Арзёбӣ. Барои арзёбии дониш, малака ва маҳорате, ки барои ташаккули салоҳияти хонанда ҳамчун замина башумор мераванд, ба меъёрҳои зерин диққат диҳед:

- хонанда фикрашро озодона баён мекунад;
- шакли кайҳонро бо истифодаи қаламҳои ранга, гуаш ва ранги обӣ тасвир мекунад;
- аз маводди табиӣ, куттиҳо ва картон суроби кайҳонро дуруст месозад.

23-24. Тасвир ва сохтани зарфҳои миллӣ – 1 соат.

Барнома. Маълумот дар бораи тарзи тайёр намудани зарфҳо. Тасвир намудани зарфҳо барои рӯзгор. Аз маводди табиӣ сохтани зарфҳои рӯзгор. Оро додани зарфҳо бо истифодаи қалами ранга, гуаш ва рангҳои обӣ. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Равиши дарс: Дарс бо суҳбати мухтасар, ки мундариҷаи он аз маънидод кардани тарзи сохтан, оро додан ва тасвир намудани зарфҳои рӯзгор оғоз меёбад. Ташкил намудани ғушаи зарфҳои рӯзгор дар синф. Ба муаллим зарур аст, ки диққати хонандагонро ба сохти зарфҳо ҷалб намояд.

Масалан: зарфро сохтан мумкин аст. Барои дуруст сохтани он ҳатман гили хушсифат истифода бурда мешавад. Тамоми ороиш дар зарфҳо баъд аз хушк шудани он бо нақшҳои гуногун бо рангҳои сафед, сабз, бунафш, ки бо тобиши гуногуни рангҳо хеле мувофиқанд, гузошта мешавад. Муаллим дар сохтан, тасвир ва тарзи ороиши кори хонандагон ёри мерасонад.

1. Хонандагон дар албом бо ҳаёлотии рангини худ зарфҳои рӯзгорро тасвир менамоянд.
2. Сипас хонандагон корҳои якдигарро аз назар гузаронида, ақидаҳои онро баён намуда, арзёбӣ мекунанд.

3. Вазифаи хонагӣ. Аз пластилин сохтани шакли зарфҳои рӯзгор.

Арзёбӣ. Барои арзёбии дониш, малака ва маҳорате, ки барои ташаккули салоҳияти хонанда ҳамчун замина башумор мераванд, ба меъёрҳои зерин диққат диҳед:

- хонанда фикрашро озодона баён мекунад;
- суханони дигаронро намебурад;
- бо навбат сухан мегӯяд;
- аз ҳаёлотӣ рангини худ тасвир мекунад.

25-26. Тасвир ва сохтани арғунҷак – 2 соат.

Барнома. Сухбат дар бораи намудҳои арғунҷак. Тасвир ва оро додани шакли арғунҷак. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якҷанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- оид ба намудҳои арғунҷак фикру ақидаашонро баён карда тавонанд;
- дар варақ намунаи арғунҷакро тасвир ва оро дода тавонанд.
- рангҳои гуногунро дар тасвир дуруст истифода ва интиҳоб карда тавонанд.

Равиши дарс: Дар поён баъзе тавсияҳои методиро оид ба таълими мавзӯи мазкур пешниҳод менамоем. Боварӣ дорем, ки шумо ба он вобаста ба қобилияти хонандагон ва шароити муассиса тағйиру иловаҳо ворид месозед.

1. Ҳангоми иҷрои супориш муаллим оид ба намунаи арғунҷакҳо бо хонандагон сухбат ташкил мекунад. Оё шумо дар арғунҷак бозӣ кардаед? Қадом намудҳои арғунҷакро дидаед? Арғунҷакҳоро аз назар гузаронед.

2. Баъд аз он омӯзгор дар тахтаи синф намунаи арғунҷакҳоро тасвир ё асбоби аёниро меовезад.

3. Кор инфиродӣ:

Супориши якум. Расми дарахтеро кашед, ки дар навдаи он арғунҷак овезон аст.

Супориши дуюм. Аз қоғаз сутунчаҳо тайёр карда, арғунҷаки дилхоҳатонро созед.

4. Хулоса. Расмҳои тасвиринамударо бо хонандагон баррасӣ ва арзёбӣ намоед.

5. Вазифаи хонагӣ. Тасвир намудани шакли арғунҷак.

Арзёбӣ. Шумо салоҳиятҳои тасвир ва сохтани хонандагонро дар охир санҷед. Ҳангоми тасвир кардан ва сохтану оро додан дар интиҳоби рангҳо хонандагон ба қадом ғалатҳо роҳ доданд дар дафтари арзёбӣ қайдҳо кунед. Инчунин дуруст тасвиру сохтан ва оро доданро аз назар гузаронед. Ба хонандагон барои беҳтар шудани корашон тавсияҳо пешниҳод намоед.

27-28. Тасвири ва сохтани мевачот – 2 соат.

Барнома. Маълумот дар бораи рассом А. Умаров оид ба расми “Тасвири мевачот”. Саёҳат ба боғи мактаб ва дар асоси мушоҳида тасвир ва сохтани меваҳо. Оро додани шакли меваҳо. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якҷанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- оид ба натюрморти рассоми тоҷик А. Умаров “Тасвири мевачот” фикру ақидаашонро баён кунанд ва калимаҳои заруриро шарҳ дода тавонанд;
- дар варақ шакли меваҳоро тасвир карда оро дода тавонанд.
- рангҳои гуногунро дар тасвир дуруст истифода ва интиҳоб карда тавонанд.

Равиши дарс: Тасвирҳои натюрморти меваҳоро дар болои миз ё дар табақча бо як намуди нотакрор мегузorem. Муаллим барои шавқманд намудани хонандагон

якчанд расми тасвирии рассомонро ба намоиш мегузорад ва оид ба тарзи ороиши ин суҳбат менамояд. Сипас, муаллим дар тахтаи синф тарзи тасвир ва ҷойгиршавиро нишон медиҳад. Дар тасвири (натюрморт) аз меваҳо муаллим хонандагонро хотиррасон менамояд, ки тарзи тасвир дар рӯи қоғаз бо хатҳои борик ва қалами одӣ ифода гардад. Азбаски тасвир бо ранг иҷро мешавад, хатҳои нодаркорро аз расм тоза намудан лозим, сипас тасвир бо рангҳо таҷассум меёбад. Барои рангорангу назаррабо тасвир гардидан, хусусиятҳои рангҳои зарду сабз, сурху ҷигарӣ, сурху зард, ки дарки зебоиро пурнур мегардонанд, дар ороиш истифода бурда мешавад.

1. Баъд аз он омӯзгор дар тахтаи синф намунаи меваҳоро бо бӯрҳои ранга тасвир менамояд.
2. Кори инфиродӣ: Тасвир ва оро додани меваҳо бо истифода аз қаламҳои одӣ, ранга, гуаш ва ранги обӣ.
3. Ба воситаи мӯқалам меваҳоро бо ранги асли тасвир намоед. Сипас самти рӯшноӣ ва орикиро дар расм нишон диҳед.
4. Аз маводди табиӣ, картон, қоғазӣ ранга сохтани шакли меваҳо.
5. Хулоса. Расмҳои тасвирнамударо ба хонандагон баррасӣ ва арзёбӣ намоед.
6. Вазифаи хонагӣ. Тасвир намудани шакли меваҳо.

Арзёбӣ. Шумо салоҳиятҳои тасвир ва сохтани хонандагонро дар охир санҷед. Ҳангоми тасвир кардан ва сохтану оро додан дар интиҳоби рангҳо хонандагон ба қадом ғалатҳо роҳ доданд, дар дафтари арзёбӣ қайд кунед. Инчунин дуруст тасвиру сохтан ва оро доданро аз назар гузаронед. Ба хонандагон барои беҳтар шудани корашон тавсияҳо пешниҳод намоед.

29-30. Аз рӯи конструкция сохтани модели трактор - 2 соат.

Барнома. Мушоҳидаи тракторҳои гуногунтамаға дар расм. Вазифаи тракторҳо. Номбар кардани қисмҳои асосии трактор. Сохтани трактор аз қуттиҳо. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонанд.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонанд.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонанд.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- навҳои гуногуни тамағи тракторро номбар карда тавонанд;
- фарқи тамағи тракторҳо аз ҳамдигар номбар карда, шарҳ дода тавонанд;
- аҳамияти тракторро дар ҳаёт гуфта тавонанд;
- аз маводди табиӣ шакли тракторро сохта тавонанд.

Равиши дарс. Ҳангоми тасвир ва сохтани моделҳо, шаклу ҳаракати ҷузъҳои техникаӣ низ ба назар гирифта мешавад. Хонандагон қабл аз сохтани моделҳо нақшаи техникаӣ онро рӯи қоғаз мекашанд. Муаллим бояд фаҳмонад, ки василаи муҳими таҷассуми шакл пластилин, қоғаз, қуттиҳо барои сохтани модели трактор ва қисмҳои он мебошад. Масалан: аз қуттии гӯгирд суроби тракторро сохтан мумкин аст. Ба муаллим зарур аст, ки дар ҷараёни кор ба амали ҳар як хонанда тавачҷуҳ намояд ва ба онҳое, ки дар иҷрои супориш душворӣ мекашанд, ёрӣ диҳад.

1. Мақсади мавзӯро ба хонандагон фаҳмонед. Ба хонандагон оид ба мавзӯ саволу ҷавоб ташкил намоед. Қадом қорҳо трактор иҷро мекунад? Трактори чорҷарха аз трактори тасмаҷарх чӣ фарқ дорад? Қисмҳои асосии тракторро номбар кунед? Тракторро кӣ идора мекунад.
2. Кори инфиродӣ: Хонандагон дар албом шакли тракторро тасвир мекунанд ва аз маводди табиӣ модели тракторро месозанд.
3. Хонандагон шакли тракторро бо истифода аз қаламҳои ранга, гуаш оро медиҳанд.
4. Хонандагон қорҳои худро муаррифи намуда, қори якдигарро арзёбӣ намоянд.
6. Вазифаи хонагӣ. Сохтани модели трактор ва оро додани он.

Арзёбӣ. Кори амалӣ. Барои санчиш ба хонандагон вақт диҳед. Аз онҳо хошиш кунед, ки бо истифода аз маводди табиӣ модели тракторро тайёр намоянд. Кори якчанд хонандаро аз назар гузаронед ва арзёбӣ намоед.

31. Сохтани воситаҳои аёнӣ барои дарси математика - 1 соат

Барнома. Маълумот дар бораи секунҷа (аз се тараф, се кунҷ ва се қулла иборат будани он), чоркунҷа ва тарафҳои он. Аз симҳои мулоим сохтани шаклҳои геометрии (секунҷаи баробарпахлу, чоркунҷа, квадрат). Корҳои амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- аз қоғазҳои ранга ва дигар мавод шаклҳои геометрии сохта ва шарҳ дода тавонанд;
- тарзи дуруст истифода бурдани онҳоро дар ҷараёни дарсҳо муайян карда тавонанд;
- аз маводди табиӣ шакли аёнӣро сохта тавонанд.

Равиши дарс: Хонандагон аз шаклҳои гуногуни геометрии бо ёрии қоғазу картон, гилу пластилин ва маводди дигар аёнӣро бо тарзи ороишдиҳии рангҳои гуногун месозанд. Хонандагон бояд донанд, ки тарзҳои ороиши аёнӣ аз рӯи андоза гуногунанд ва онҳоро дуруст ҷо ба ҷо гузоштан мумкин аст. Вақте ки хонандагон ба кори мустақилона оғоз мекунанд, дар тахтаи синф намунаҳои пайвастишавии рангҳо ва тасвири умумии хатҳои графӣ гузоштан лозим аст. Талабагон метавонанд мувофиқи хошиши худ якчанд намунаи аёнӣро кашанд. Дар охири дарс корҳоро аз назар мегузаронанд, муқоиса мекунанд ва арзёбӣ мекунанд.

Сохтани шаклҳои геометрии.

1. Порчаи сими дарозии 30-сантиметрро интихоб карда, аз он секунҷаи баробарпахлу созад (расмҳои 1-2).

2. Аз порчаи сими дарозии 40 см чоркунҷа созад (расми 3).

Арзёбӣ. Барои арзёбии дониш, малака ва маҳорате, ки барои ташаккули салоҳияти хонанда ҳамчун замина башумор мераванд, ба меъёрҳои зерин диққат диҳед:

- хонанда фикрашро озодона баён мекунанд;
- аз маводди табиӣ шаклҳои геометрии сохта метавонад;
- барои дарсҳои математика аёнӣро тайёр мекунанд.

32. Кор бо ғалладонаҳо - 1 соат.

Барнома. Шинос намудани хонандагон бо донаҳои гандум, ҷав, биринҷ, наск, нахӯд, мош, лӯбиё. Намоиши зарфҳо, парандаю ҳайвонот ва нақшу нигори миллии аз ғалладона оро додашуда. Сохтани зарфҳо ва оро додани онҳо ба воситаи ғалладонаҳо.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- бо намудҳои зироатҳои ғалладона, ҳосили мева ва сабзавот шинос шуда тавонанд;
- доир ба сабзиши ниҳоли рустаниҳо ва нарм кардани беҳи рустаниҳо шавқу рағбат пайдо кунанд.
- аз донаҳои шакли парандаю ҳайвонотро сохта тавонанд.

Равиши дарс: Муаллим ба хонандагон оид ба ороиши декоративӣ мувофиқи принсипи аз сода ба мураккаб гузаштан дониш меомӯзонад. Мураккабшавии мавод ба ҷузъҳои нақшу нигорҳои рустанигӣ ва донаҳо вобаста мебошад. Ҳангоми ороиши маводди рӯзгор ва маишӣ композитсияи нақшу нигор боз ҳам мураккабтар мегардад. Муаллим ба

хонандагон корҳои ороишӣ ва ҳунари устодони санъати наққоширо дар рӯйи сангҳо, чӯб, кулолгарӣ намоиш медиҳад. Хонандагон аз нақшаҳо ва суҳбати муаллим оид ба тарзи ороиш банду басти хатҳои сарбаста тасаввуроти хуб пайдо мекунанд ва дар кори амалӣ онро эҷодкорона истифода мебаранд.

1. Порчаи қоғазро интиҳоб намуда, дар рӯйи он секунҷахоро тасвир намоед (расми 1).
2. Сипас дар мобайни ҳар як секунҷа донаи нахӯдро бо ширеш ҷой карда, гирдогирди онро бо лӯбиёву биринҷ оро диҳед (расми 2).
3. Истакон ё косаеро интиҳоб карда, ба танаи он як қабат хамира, гил ё пластилин молида, баъд ба болои он донаҳои дилхоҳатонро тавре часпонед, ки нақши гул ҳосил шавад (расми 3).
4. Дар рӯйи картон ё тахтачае расми харгӯшро кашед ва онро низ бо тухмиҳо оро диҳед (расми 4).

Арзёбӣ. Кори амалӣ. Барои санҷиш ба хонандагон вақт диҳед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки дар порчаи қоғаз номашонро нависанд ва як тухфа ба муаллими худ тайёр намоянд. Кори якчанд хонандаро аз назар гузаронед ва арзёбӣ намоед.

33-34. Тасвир ва сохтани зарфҳои миллӣ – 2соат.

Барнома. Маълумот дар бораи тарзи тайёр намудани оҳар (хамира). Истифодаи оҳар барои васл кардани қоғазу матоъ ва мустаҳкам нигоҳ доштани ашё (тоқӣ, гиребони курта ва ғайра). Тасвир намудани зарфҳо барои рӯзгор. Аз маводди табиӣ сохтани зарфҳои рӯзгор. Оро додани зарфҳо бо истифодаи қалами ранга, гуаш ва рангҳои обӣ. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- вазифаҳояшонро ҳамчун хонанда донанд ва онҳоро шарҳ дода тавонанд;
- ба фаъолияти худ ва ҳамсинфон баҳо дода тавонанд.
- аз ҳаёлотӣ рангини худ тасвир намудан ва зарфҳои рӯзгорро сохта тавонанд.

Равиши дарс: Бо усули оҳардиҳӣ сохтан ва ороишӣ зарфҳоро муаллим ба хонандагон мефаҳмонад ва чанд миқдор намуди зарфҳо, ки бо тарзҳои гуногун оро дода шудаанд, ба онҳо нишон медиҳад. Хонандагон ин тарзи ороиш ва усули сохтани зарфҳоро дар рӯйи қоғаз ба тарзи ангора тасвир мекунанд. Сипас ба кори амалӣ шурӯъ менамоянд.

Муаллим ба хонандагон дар оғози кори амалӣ хотиррасон менамояд, ки бо усули оҳардиҳӣ на фақат сохтани зарфҳо, балки шакли меваю сабзавот, суроби ҳайвонот ва парандаҳоро низ сохтан мумкин аст. Ҳамин тавр хонандагон порчаҳои қоғазро болои ҳам гузошта тақрибан 8-9 маротиба ин усули корро такрор мекунанд ва баъди хушк шудани қоғазпораҳо косаро ҷудо карда бо ранг зарфҳои сохташударо оро медиҳанд. Масалан: Барои дуруст сохтани зарф хатман гили хушсифат истифода бурда мешавад. Нақшҳои гуногун дар зарфҳо баъди аз хушк шудани онҳо бо рангҳои сафед, сабз, бунафш оро дода мешаванд. Муаллим дар сохтан, тасвир ва тарзи ороиши кори хонандагон ёрӣ мерасонад.

1. Зарфсозӣ. Ба зарфи обдор порчаҳои рӯзномаро гузоред (расми 1).
 2. Зарфи дигареро интиҳоб карда, ба рӯйи зарфи аввала гузоред. Акнун порчаҳои намнокшударо ба сатҳи рӯйи коса васл кунед (расми 2).
 3. Сипас, аз болои қабати порчаҳои гузоштагон хамира молида, боз порчаҳои қоғазӣ намнокро гузоред. Ин корро 8-9 маротиба такрор кунед. Зарфро дар ҳамон ҳолат то хушк шудани қоғазпораҳо нигоҳ доред, пас онро аз коса ҷудо карда, бо ранг оро диҳед (расми 3)
- Вазифаи хонагӣ. Аз пластилин сохтани шакли зарфҳои рӯзгор.

Арзёбӣ. Барои арзёбии дониш, малака ва маҳорате, ки барои ташаккули салоҳияти хонанда ҳамчун замина башумор мераванд, ба меъёрҳои зерин диққат диҳед:

- хонанда фикрашро озодона баён мекунад;
- суҳанони дигаронро намебурад;

- бо навбат сухан мегӯяд.
- аз ҳаёлотӣ рангини худ тасвир мекунад.

Нимсолаи 2

35-36. Тасвир ва сохтани воситаҳои аёни барои дарси забони модарӣ – 2 соат.

Барнома. Аз пластилин ё гил сохтани шакли қаҳрамонҳои афсона. Нақли мазмуни афсонаҳои шунида ё хондаи хонандагон бо истифода аз аёнӣнахҳои сохта. Сухбат оид ба бозиҳои нақшӣ. Маълумоти умумӣ дар бораи намудҳои ниқоб. Тасвир намудани шакли ниқобҳои симои қаҳрамони афсонаҳо. Сохтани ниқобҳои афсонавӣ (симоҳои лӯхтакҷаи духтар ва писар). Бо риштаҳои ранга сохтани симои қаҳрамонони афсона ва оро додани онҳо. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якҷанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- дар бораи бозиҳои нақшӣ ва ниқобҳо маълумот дода тавонанд.
- фаъолияти якдигарро арзёбӣ карда тавонанд.
- симои қаҳрамони дӯстдошташонро тасвир ва оро дода тавонанд.
- ниқобҳои гуногунро аз маводди камарзиш сохта тавонанд.

Равиши дарс. Дар поён баъзе тавсияҳои методиро оид ба таълими мавзӯи мазкур пешниҳод менамоем. Боварӣ дорем, ки шумо ба он вобаста ба қобилияти хонандагон ва шароити муассиса тағйиру иловаҳо ворид месозед.

1. Мақсади мавзӯро ба хонандагон фаҳмонед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки дар бораи бозиҳои нақшӣ фикру ақидашонро баён намоянд.
2. Фарқияти бозиҳои нақшӣ ва намудҳои ниқобҳои симои қаҳрамонони афсонаро гӯянд ва шарҳ диҳанд.
3. Сипас дар тахтаи синф намунаи ниқобҳои симои қаҳрамонони афсонаро гузоред. Оид ба намунаи тасвирҳо бо хонандагон сухбат ташкил намоед.
4. Ба хонандагон варақ диҳед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки ягон расми симои қаҳрамони писандидаи худро тасвир намоянд ва оро диҳанд.
5. Хонандагон аз риштаҳои ранга ва маводди табиӣ ниқобҳои симоҳои қаҳрамонони афсонаро месозанд.
6. Хонандагон корҳои худро муаррифӣ намуда кори якдигарро арзёбӣ намоянд.
7. Вазифаи хонагӣ. Сохтани ниқобҳо.

Арзёбӣ. Меъёрҳо барои арзёбии дониш, малака ва маҳорате, ки салоҳияти хонандаро ташаккул медиҳад.

- хонанда фикрашро озодона баён мекунад;
- суханони дигаронро намебурад;
- бо навбат сухан мегӯяд;
- ниқобҳои қаҳрамонони афсонаро дуруст интиҳоб мекунад ва месозад.

37-38. Ниқобсозӣ. Сохтани шакли ниқобҳо бо намуди ҳайвонот – 2 соат.

Барнома. Сухбат оид ба гузаронидани иди Соли нав. Тасвир намудани шакли ҳайвонот ва парандаҳо бо истифодаи картону қоғазҳои ранга. Сохтани ниқобҳои солинавӣ (чашмбанд, ниқобҳои парандаҳо ва ҳайвонот). Ороиши арҷаи солинавӣ. Хурсандӣ дар Соли нав. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якҷанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- дар бораи ҳайвонҳои ваҳшӣ, хонагӣ ва парандаҳо маълумот дода тавонанд.
- фаъолияти якдигарро арзёбӣ карда тавонанд.
- ҳайвони дӯстдошташонро тасвир ва оро дода тавонанд.
- ниқобҳои солинавиро аз маводди камарзиш сохта тавонанд.

Равиши дарс: Муаллим бояд баъди баёни мавзӯ аз хонандагон хоҳиш менамояд, ки дар бораи тарзи ороиш ва сохтани ниқобсозӣ дар рӯзҳои Соли нав, иди Наврӯз, ки онҳо бо хунари худ эҷод кардаанд, нақл менамоянд. Хонандагон дар бораи тарзи ороиш ва сохтани ниқобсозӣ ба муаллим нақл мекунад. Муаллим хонандагонро ба дурнамои ашёсозӣ ва тарзи ороиш ва тобиши рангҳо ошно мекунад. Сипас ба кори мустақилона ва эҷодкорона шурӯъ намудани хонандагонро тавсия медиҳад. Боварӣ дорем, ки шумо ба он вобаста ба қобилияти хонандагон ва шароити муассиса тағйири иловаҳо ворид месозед.

1. Мақсади мавзӯро ба хонандагон фаҳмонед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки номҳои ҳайвонҳои ваҳшӣ, хонагӣ ва парандаҳоро номбар намоянд.

2. **Чашмбандҳо.** Аз варақи албом тасмача созед (расми 1).

3. Баъд дар нуқтаҳои муайяншуда сӯроҳҳои чашммонанд буред (расми 2).

4. Аз рӯйи нақша амал карда, қисмҳои зиёдатии атрофи чашмакҳоро буред (расми 3).

5. Барои мустақкам шудани чашмбанд онро ба доқа васл созед ва аз канораҳо (гӯшаҳо) бандҷаҳо часпонед (расмҳои 4-5).

6. Агар хоҳед, ки ниқобатон шакли парандаро гирад, пас ба он “нӯл” илова намоед (расми 6).

7. Барои ҳосил кардани суроби ҳайвонот танҳо доирачае ба нӯл илова кардан лозим аст (расми 7).

8.)Вазифаи хонагӣ. Сохтани шакли ниқобҳои солинавӣ.

Арзёбӣ. Меъёрҳои барои арзёбии дониш, малака ва маҳорате, ки салоҳияти хонандаро ташаккул медиҳад.

хонанда фикрашро озодона баён мекунад;

- рангҳои гуногунро дуруст истифода мебарад;
- ниқобро дуруст тасвир менамояд;
- ниқобҳои солинавиро дуруст интихоб мекунад.

39. Тасвири манзараи зимистон - 1 соат.

Барнома. Сухбат аз рӯйи расми манзараи “Зимистон”. Зебӣ ва хусусиятҳои фарқкунандаи фасли зимистон аз фаслҳои дигар (боридани барф, яхлолакбозӣ, барфбозӣ, барфпӯш гардидани дарахтон ва талу теппаҳо). Тасвири манзараи зимистон. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвири истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- ✓ дар бораи фасли зимистонро маълумот пайдо карда тавонанд.
- ✓ фаъолияти якдигарро арзёбӣ карда тавонанд.
- ✓ манзараи зимистонро тасвир карда тавонанд.
- ✓ манзараи зимистон оро дода тавонанд.

Равиши дарс: Сухбат оид ба фасли зимистон. Фасли зимистон чӣ гуна фасл аст? Чӣ тавр барф меборад? Бачаҳо чӣ тавр ба теппа баромада, лағжонакбозӣ ва барфбозӣ мекунад? Дарахтони арча дар фасли зимистон чӣ гуна рангу намуд доранд? Мувофиқи тасаввуроти худ дар мавзӯи “Манзараи зимистон” расм кашидан.

Кори амалӣ.

1. Мақсади мавзӯро ба хонандагон фаҳмонед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки дар бораи фасли зимистон фикру ақидашонро баён намоянд.

2. Ба хонандагон супориш диҳед, ки дар албомҳои худ манзараи зимистонро тасвир намоянд вабо қаламҳои ранга, гуаш оро диҳанд.

Арзёбӣ. Барои арзёбии дониш, малака ва маҳорате, ки барои ташаккули салоҳияти хонанда ҳамчун замина башумор мераванд, ба меъёрҳои зерин диққат диҳед:

- хонанда фикрашро озодона баён мекунад;
- манзараи зимистонро дуруст тасвир менамояд;
- дар оро додани манзараи зимистон рангҳоро дуруст интихоб мекунад.

40. Парвариши рустаниҳо - 1 соат.

Барнома. Сухбат оид ба парвариши рустаниҳо дар гармхона. Мушоҳидаи ниҳолҳо, гулҳои хонагӣ, нарм кардани беҳи онҳо, додани обу ғизо. Муқоисаи нашъунамои рустаниҳои дар офтобрӯя ва дар соя парваришёфта. Аҳамияти равшанӣ барои сабзиши рустаниҳо. Тасвири гулҳои хонагӣ. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- ✓ парвариши рустаниҳоро дар гармхона омӯзанд.
- ✓ оид ба ғизодиҳӣ, нарм кардани беҳи онҳо мушоҳида гузаронида тавонанд.
- ✓ доир ба нашъунамои рустаниҳо ва сабзиши онҳо дар офтоб ва соя мушоҳидаҳо гузаронида тавонанд.
- ✓ тарзи нигоҳубини рустаниҳоро дар гармхона шарҳ дода тавонанд.
- ✓ доир ба рустаниҳои хонагӣ ва хуҷраӣ маълумот пайдо карда тавонанд.

Равиши дарс: Муаллимро зарур аст, ки қабл аз оғози парвариши рустаниҳо дар ин мавзӯ бо хонандагон саволу ҷавоб ташкил намояд.

Дар таътили зимистона бо кадом корҳо машғул шудаед?

Дар гармхонаҳо ба парвариши рустаниҳо машғул ҳастанд ё не?

Кадам рустаниҳо нисбатан обталабанд?

Муаллим ба хонандагон дар бораи парвариши рустаниҳо дар шароити гуногун, якеро дар офтобрӯя, дигареро дар соя парвариш намуданро таъкид менамояд. Сипас барои тасвир намудани рустаниҳо ба хонандагон вазифа месупорад. Хонандагон бо шавқ ба тасвири мавзӯи дарс машғул мешаванд.

1. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ягон рустании хонагиро дар албом тасвир намоянд.
2. Сипас бо истифода аз қаламҳои ранга, гуаш ва ранги обӣ расми тасвирнамудаашонро оро диҳанд.

Арзёбӣ. Меъёрҳои барои арзёбии дониш, малака ва маҳорате, ки салоҳияти хонандаро ташаккул медиҳад.

- хонанда фикрашро оид ба парвариши рустаниҳо озодона баён мекунад;
- парвариши рустании хонагиро тасвир менамояд;
- дар оро додани онҳо рангҳоро дуруст интихоб мекунад.

41-42. Сохтани шакли чана ва тасвири манзараи яхмолакбозӣ - 2 соат.

Барнома. Сухбат аз рӯйи расми яхмолакбозӣ. Хотирнишон намудани шеърҳои сурудҳои бахшида ба яхмолакбозӣ ва фасли зимистон. Намоиши расми чана. Сохтани чана. Тасвири манзараи “Яхмолакбозӣ”. Маълумоти умумӣ дар бораи бозиҳои зимистона. Сухбат оид ба тарзи ташкил ва гузаронидани бозиҳои зимистона. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- ✓ вазифаҳои ашхосро ҳамчун хонанда донанд ва онҳоро шарҳ дода тавонанд;
- ✓ ба фаъолияти худ баҳо дода тавонанд.

- ✓ бо истифода аз қаламҳои ранга манзараи “Яхлолакбозӣ” - ро” тасвир карда тавонанд.
- ✓ аз маводди табиӣ шакли ҷанаро сохта тавонанд.

Равиши дарс: Муаллим аз хонандагон хоҳиш менамояд, ки дар бораи тасвири манзара, мушоҳидаҳо, тасаввуроти худ оид ба табиат дар фасли зимистон, ки дар дарсҳои гузашта эҷод намудаанд, ба хотир оранд. Дар тасвир бояд ҳолат ва зебоии рангини табиат, оромӣ, барф, шамол, нурафшонӣ ва ғайраро ифода бояд кард. Дар рафти суханронӣ омӯзгор ба хонандагон савол медиҳад, ки “Қадам бозичаи зимистонаро медонед?” номбар кунед. Хонандагон мустақилона ин вазифаро иҷро карда метавонанд, вале барои ин омӯзгор пешакӣ диққати онҳоро ба асбобҳои тайёркардашуда ва расмҳо ҷалб менамояд. Ин тарзи мушоҳида ба гуногунии кори эҷодии хонандагон мусоидат мекунад.

1) Хонандагон инфиродӣ дар варақҳо бо қалами одӣ ва ранга манзараи “Яхлолакбозӣ” - ро” тасвир карда, оро медиҳанд.

2) Сипас аз маводди табиӣ ва картон шакли ҷанаро месозанд.

Кори амалӣ: Аз маводди табиӣ сохтани шакли ҷана ва тасвир намудани манзараи “Яхлолакбозӣ”.

Вазифаи хонагӣ. Тасвир намудани шакли ҷана ва оро додани он.

Арзёбӣ.

Меъёрҳо барои арзёбии дониш, малака ва маҳорате, ки салоҳияти хонандаро ташаккул медиҳад.

- хонанда фикрашро озодона баён мекунад;
- суханони дигаронро намебурад;
- бо навбат сухан мегӯяд;
- манзараи яхлолакбозиро тасвир мекунад;
- шакли ҷанаро дуруст месозад.

43-44. Сохтани бозичаҳои қисман ҳаракаткунанда - 2 соат.

Барнома. Сохтани бозичаи “Гунчишқакон дон мехӯранд”. Мунтазам тайёр намудани қисмҳои бозича (5-то ҷӯбча, 1-то шакли косача ва 2-то шакли паранда). Пайвастании қисмҳо ва сохтани бозича. Мувофиқи хоҳиш сохтани бозичаҳо аз рӯйи мазмуни афсонаҳои “Лаклак ва Рӯбоҳ”, “Гург ва Турна”, “Дехқон ва Хирс”. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонанд.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонанд.
- Намунаҳои маълуми санъати тасвириро бо якҷанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонанд.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- бозичаҳои ҳаракаткунандаро сохта тавонанд.
- дар бораи маводди корӣ ва истифодаи онҳо маълумот дода тавонанд.
- ба ҳамдигар пайвастании қисмҳоро тавонанд.

Равиши дарс: Муаллим ҳангоми суҳбат намунаҳои бозичаҳои гуногунро ба хонандагон нишон медиҳад. Масалан: бозичаи “Гунчишқакон дон мехӯранд”-ро метавонанд истифода барад. Ҳамчунин муаллим метавонад барои дарси мазкур ду намунаи бозичаҳоро бо тасвири ҳаракаткунанда нишон диҳад.

Дар ҷараёни иҷрои супориш таваҷҷуҳи хонандагонро ба ин намунаҳо бояд ҷалб намуд ва баъзе унсурҳоро такроран муайян кард. Муаллим барои мустаҳкам намудани мавзӯи дарс бо истифода аз хат тарзи тасвири сохтанро дар тахта нишон медиҳад. Тарзи сохтани бозичаҳо ба тариқи зайл сурат гирад. Баъд аз ин хонандагон ба гулкорӣ машғул мешаванд.

1. Мақсади мавзӯро ба хонандагон фаҳмонед. Ба хонандагон супориш диҳед, ки дар бораи бозичаҳои ҳаракаткунанда чӣ медонанд, фикру ақидашонро баён намоянд.

2. Кори амалӣ: Масалан, бозичаи “Гунчишқакон дон мехӯранд”-ро ин тавр сохтан мумкин аст.

Қадами 1. Тайёр кардани қисмҳо (расми 1).

Қадами 2. Пайвастанӣ қисмҳо ва сохтани бозича (расми 2).

3. Хонандагон қорҳои худро муаррифӣ намуда, қори якдигарро арзёбӣ намоянд.

4. Вазифаи хонагӣ. Сохтани шакли бозичаи ҳаракаткунанда.

Арзёбӣ. Меъёрҳо барои арзёбии дониш, малака ва маҳорате, ки салоҳияти хонандаро ташаккул медиҳад.

- хонанда фикрашро оид ба бозичаҳои ҳаракаткунанда озодона баён мекунад;
- суханони якдигарро намебурад;
- бозичаи ҳаракаткунанда сохта метавонад;
- қорҳои худро намоиш медиҳад.

45. Тасвири парандаи дӯстдоштаи ман. (Интиҳоб мустақилона)- 1 соат.

Барнома. Маълумот дар бораи парандагон. Номбар кардани онҳо. Аҳамияти парандаҳо дар ҳаёти инсон. Иҷроӣ машқҳои тақлиди овозӣ: садоҳои булбул, зоғ, мурғ, мурғобӣ ва ғайра. Аз маводди табиӣ сохтани шакли паранда. Сохтани қафас барои парандагони хонагӣ ва нигоҳубини онҳо. Аз қоғазҳои ранга ва маводди табиӣ сохтани шакли парандаҳо (мурғ, кабутар, гунҷишк, кабк, турна ва ғайра).

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якҷанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- номҳои парандагонро донанд ва онҳоро дуруст талаффуз карда тавонанд;
- тарзи дурусти сохтани шакли парандаро донанд ва шарҳ дода тавонанд;
- парандаҳои хонагиро аз қоғазӣ ранга гулмонӣ карда тавонанд.

Равиши дарс: Дар поён намунаи фаъолиятҳои таълим оварда мешаванд. Ин қисмат тавсиявӣ аст, аз ин лиҳоз омӯзгор вобаста ба қобилияти хонандагон ва шароити муассиса онро тағйир диҳад, иловаҳо ворид намояд. Аммо омӯзгорон бояд натиҷаҳои ниҳони таълимии дарс ва ташаккули салоҳиятҳоро ҳамчун меҳвари дарс қарор диҳанд.

1. Ҳангоми иҷроӣ ин супориш муаллим хонандагонро ба сайру тамошои табиат, мактаб, ки ба саёҳат рафта буданд, хотирасон менамояд ва суҳбат мекунад.

2. Намунаҳои тасвир ва сохтани шакли парандаҳоро ҳамчун асбоби аёнӣ ба хонандагон нишон медиҳад.

3. Баъд аз он омӯзгор бо хонандагон оид ба нигоҳубини парандаҳо дар шароити хона суҳбат мегузаронад ва супориш медиҳад, ки аз маводди табиӣ ва қоғазҳои ранга истифода бурда тасвир ё шакли яке аз парандаҳоро созанд.

4. Омӯзгор якҷанд қори хонандагонро нишон дода, ба дигарон баррасӣ менамояду арзёбӣ мекунад.

5. Вазифаи хонагӣ. Сохтани шакли парандаи дӯстдошта.

Арзёбӣ. Қори амалӣ. Барои санҷиш ба хонандагон вақт диҳед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки аз маводди табиӣ ва қоғазҳои ранга шакли парандаи дӯстдошташонро созанд. Қори якҷанд хонандаро аз назар гузаронед ва арзёбӣ намоед. Қори хонандагонро ҷамъ кунед. Онҳоро пас аз дарс санҷед ва дар дафтари арзёбӣ оид ба малакаи сохтан ва оро додани ҳар як хонанда қайдҳо нависед.

46. Нигоҳубини парандаҳо - 1 соат.

Барнома. Суҳбат аз рӯи расми парандаҳо. Парандаҳои хонагӣ ва саҳроӣ. Аҳамияти парандаҳо дар ҳаёти инсон. Маълумот дар бораи фермаи мурғпарварӣ. Тасвири расми мурғ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.

- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- доир ба ҳаёти парандаҳо маълумот пайдо кунанд;
- аҳамияти парандаҳоро дар ҳаёти инсон таҳлил карда тавонанд;
- парандаҳои хонагӣ ва ваҳширо фарқ карда тавонанд.

Равиши дарс: Мавзӯи дарс аз муаллим ва хонандагон омодагии ҳамачониба ва тӯлониро тақозо мекунад. Муаллим ба бачаҳо дар бораи нигоҳубини парандаҳо ҳикоят карда мавзӯро пешниҳод менамояд ва изҳор мекунад, ки кор аз ҷиҳати композитсионӣ эҷодкорона тасвир шавад.

Муаллим тасвирҳои гуногуни парандагонро дар ҳолати парвоз дар фазои табиат, лаҳзаҳои донхӯрӣ ва обнӯшӣ барои намуна ба намоиш мегузорад. Аз ҷиҳати тасвир ва банду бастии рангҳо низ суҳбат мегузаронад, то ин ки иҷрои мавзӯи дарс хуб ба анҷом расад.

Супориш: Лаҳзаҳои донхӯрӣ ва обнӯшии парандаҳоро мушоҳида карда, расми онҳоро тасвир намоед.

Тарзи иҷрои супориш: Дар расм аввал бадан, сар ва баъд дигар узвҳоро бо хатҳои ниҳоят борик нишон диҳед (расми 1).

Сипас барои муқоиса расмро бодикқат аз назар гузаронда, норасоҳои онро ислоҳ намоед (расми 2).

Акнун бо қаламҳои ранга, гуаш ва рангҳои обӣ расмҳои кашидаатонро пурра намоед.

Вазифаи хонагӣ. Тасвир намудани шакли парандаи дӯстдошта.

Арзёбӣ. Меъёрҳо барои арзёбии дониш, малака ва маҳорате, ки салоҳияти хонандаро ташаккул медиҳад.

- хонанда фикрашро озодона баён мекунад;
- расми мурғро тасвир мекунад;
- аҳамияти парандаҳоро дар ҳаёти инсон таҳлил мекунад;
- парандаҳои хонагӣ ва ваҳширо фарқ мекунад.

47-48. Тасвир ва сохтани манзараи деҳа – 2 соат.

Барнома. Саёҳат ба маҳаллаи зист ва дар асоси мушоҳида тасвир намудани манзараи деҳаи худ. Ороиши расм.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Равиши дарс: Муаллим хонандагонро бо дурнамо ва тобиши рангҳо, ки рассомон тасвир намудаанд, шинос мекунад.

Лозим аст, ки якҷо бо бачаҳо аз муҳити атроф мисолҳое, ки дар онҳо дурнамои ашё ба назар мерасад, оварда шаванд. Масалан: гулгашти табиат бо дарахтони бисёр, ки ҳар қадар наздиктар бошанд, ҳамон қадар калон ба назар мерасанд ва дур бошанд, хурд менамоянд. Чунин ҳолатҳо дар мавриди бо ранг тасвир намудан аз ҷиҳати тобиши рангҳои сард ва гарм низ ба назар мерасад.

Хонандагон баъд аз суҳбат бо истифода аз донишҳои дар дарсҳои гузашта ҳосил намудаашон расмро бо мӯқалам ва рангҳо тасвир менамоянд.

1. Ҳангоми иҷрои ин супориш муаллим оид ба зебоипарстӣ бо хонандагон суҳбат ташкил мекунад.

2. Баъд аз он омӯзгор дар тахтаи синф тасвири манзараи деҳаро овезон менамояд.

3. Кор дар гурӯҳ: муаллим хонандагонро ба гурӯҳҳо ҷудо менамояд. Ба онҳо варақ дода мешавад, хонандагон ба манзараи деҳа нигоҳ мекунанд. Сипас бо истифодаи қалами одӣ, ранга, гуаш ва ранги обӣ манзараи мактаби худро тасвир менамоянд.

4. Кори амалӣ: аз маводди табиӣ ва пластилин истифода намуда шакли манзараи деҳаро месозанд.

5. Хонандагон корҳои иҷрокардаи гурӯҳҳои худро баррасӣ карда, арзёбӣ менамоянд.

6. Вазифаи хонагӣ. Тасвир намудани манзараи деҳа.

Арзёбӣ. Меъёрҳо барои арзёбии дониш, малака ва маҳорате, ки салоҳияти хонандаро ташаккул медиҳад.

- хонанда фикрашро озодона баён мекунад;
- манзараи деҳаро дуруст тасвир ва оро медиҳад.
- аз маводди табиӣ ва пластилин манзараи деҳаро тайёр мекунад.

49. Сохтани бозичаҳои мулоим. Тасвир ва сохтани «Кабӯтар – рамзи сулҳ»- 1 соат.

Барнома. Намоиши бозичаҳои гуногун. Маълумот дар бораи маводди корӣ (матоъ, пахта, ресмон ва ғайра). Мувофиқи хоҳиш сохтани бозичаҳо (хирсак, рӯбоҳ, мор, кабӯтар, харгӯш ва сангпушт). Кашидани расм дар матои дукад кардашуда, буридани шакли тасвиршуда, дӯхтани атрофи он ва бо пахта пур кардани дохили он. Ба ҷойи чашмон часпонидани тугма.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- ✓ дар бораи парандагон маълумот дода тавонанд.
- ✓ фаъолияти якдигарро арзёбӣ карда тавонанд.
- ✓ шаклҳоро тасвир ва сохта тавонанд.
- ✓ дар бораи маводди корӣ ва истифодаи онҳо маълумот дода тавонанд.

Методикаи таълим. Барои сохтани тарҳи бозичаҳо муаллим аз бачаҳо хоҳиш мекунад, ки аз таассурот ва хотираҳои худ дар бораи сохтани бозичаҳо нақл намоянд. Саволҳои, ки дар оғози дарс ба бачаҳо дода мешаванд:

1. Қадоме аз шумо сохтани бозичаҳоро дида ва сохтаед?
2. Қадом намуди бозичаҳо ба шумо бештар маъқул аст?

Ин саволҳо таваҷҷуҳи хонандагонро бояд ба мавзӯи ҷалб намоянд. Бо назардошти мақсади дарс баъд аз саволу ҷавоб ба бачаҳо супориш дода мешавад, ки ашёи сохтаашонро бо сухан ифода кунанд. Онҳо бояд баъзе мафҳумҳоро истифода намоянд. Масалан: дар нақшаи аввал ду бозичаи хирсачаҳои бахмалин ва ғайраро тасвир мекунам. Дар нақшаи дигар хирсачаҳои гуногун дар сахнаи сирк, ки ҳунарнамоӣ менамоянд тасвир мекунам.

Баъди чунин суҳбатҳо хонандагон фикри худро ҷамъ мекунанд ва ба сохтан ва бофтани кори амалӣ шурӯъ менамояд. Муаллим давоми ин супоришро ба таври ранга сохтан аз ашёи гуногун дар хона супориш медиҳад.

1. Сипас дар тахтаи синф расми кабӯтарро гузоред. Оид ба расм бо хонандагон суҳбат ташкил намоед. Барои ҷӣ кабӯтарро рамзи сулҳ мегӯянд?
2. Ба хонандагон варақ диҳед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки расми кабӯтарро бо истифодаи қалами одӣ тасвир намоянд ва бо истифодаи қаламҳои ранга, гуаш ва ранги обӣ онро оро диҳанд.
3. Хонандагон аз қоғазҳои ранга, пластилин ва маводди табиӣ истифода бурда шакли кабӯтарро созанд.
4. Хонандагон корҳои худро муаррифӣ карда, кори якдигарро арзёбӣ намоянд.
5. Вазифаи хонагӣ. Аз матоъ ва пахта бофтани шакли сангпушт.

Арзёбӣ. Меъёрҳо барои арзёбии дониш, малака ва маҳорате, ки салоҳияти хонандаро ташаккул медиҳад.

- хонанда фикрашро озодона баён мекунад;
- суханони дигаронро намебурад;
- шакли кабӯтарро тасвир менамояд;
- аз пластилин шакли кабӯтарро месозад;

50. Тухфа ба аскарон. Тасвир ва сохтани шакли кулоҳи аскарон. Табрикнома- 1 соат.

Барнома. Намоиши расмҳои сарбозони кишвар. Сухбат аз рӯи расмҳо. Сохтани шакли кулоҳи аскарон бо истифодаи матоъ ва картон, маводди табиӣ. Тасвир намудани шакли кулоҳи аскарон бо истифодаи қаламҳои одӣ, ранга, гуаш ва ранги обӣ. Тайёр намудани табрикнома бахшида ба рӯзи Артиши миллӣ. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- навъҳои гуногуни шакли кулоҳи аскаронро донанд ва сохта тавонанд;
- кулоҳи аскаронро дар варақ тасвир карда, оро дода тавонанд;
- навъҳои гуногуни табрикномаро донанд ва дар асоси намуна табрикнома тайёр карда тавонанд.

Равиши дарс: Муаллим ба хонандагон дар бораи таърихи ташкилѐбии Артиши миллӣ, ки 23-юми феввали соли 1993 ташкил ѐфтааст, мухтасар маълумот медиҳад. Артиши ҳар як кишвар сарҳад ва сулҳу амнияти шаҳрвандони ҳешро ҳимоя мекунад. Муаллим ба хонандагон расмҳоеро, ки бо қалами эҷодии расмон дар хусуси корнамоиҳои Артиши миллӣ офарида шудааст, намоиш медиҳад. Намоиши филм бахшида ба рӯзи Артиши миллӣ.

1. Ба хонандагон коғазҳои ранга, варақ диҳед, аз онҳо хоҳиш намоед, ки шаклҳои гуногуни кулоҳи аскаронро бо истифодаи қалами одӣ, ранга ва ранги обӣ тасвир намоянд ва гулмонӣ кунанд.
2. Бо истифодаи матоъ, картон ва маводди табиӣ шакли кулоҳи аскаронро созанд.
3. Навъҳои табрикномаро донанд ва бо истифодаи коғазҳои ранга шакли табрикномаро сохта тавонанд.
4. Аз рӯи намунаи матнҳо доир ба рӯзи Артиши миллӣ матн навишта тавонанд.
5. Хулоса. Хонандагон корҳои худро ба намоиш гузошта баррасӣ намоянд.
6. Вазифаи хонагӣ. Сохтани шакли кулоҳи аскарон.

Арзёбӣ. Кори амалӣ. Барои санҷиш ба хонандагон вақт диҳед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки дар порчаи коғаз номашонро нависанд ва як кулоҳи аскарӣ барои бародаронашон тайёр намоянд. Кори якчанд хонандаро аз назар гузаронед ва арзёбӣ намоед.

51. Тасвири ғӯзаи пахта - 1 соат.

Барнома. Сухбат аз рӯи расми “Дар пахтазор”. Аҳамияти пахта, пунбадона ва ғӯзапояи он барои инсон. Шинсой бо шакли умумии ғӯзаи пахтадор. Тасвири шакли ғӯзаи пахтадор бо баргу шохчаҳо. Ориши он. Тавассути қолаби ғӯза ҳосил намудани нақшу нигор дар рӯи коғаз.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- доир ба пахтаю пахтакорӣ маълумот дода тавонанд.
- намудҳои пахтаро фарқ карда тавонанд.
- намудҳои пахта ва тарзи парвариши онҳоро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон шарҳ дода тавонанд.
- шакли ғӯзаи пахтаро тасвир карда тавонанд.
- аз рӯи тасвири аслии ғӯзаҳои пахта тасвир карда тавонанд.

Равиши дарс: Бача ба тасвири шаклҳои гуногуни гулҳо бо хатҳои сарбаста аз хурдӣ шурӯъ мекунад. Муаллим дар мавриди баёни мавзӯ ба хонандагон тарзи тасвириро бо хатҳои ёрирасон, таносуб, шакли фарқшаванда ва ғайраро нишон медиҳад.

- 1) Муаллим ба хонандагон манзараи киштукор ва ҳамбастагии рангҳои табиатро хотиррасон менамояд.
- 2) Муаллим тасвирҳои манзаравии рассомонро, ки оид ба киштукор эҷод шудаанд, нишон медиҳад.
- 3) Ба хонандагон варақ диҳед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки ягон манзараи киштукорро бо истифодаи қалами ранга ва гуаш тасвир намоянд ва оро диҳанд.
- 4) Хонандагон корҳои худро муаррифӣ намуда кори якдигарро арзёбӣ намоянд.
- 5) Вазифаи хонагӣ. Тасвири манзараи киштукор.

Арзёбӣ. Меёроҳо барои арзёбии дониш, малака ва маҳорате, ки салоҳияти хонандаро ташаккул медиҳад.

- хонанда фикрашро озодона баён мекунад;
- суханони дигаронро намебурад;
- рангҳоро дуруст муайян мекунад;
- манзараи киштукорро дуруст тасвир менамояд.

52-53. Сохтани аробача - 1 соат.

Барнома. Тавассути расмҳои намоиш додани аробачаҳои гуногун (як, ду, се, чорчарха, аробаи калон, фойтунароба). Ароба ҳамчун воситаи нақлиёти боркаш. Номбар кардани қисмҳои асосии ароба (соғу, тахкурсӣ, дастаҳо, чархҳо). Сохтани ароба аз куттичаҳо, сим, чӯбчаҳо, картон.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонанд.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонанд.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонанд.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- пайвастании қисмҳои аробача ба ҳамдигар тавонанд.
- аз маводди табиӣ шакли аробачаро сохта тавонанд.
- қисмҳои аробачаро номбар намуда, шарҳ диҳанд.

Равиши дарс: Муаллимро зарур аст, ки қабл аз шурӯи сохтани аробача дар ин мавзӯ бо иштироки аҳли синф саволу ҷавоб намояд:

1. Ин аробача чӣ гуна шакл дорад?
2. Бо кадом тарзи аробача сохта мешавад?

Барои дуруст сохтани тарҳи чанд аробача як варақи тасвиршударо истифода бурдан мумкин аст. Хонандагон тавассути тасвир ба сохтани аробача, ки назди онҳо гузошта шудааст, менигаранд. Сипас ба кори амалии сохтани қисмҳои гуногуни аробача машғул мешаванд. Муаллим дар вақти кори мустақилона ба хонандагон хотиррасон менамояд, ки сохтан ва ороиши кори амалӣ хеле эҷодкорона ҳал шудааст. Ин тарзи кор ба хонандагон имкон медиҳад, ки амали худро арзёбӣ намоянд.

Кори амалӣ:

Шакли якум: Аз куттичаҳои гӯгирд, сим, чӯбчаҳо, картон (расмҳои 1,2,3).

Як қисми куттии гӯгирдро (расми 1) ба сифати соғу (ҷойи боргузорӣ) ва қисми дигарашро (расми 2) ба сифати тахкурсӣ интихоб намоед. Ба сифати дастаҳо аз тасмачаҳои картонӣ (расми 3) ва ба сифати чархҳо аз тугма ё доирачаҳои картонӣ чӯбин истифода баред. Мувофиқи расми зерин аробача созад.

Шакли дуюм: Аробачаро аз сим, картон, чӯбчаҳо, фанер ва ғайра сохтан мумкин аст. Масалан, интихоби тахтачаҳои зер ва паҳлуӣ (расмҳои 4,5,6).

Қадами якум. Буридани чархҳо ва тирчӯбҳо, сохтани даста (расмҳои 7,8).

Қадами дуюм. Пайвастании қисмҳо, сохтани аробача (расми 9).

Қадами сеюм. Қисмҳоро бо сим, ширеш ё мехча пайваст кардан мумкин аст.

Вазифаи хонагӣ. Тасвири аробача.

Арзёбӣ. Меъёрҳо барои арзёбии дониш, малака ва маҳорате, ки салоҳияти хонандаро ташаккул медиҳад.

- хонанда фикрашро озодона баён мекунад;
- бо навбат сухан мегӯяд;
- маводро дуруст муайян мекунад;
- аробачаро дуруст тасвир менамояд.
- қисмҳои онро шарҳ медиҳад.

54-55. Тасвир намудани бинои осорхона ва сохтани шакли ёдгориҳои қадимаи таърихӣ (кӯза, шамшер ва ғайра) – 2 соат.

Барнома. Саёҳат аз рӯйи тасвири манзараи: “Осорхонаи миллӣ”. Мушоҳидаи зебоҳои Осорхонаи миллӣ. Ҷалб намудани хонандагон ба расмҳои Осорхонаи миллӣ ва осорхонаҳои шаҳру ноҳияҳои худ. Фарқияти Осорхонаи миллӣ аз осорхонаҳои дигар. Сухбат дар бораи кӯза ва шамшер, зарурат ва тарзи сохтани шакли онҳо. Ҷалб намудани хонандагон ба гуногуншаклию гуногунрангии кӯза ва шамшер. Тасвири шакли бинои Осорхонаи миллӣ бо истифодаи қаламҳои одӣ ва ранга. Оро додани бинои осорхона. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якҷанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- оид ба Осорхонаи миллӣ фикру ақидаашонро баён кунанд ва калимаҳои заруриро шарҳ дода тавонанд;
- дар варақ шакли бинои осорхонаро тасвир ва оро дода тавонанд;
- фарқияти осорхонаҳоро аз ҳамдигар гуфта тавонанд;
- гуногуншаклию гуногунрангии кӯза ва шамшерро гуфта тавонанд;
- аз гил ё пластилин шакли кӯзаро сохта тавонанд.

Равиши дарс: Муаллим ба хонандагон дар бораи таърихи Осорхонаи миллӣ мухтасар маълумот медиҳад. Оид ба фарқияти осорхонаҳо бо хонандагон суҳбат ташкил менамояд. Муаллим ба хонандагон расмҳоро, ки бо қалами эҷодии рассомон дар хусуси Осорхонаи миллӣ офарида шудаанд нишон медиҳад. Намоиши расмҳо оид ба Осорхонаи миллӣ. Оид ба гуногуншаклию гуногунрангии кӯза бо хонандагон суҳбат ташкил менамояд.

1. Ҳангоми иҷрои супориш муаллим оид ба тасвири шакли бинои Осорхонаи миллӣ ва кӯзаву шамшер бо хонандагон суҳбат ташкил мекунад.

2. Омӯзгор дар тахтаи синф шакли бинои осорхона, кӯзаву шамшерро бо бӯрҳои ранга тасвир менамояд.

3. Кори гурӯҳӣ: Хонандагонро ба се гурӯҳ ҷудо намуда, ба онҳо супориш диҳед:

Гурӯҳи 1. Тасвир ва оро додани шакли бинои Осорхонаи миллӣ бо истифодаи қаламҳои одӣ, ранга, гуаш ва ранги обӣ.

Гурӯҳи 2. Бо истифодаи пластилин, гил ва картон сохтани шакли кӯза, шамшер ва оро додани онҳо.

Гурӯҳи 3. Аз маводи табиӣ, картон ва қоғазҳои ранга сохтани шакли шамшер.

4. Муаррифии кори гурӯҳҳо ва арзёбӣ намудани фаъолияти онҳо.

5. Вазифаи хонагӣ. Тасвир намудани шакли бинои осорхонаи шаҳру ноҳияи худ.

Арзёбӣ. Меъёрҳо барои арзёбии дониш, малака ва маҳорате, ки салоҳияти хонандаро ташаккул медиҳад.

- хонанда фикрашро озодона баён мекунад;
- зебӣ ва хусусияти фарқунандаи осорхонаҳоро медонад;
- бинои осорхонаро тасвир мекунад;

- аз гил ё пластилин шакли кӯзаро месозад.

56. Шиносой бо рассом Аҳмад Умаров – 1соат.

Барнома. Шинос намудани хонандагон бо фаъолияти эҷодии А. Умаров. Намоиши асарҳо бахшида ба манзараҳои хамешабахори Тоҷикистон. Сухбат аз рӯи тасвири чинор, интихоби рангҳо, тасвири барги чинор. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- дар бораи рассом пурра маълумот дода тавонанд;
- асарҳои ӯро номбар намуда, шарҳ дода тавонанд;
- тарзи дурусти истифода бурдани рангҳоро дар тасвир мувофиқи мавзӯ шарҳ дода тавонанд;
- расми барги чанорро тасвир карда тавонанд.

Равиши дарс: Дарс аз сухбат оид ба мусаввараҳои рассом оғоз мегардад. Дар оғози сухбат муаллим аз фаъолияти эҷодии рассом А. Умаров чанд сухан барои шиносӣ ба таваҷҷуҳи хонандагон мерасонад. Дар баробари ин дар девори синфхона силсилаи мусаввараҳои рассомро ба дарс, ки қаблан интихоб кардааст, ба намоиш мегузорад. Мусаввараҳои рассом ба табиати зебою рангини диёрамон бахшида шудаанд. Аз тасвирҳои равшан маълум мегардад, ки рассом ба диёри азизаш меҳри бепоён дорад. Дар мусаввараи “Чинор” зебоҳои табиат пурра банду баст шудааст, ки аз маҳорату дурандешии рассом гувоҳӣ медиҳад. Дар тасвири “Чинор” одамони гуногунҷеҳраи хандорӯй, қабқҳои хушхони қафас, ки дар шохи дарахт бо як хусусиятҳои хоси зебоӣ таҷассум ёфтаанд ба хонандагон пешниҳод мегарданд. Рассом ба воситаи хусусиятҳои рангҳо зебоиро дар тасвир эҷодкорона инъикос намудааст, ки хеле ҷолибанд.

Эҷодиёти рассоми бомаҳорат А. Умаров дар арсаи санъати рассоми мавқеи зиёде дорад ва ҷаҳони маънавии инсонро хеле пурмазмуну пурэҳсос таҷассум менамояд.

1. Муаллим бо хонандагон оид ба фаъолияти рассом саволу ҷавоб ташкил мекунад.

А) Рассом Аҳмад Умаров кадом донишкадаи олиро хатм намудааст?

Б) Рассом дилбастагии инсонро ба табиат дар мусаввараи “Чинор” ба чӣ гуна рангҳо тасвир кардааст?

2. Баъд аз он омӯзгор ба хонандагон супориш медиҳад, ки расми барги чанорро дар албом тасвир намояд.

Арзёбӣ. Меъёрҳои барои арзёбии дониш, малака ва маҳорате, ки салоҳияти хонандаро ташаккул медиҳад.

- хонанда фикрашро озодона баён мекунад;
- асарҳои рассомро номбар мекунад;
- расми чанорро дар албом тасвир менамояд.

57-58. Тасвир ва сохтани ҷоҳ – 2 соат.

Барнома. Сухбат дар бораи ҷоҳ ва аҳамияти он дар ҳаёти инсон. Намудҳои ҷоҳ дар кишварамон. Тасвир кардани шакли ҷоҳ бо истифодаи қаламҳои одӣ, ранга, гуаш ва ранги обӣ. Сохтани шакли ҷоҳ аз маводди табиӣ, картон ва қоғазҳои ранга. Ороиши ҷоҳ. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- ✓ дар бораи намудҳои ҷоҳ маълумот дода тавонанд;

- ✓ колаби чоҳро аз маводди табиӣ сохта тавонанд;
- ✓ шакли чоҳро бо истифодаи қалами ранга, гуаш ва ранги обӣ тасвир ва оро дода тавонанд.

Равиши дарс: Азбаски мавзӯи номбурда барои хонандагон нофаҳмо аст, муаллим тарзи сохтани чоҳро ба онҳо мефаҳмонад, инчунин дар тахтаи синф тарзи тасвир ва қисмҳои ҷудогонаи онро бо хатҳои графикӣ намоиш медиҳад.

Баъд аз марҳилаи суҳбат хонандагон ба иҷрои супориши мустақилона шурӯъ мекунанд. Муаллим ба хонандагон дар мавриди таъйин кардани тарҳи умумии сохтани чоҳ кумак мекунад. Баъд аз ин марҳилаи асосии амалӣ эҷоди хонандагон, яъне таҳияи ҷузъҳои асосии чоҳ шурӯъ мегардад. Дар ҷараёни ин супориш он бояд таваҷҷуҳи онҳоро ба намунаҳои чоҳ ҷалб менамояд. Таваҷҷуҳи хонандагонро асосан ба ҷиҳатҳои созидагӣ, рангубори ороишӣ ҷалб бояд кард, то ин ки хонандагон дар оянда ба корҳои муҳандисии техникаӣ шавқу завқ пайдо кунанд.

Шумо метавонед мувофиқи расму нақшаҳои зерин шакли чоҳро созед:

Қадами 1. Аз як порчаи картон мувофиқи нақшаҳои зерин як куттӣ ва як чоркунча созед (расми 1).

Қадами 2. Аз як порча сим мувофиқи расми зерин дастаи ғарғараро созед. Ғалтаки ҳосилшударо ба симдаста гузаронед ва ба он ресмон печонед. (расми 2).

Қадами 3. Қисмҳои алоҳидаро ба ҳам пайваст кунед, шакли чоҳ ҳосил мешавад. Аз пластилин як сатилча сохта, ба даруни куттӣ гузоред (расми 3).

Вазифаи хонагӣ. Тасвир намудани шакли чоҳ ва оро додани он.

Арзёбӣ. Меъёрҳо барои арзёбии дониш, малака ва маҳорате, ки салоҳияти хонандаро ташаккул медиҳад.

- хонанда фикрашро озодона баён мекунад;
- рангҳоро дуруст муайян мекунад;
- намудҳои чоҳро номбар мекунад;
- чоҳро тасвир ва сохта метавонад.

59. Тухфа ба рӯзи «Иди Модарон». Тасвир намудани симои модари худ ва омода намудани табрикнома – 2 соат.

Барнома. Суҳбат оид ба иди байналхалқии занон. Илтифот нисбати модарон, хоҳарон ва дигар наздикони худ. Сохтани гулҳои гуногун ва табрикнома бахшида ба рӯзи «Иди Модарон». Тасвир намудани симои модари худ бо истифодаи қаламҳои одӣ, ранга, гуаш ва ранги обӣ. Оро додани симои модари худ. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- навҳои гуногуни шакли табрикномаро донанд ва сохта тавонанд;
- сохтори табрикномаро донанд ва дар асоси намуна табрикнома навишта тавонанд;
- навҳои гуногуни гулҳои баҳориро донанд ва номбар карда тавонанд;
- аз қоғази ранга гулҳои баҳориро бахшида ба рӯзи «Иди Модарон» сохта тавонанд;
- симои модари ҳешро аз ҳаёлотӣ худ дар варақ тасвир намоянд ва бо истифодаи қаламҳои ранга, гуаш ва ранги обӣ оро диҳанд.

Равиши дарс: Бояд давр назар дошт, ки дарси Санъат ва меҳнат мавзӯҳои гуногунро дар бар мегирад. Муаллим дар дарс таваҷҷуҳи хонандагонро ба сохтан ва тасвири ороишӣ ҷалб менамояд. Муаллим ба бачаҳо дар бораи тасвир намудани тухфа ба «Иди Модарон» суҳбат менамояд. Мисол, вобаста ба супориши мавзӯ дар тахтаи синф тасвирҳои гуногунро нишон медиҳад.

Хонандагон, ки бо тасвирҳои гуногуни гулҳо ва чехраи модарон машғул шуданд, муаллим ҳунари эҷодии онҳоро аз ҷиҳати ороиши композитсионӣ аз назар мегузаронад ва дар тасвири чехраи модарон ба хонандагон ёрӣ мерасонад. Хонандагон тухфаҳоро бо

шавку ҳавас ва ҳамоҳангии рангҳо, ки хеле зебо таҷассум намудаанд, ба модарони меҳрубон бурда тақдим мекунанд.

1. Ба хонандагон қоғазҳои ранга диҳед, аз онҳо хоҳиш намоед, ки шаклҳои гулҳои гуногунро бахшида ба рӯзи «Иди Модарон» созанд.
2. Бо истифодаи картон ва варақ шакли табрикномаро омода кунанд.
3. Навиштани матни табрикнома бахшида ба рӯзи Иди байналхалқии занон.
4. Дар варақ бо истифодаи қаламҳои ранга, одӣ, гуаш ва ранги обӣ бо ҳаёлотӣ худ тасвир намудани симои модари хеш ва оро додани он.
5. Хонандагон корҳои худро ба намоиш гузошта баррасӣ намоянд ва кори якдигарро арзёбӣ намоянд.
6. Вазифаи ҳонагӣ. Тасвири модари худ ва сохтани табрикнома.

Арзёбӣ. Кори амалӣ. Барои санҷиш ба хонандагон вақт диҳед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки дар варақи сафед симои модари хешро бо ҳаёлотӣ худ тасвир намоянд ва онро оро диҳанд. Табрикнома ба модар ва дӯсти наздиқашон тайёр намоянд. Кори якчанд хонандаро аз назар гузаронед ва арзёбӣ намоед.

60. Сохтани ҳароратсанҷ - 1 соат.

Барнома. Шинос намудани хонандагон бо ҳароратсанҷ ва вазифаи он. Аз қоғазҳои ранга, картон ва ресмони сурх сохтани шакли ҳароратсанҷ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- доир ба истифодаи ҳароратсанҷ маълумот дода тавонанд.
- аз маводди табиӣ шакли ҳароратсанҷро сохта тавонанд.
- аҳамияти ҳароратсанҷро дар ҳаёти инсон шарҳ дода тавонанд.

Равиши дарс: Инсон ҳамеша ба сохтани асбобҳои, ки дар ҳаёт заруранд, машғул мешавад. Талабагон дар мавзӯи сохтани асбобҳои аёнӣ барои дарсҳои гуногун таҷрибаи хуб доранд. Аз ин рӯ, хонандагон сохтани аёнӣро барои табиатшиносӣ аз қоғазҳои ранга ва маводди дигар хеле моҳирона истифода мекунанд. Муаллим сохтани асбоб, тарзи нақша, пайвасти риштаҳо ва ғайраро ба талабагон мефаҳмонад. Сипас муаллим корҳои онҳоро метавонад аз назар гузаронад.

1. Мақсади мавзӯро ба хонандагон фаҳмонед. Ба хонандагон супориш диҳед, ки дар бораи ҳароратсанҷ фикру ақидаашонро баён намоянд.
2. Сохтани шакли ҳароратсанҷ ва кашидани чадвали он (расми 1).
3. Пайвастании риштаҳо ва истифодаи он.
4. Хонандагон корҳои худро муаррифӣ карда, кори якдигарро арзёбӣ намоянд.
6. Вазифаи ҳонагӣ. Сохтани шакли ҳароратсанҷ.

Арзёбӣ. Меърҳо барои арзёбии дониш, малака ва маҳорате, ки салоҳияти хонандаро ташаккул медиҳад.

- хонанда фикрашро оид ба ҳароратсанҷ озодона баён мекунанд;
- суҳанони якдигарро намебурад;
- корҳои худро намоиш медиҳад

61. Сохтани шакли “Дорбоз” - 1 соат.

Барнома. Аз рӯи расм мушоҳидаи санъати дорбозон дар ҳолати иҷрои бозиҳои гуногун. Тайёр намудани қисмҳои алоҳидаи бозича: одам, 6-то чӯбча ва ресмону сим. Васл намудани узвҳо: дастон, пойҳо, бадан. Сохтани бозичаи “Дорбоз”.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.

- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- дар бораи сохтани бозичаҳо маълумот дода тавонанд.
- аз маводди табиӣ шакли “Дорбоз”-ро сохта тавонанд.
- интихоби ранг, омезиши онҳоро бо ҳамдигар тавонанд.

Равиши дарс: Муаллим ба талабагон дар бораи сохтани қисмҳои ҷудогонаи бозича маълумот медиҳад. Баъд аз маълумоти муаллим талабагон ба сохтани қисмҳои ҷудогонаи он шурӯъ мекунанд. Муаллим барои ислоҳ кардани норасоӣҳо ба шогирдон ёрӣ мерасонад ва корҳои бехтарини онҳоро муваққатан дар синф ба намоиш мегузорад.

1. Мақсади мавзӯро ба хонандагон фаҳмонед. Ба хонандагон супориш диҳед, ки шумо санъати дорбозонро аз наздик дар сирк ё ба воситаи киноу оинаи нилгун дидаед? Фикру ақидашонро баён намоянд.

2. Бозичаи дар расми 1 тасвиршуда “Дорбоз” ном дорад, аз қисмҳои зерин иборат аст: одам, ҷубчаҳо ва ришта. Ҳар як узви одам дар алоҳидагӣ сохта шуда, бо ҳам васл карда мешавад.

3. Ҷунонки аз расмҳо (расмҳои 2,3,4,5,6) маълум аст, ҳар як узв: дастон (2), бадан (3), пойҳо ҷудо-ҷудо сохта шуда, бо сим тавре пайваस्त карда мешаванд, ки ҳар кадоме ҳаракат намояд. Ба расм нигоҳ карда бозичаро созед. Дастҳо яклухт, пойҳо ба ду қисм ҷудо карда мешаванд. Дастҳо аз ду нукта сӯроҳ карда, аз онҳо ришта гузаронида мешавад.

4. Хонандагон корҳои худро муаррифӣ карда, кори якдигарро арзёбӣ намоянд.

6. Вазифаи хонагӣ. Тасвир намудани “Дорбоз”.

Арзёбӣ. Меёрҳо барои арзёбии дониш, малака ва маҳорате, ки салоҳияти хонандаро ташаккул медиҳад.

- хонанда фикрашро оид ба “Дорбоз” озодона баён мекунанд;
- суҳанони якдигарро намебурад;
- аз маводди корӣ шакли “Дорбоз”-ро месозад;
- корҳои худро намоиш медиҳад

62. Тасвир ва сохтани гулҳо - 1 соат.

Барнома. Намоиши расмҳои ифодакунандаи манзараи баҳор ва Наврӯз. Ба хотир овардани шеърҳои суруд ва таронаҳо оид ба фасли баҳору Наврӯз. Мушоҳидаи зебоҳои табиати баҳор. Ҷалб намудани диққати хонандагон ба гулҳои баҳорӣ ва номбар кардани онҳо. Тасвири манзараи “Баҳор” ва “Наврӯз”. Сохтани гулҳо аз баргҳои рустанӣ, шохчаҳо ва симу қоғазҳои ранга. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- гулҳои баҳориро донанд ва номҳояшонро номбар карда тавонанд;
- аз маводди табиӣ ягон шакли гулро сохта тавонанд;
- дар варақ гулҳои баҳориро тасвир карда тавонанд;
- манзараи “Баҳор” ва “Наврӯз”-ро тасвир ва оро дода тавонанд.

Равиши дарс: Ҳангоми суҳбат ва баррасии мусаввараҳо равшан мегардад ва хуб аст, ки муаллим тавачҷуҳи хонандагонро ғайр аз мусаввараҳои мазкур боз ба асарҳои рассомони гуногун низ ҷалб менамояд. Бо ин мақсад ӯ метавонад дар бораи тасвирҳои мусаввараҳои рассомон, ки дар тахтаи синф гузошта шудааст, суҳбат намояд. Ҳангоми суҳбат муаллим дониши талабагонро доир ба фарқияти рангҳо, ки хонандагон бо онҳо аллақай шиносанд, мустаҳкам менамояд ва фарқияти ҷойгиршавии онҳоро ба хонандагон хотиррасон менамояд. Ин тарзи кор хонандагонро водор месозад, ки онро ба таври

муқоиса ба асли ашё иҷро намоянд, то ин ки супоришҳои кори амалӣ натиҷабахш ба анҷом расад.

1. Пешакӣ якҷанд намунаи гулҳои баҳорӣ ва манзараи баҳорро омода намоед. Онҳоро шумо метавонед дар тахтаи синф гузоред.

2. Як шакли гул ва манзараро бо истифодаи бўрҳои ранга дар тахтаи синф тасвир намоед.

3. Сипас хонандагонро ба гурӯҳҳои чорнафара муттаҳид намоед. Ба ҳар гурӯҳ як супориш оид ба мавзӯ дихед. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки онро дар варақ тасвир намоянд ва аз қоғазҳои ранга шакли гулҳоро созанд. Ба назди гурӯҳҳо рафта, ба кори онҳо роҳбаладӣ намоед. Ба онҳо мунтазам ёрӣ расонед.

4. Пас аз омода шудани гурӯҳҳо ба ҳар гурӯҳ имконияти муаррифи роҳ дихед. Гурӯҳҳо бо навбат кори худро шарҳ медиҳанд. Пас аз муаррифии гурӯҳҳо аз хонандагон хоҳиш кунед, ки кори гурӯҳҳои дигарро арзёбӣ намоянд. Фикру ақидашонро оид ба корҳои мазкур баён намоянд.

5. Вазифаи хонагӣ. Сохтани гули лола.

Арзёбӣ. Кори амалӣ. Барои санҷиш ба хонандагон вақт дихед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки дар варақ манзараи “Баҳор” ва “Наврӯз”-ро тасвир намоянд ва аз қоғазҳои ранга шакли гули баҳориро созанд. Кори якҷанд хонандаро аз назар гузаронед ва арзёбӣ намоед. Кори хонандагонро ҳамчун намуда, ғушаи гулҳо ташкил кунед.

63. Тасвири кӯза ва барг – 1соат.

Барнома. Суҳбат дар бораи кӯза, зарурати он ва тарзи тасвири он. Аз асл кашидани кӯза ва шохчаи баргдор. Ороиши тасвир бо истифодаи қалами ранга, гуаш ва рангҳои обӣ. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонанд.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонанд.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якҷанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонанд.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- ба тасвири кӯза мароқ зоҳир карда тавонанд;
- тарзи сохтани кӯзаро тавонанд;
- доир ба тасвир ва ороиши кӯза малакаи ҳосил карда тавонанд.

Равиши дарс: Ҳангоми тасвири асли кӯза ва барг ба муаллим зарур аст, ки якҷанд расмҳои тасвиршударо ба талабагон нишон диҳад. Тасвир дар навбати аввал бо хатҳои нозук ишора мешавад. Бинобар ин аввал тарҳи шакли умумӣ дар рӯи қоғаз тасвир гардад. Тавассути пардоз намоед сохтани шакли ашё марҳилаи масъулиятноки кор ба шумор меравад. Дар ин марҳилаи кор муаллим ба ишорахатҳо бештар таваҷҷуҳ мекунад. Барои он ки дурахшону намоед будани ашё сатҳи соя ва равшанӣ аз сатҳи уфуқӣ ва амудӣ бармеоянд, таъкид карда мешавад. Барои санҷиши тасвири анҷомёфта усули зерин истифода мешавад: тасвириро аз масофаи дуртар менигарем, зеро ки дар чунин ҳолат норасоҳои тасвир аён мегарданд. Пас аз ин сояро дар кӯза бо тобиши рангҳо бояд дурахшон намоем.

1. Хонандагон дар албом бо ҳаёлотӣ рангини худ кӯза ва баргро тасвир менамоянд.

2. Бо истифодаи қаламҳои ранга, гуаш ва рангҳои обӣ, кӯза ва баргро оро медиҳанд.

3. Сипас хонандагон корҳои якдигарро аз назар гузаронида, ақидаҳои онҳоро баён намуда, арзёбӣ мекунанд.

4. Вазифаи хонагӣ. Тасвир намудани кӯза.

Арзёбӣ. Меъёрҳо барои арзёбии дониш, малакаи ва маҳорате, ки салоҳияти хонандаро ташаккул медиҳад.

- хонанда фикрашро озодона баён мекунад
- бо навбат сухан мегӯяд.
- аз ҳаёлотӣ рангини худ кӯза ва баргро тасвир мекунад.
- кӯза ва баргро бо ҳаёлотӣ худ оро медиҳад.

64. Сохтани шакли парандаҳо – 1 соат

Барнома. Маълумот оид ба тасвир ва ҳаёлот. Ба хонандагон оид ба парандагони хонагӣ ва саҳроӣ маълумот додан. Номбар кардани онҳо. Аҳамияти парандаҳо дар ҳаёти инсон. Иҷрои машқҳои тақлиди овозӣ: садоҳои булбул, зоғ, мурғ, мурғобӣ ва ғайра. Сохтани қафас барои парандагони хонагӣ ва нигоҳубини онҳо. Аз қоғазҳои ранга ва маводди табиӣ сохтани шакли парандаҳо (мурғ, кабудтар, гунчишк, кабк, турна ва ғайра).

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- шакли парандаҳоро сохта тавонанд;
- доир ба парандаҳо ва зисту зиндагии онҳо маълумот ҷамъ оварда тавонанд;
- барои парандаҳо тарзи сохтани донхӯраҳоро сохта тавонанд;
- аз қоғаз, гил, пластилин, чалғӯза, шохчаҳои арча, чӯбчаҳо шакли парандагонро тайёр карда тавонанд.

Равиши дарс: Дар мавриди сохтани шакли паранда услуби ҳайкалтарошӣ истифода мегардад. Ба муаллим лозим меояд, ки дар бораи тарзи зиндагӣ, шакл, таносуби парандаҳо ҳикоя намояд. Азбаски талабагон дар бораи баъзе парандаҳо тасвирҳои гуногун ва мучассамаҳоро дидаанд, дар хотири онҳо образҳои ройгон боқӣ мондааст. Муаллим барои мустақкам намудани мавзӯ якчанд акси парандаҳоро нишон медиҳад. Муаллим ин супоришро ба талабагон марҳила ба марҳила мефаҳмонад. Баъд талабагон аз марҳилаи аввал ба иҷрои супориш мустақилона шурӯъ мекунанд. Таъкид бояд кард, ки тасвириро аз гил, пластилин, шохӣ дарахтони хушкшуда сохта ва пайваст кунанд.

Қадами 1. Чунин чалғӯза (аз дарахти арча)-ро интихоб намоед. (расми 1)

Қадами 2. Дар он чӯбчаҳоро ба воситаи гил ё пластилин пайваст кунед (расми 2).

Қадами 3. Аз гил ё пластилин калла ва панҷаҳо сохта ба чӯбчаҳо пайваст кунед (расми 3).

Қадами 4. Дар охир думи парҳоро аз қоғаз бурида, часпонед, ва онро оро диҳед (расми 4).

Вазифаи хонагӣ. Сохтани шакли парандаи дӯстдошта.

Арзёбӣ. Кори амалӣ. Барои санҷиш ба хонандагон вақт диҳед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки аз маводди табиӣ ва қоғазҳои ранга шакли парандаи дӯстдоштаашро созад. Кори якчанд хонандаро аз назар гузаронед ва арзёбӣ намоед. Кори хонандагонро ҷамъ кунед. Онҳоро пас аз дарс санҷед ва дар дафтари арзёбӣ оид ба малакаи сохтан ва оро додани ҳар як хонанда қайдҳо нависед.

65. Тасвир ва сохтани манзараи фасли баҳор – 2 соат.

Барнома. Маълумот дар бораи фасли баҳор. Дар асоси мушоҳида тасвир намудани манзараи баҳор. Рангубори мувофиқ, эътибор додан ба ҷойгиршавии ашё. Дуруст истифода бурдани рангҳо доир ба фасли баҳор. Малакаи дарки зебоипарастиро инкишоф дода, зебоипарастиро хусусияти рангҳо ва тафаккури эҷодиро дар тасвир ифода кардан.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- дар бораи фаслҳои сол маълумот дода тавонанд.
- оид ба манзараи фасли баҳор рангҳоро муайян намуда, шарҳ дода тавонанд.
- манзараи фасли баҳорро тасвир ва оро дода тавонанд.
- бо истифодаи қоғазҳои ранга манзараи фасли баҳорро сохта тавонанд.

Равиши дарс: Муаллим баъди эълони мавзӯ ба хонандагон мефармояд, ки тасвирҳои манзаравиро бо диққат тамошо карда, зебоии аслии рангҳоро муқоиса кунанд. Ҳангоми тамошо аз тирезаи синф ё ин ки ҳангоми саёҳат барои зебоии табиат диққатро

чалб кардан лозим. Барои ин муаллим қаблан диққати хонандагонро ба хусусиятҳои табиати баҳорӣ чалб менамояд. Ин тарзи мушоҳида ба гуногунрангии кори эҷодии хонандагон мусоидат мекунад. Мустақилияти онҳоро дар қор ва дар тасвири гуногуни расмҳо инкишоф медиҳад. Дар варақи қоғаз диққати махсус додан ба омезиши ранг, таносуби он ва тарзи ифодаи он зарур мешавад. Муаллим тарзи бо мӯқалам қор кардан ва ҳамбастагии рангҳо дар қоғазро ба хонандагон меомӯзонад. Ин тарзи қор ба хонандагон дар қорҳои ороишӣ ва тасвири манзара ёрӣ мерасонад.

1. Муаллим ба хонандагон манзараи фаслҳои сол ва ҳамбастагии рангҳои табиатро хотиррасон менамояд.

2. Муаллим тасвирҳои манзаравии рассомонро, ки оид ба фаслҳои сол эҷод шудаанд, нишон медиҳад ва саволҳои зеринро пешниҳод мекунад:

- Рангҳои кадом тасвири манзара ба шумо маъқуланд?
- Чаро манзараи фасли баҳорро арӯси сол меноманд?
- Зебоии эҷодкори шумо чӣ тавр мефаҳмед?
- Кадом фасли сол ба шумо бештар писанд аст?

3. Ба хонандагон варақ диҳед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки манзараи фасли баҳорро бо истифодаи қалами ранга ва ранги обӣ тасвир намоянд ва аз қоғазҳои ранга гулмонӣ кунанд.

4. Хонандагон қорҳои худро муаррифӣ намуда, қори якдигарро арзёбӣ намоянд.

5. Вазифаи хонагӣ. Тасвири манзараи баҳор.

Арзёбӣ. Меёрҳо барои арзёбии дониш, малака ва маҳорате, ки салоҳияти хонандаро ташаккул медиҳад.

- хонанда фикрашро озодона баён мекунад;
- суханони дигаронро намебурад;
- бо навбат сухан мегӯяд;
- рангҳоро дуруст муайян мекунад.

66. Тасвири манзараи кишукор - 1 соат.

Барнома. Саёҳат ба майдончаи кишт, қитъаи назди мактаб. Нарм қардани беҳи растаниҳо. Мушоҳидаи сабзиши ниҳолу рустаниҳо. Аз рӯйи мушоҳида тасвир намудани манзараи “Киштукор дар саҳро”. Оро додани он. Дуруст истифода бурдани рангҳо доир ба тасвири манзара. Малакаи дарки зебоипарастиро инкишоф дода, зебоипарастию хусусияти рангҳо ва тафаккури эҷодиро дар тасвир ифода қардан. Қори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвири истифода бурда метавонанд.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод қарда метавонанд.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвири бо якҷанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонанд.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- дар бораи тарзи дурусти кишукор маълумот дода тавонанд.
- оид ба манзараи кишукор рангҳоро муайян қарда, шарҳ дода тавонанд.
- манзараи кишукорро тасвир намуда, оро дода тавонанд.

Равиши дарс: Мавзӯи тасвири манзараро муаллим ба тарзи суҳбат ва тасвири хомакӣ дар тахтаи синф нишон медиҳад ва дар рафти баёни мавзӯӣ талабагонро хотиррасон менамояд ва таъкид мекунад, ки тарзе тасвир кунед, ки дашту саҳро ба сар чодари рангин гирифта, марди деҳқон машғули кишукор бошад. Барои натиҷабахш будани тасвир аз рангҳои равшан ва сипас ба тобиши рангҳои баланд қори амалиро ба анҷом расонед, гуфта таъкид менамояд.

1. Муаллим ба хонандагон манзараи кишукор ва ҳамбастагии рангҳои табиатро хотиррасон мекунад.

2. Муаллим тасвирҳои манзаравии рассомонро, ки оид ба кишукор эҷод шудаанд, нишон медиҳад.

3. Ба хонандагон варақ дихед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки ягон манзараи киштукорро бо истифодаи қалами ранга ва гуаш тасвир намоянд ва оро диҳанд.

4. Хонандагон корҳои худро муаррифӣ карда, кори якдигарро арзёбӣ намоянд.

Вазифаи хонагӣ. Тасвири манзараи киштукор.

Арзёбӣ. Меъёрҳо барои арзёбии дониш, малака ва маҳорате, ки салоҳияти хонандаро ташаккул медиҳад.

- хонанда фикрашро озодона баён мекунад;
- рангҳоро дуруст муайян мекунад;
- манзараи киштукорро дуруст тасвир менамояд.

67. Сохтани бозичаҳои афсонавӣ. Сохтани хирсақ ва харгӯшча - 2 соат.

Барнома. Маълумоти умумӣ дар бораи театри лӯхтак. Сухбат аз рӯи расми нақши театр дар ҳаёт. Тасвири зоча бо истифодаи қаламҳои одӣ ва ранга. Аз маводди табиӣ, картон сохтани ниқоби хирсақ, харгӯшча ва оро додани онҳо. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- ✓ вазифаҳояшонро ҳамчун хонанда донанд ва онҳоро шарҳ дода тавонанд;
- ✓ фаъолияти якдигарро арзёбӣ карда тавонанд.
- ✓ шакли зочаро тасвир ва оро дода тавонанд.
- ✓ Аз картон ва маводди табиӣ ниқобҳои хирсақ ва харгӯшро сохта тавонанд.

Равиши дарс: Барои ташкили чараёни таълими мавзӯи мазкур дар поён якчанд тавсияҳои методӣ пешкаш карда мешавад. Онро ба шароити синфатон мутобиқ сохта, нақша таҳия намоед.

1. Мустақилияти онҳоро дар кор, дар ифодаи матлаб, гуногунии тасвирҳо инкишоф медиҳад.

2. Сипас дар тахтаи синф расми театри лӯхтакро гузоред. Оид ба театри лӯхтак бо хонандагон сухбат ташкил намоед.

3. Ба хонандагон варақ дихед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки шакли зочаро тасвир намоянд ва оро диҳанд.

4. Бо истифодаи маводди табиӣ, картон мустақилона шакли ниқобҳои хирсақ ва харгӯшро созанд.

5. Хонандагон корҳои худро муаррифӣ карда, кори якдигарро арзёбӣ намоянд.

6. Вазифаи хонагӣ. Тасвир намудани шакли зоча.

Арзёбӣ. Кори амалӣ. Барои санҷиш ба хонандагон вақт дихед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки дар варақ шакли зочаро тасвир ва оро диҳанд. Бо истифодаи маводди табиӣ ва картон ниқобҳои хирсақ ва харгӯшро тайёр намоянд. Кори якчанд хонандаро аз назар гузаронед ва арзёбӣ намоед.

68. Корҳои хочагӣ: Тасвири асбобҳои корӣ (бел, каланд ва дос) – 1 соат.

Барнома. Саёҳат ба майдони кишт, қитъаи назди мактаб. Сухбат оид ба асбобҳои корӣ (бел, каланд ва дос). Аҳамияти асбобҳои корӣ дар ҳаёти инсон. Тасвир намудани асбобҳои корӣ бо истифода аз қаламҳои ранга, гуаш ва ранги обӣ. Кори амалӣ.

Салоҳиятҳо:

- Воситаҳои бештари санъати тасвириро истифода бурда метавонад.
- Дар доираи мавзӯҳои гуногун ғояи навро эҷод карда метавонад.
- Намунаҳои маъмули санъати тасвириро бо якчанд роҳ арзёбӣ намуда, онро шарҳ дода метавонад.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон то охири дарс бояд:

- намудҳои асбобҳои кориро донанд ва номбар карда тавонанд;
- аҳамияти онҳоро дар рӯзгор гуфта ва шарҳ дода тавонанд;
- дар варақ шакли асбобҳои кориро тасвир ва оро дода тавонанд.

Равиши дарс: Дар поён баъзе тавсияҳои методиро оид ба таълими мавзӯи мазкур пешниҳод менамоем. Боварӣ дорем, ки шумо вобаста ба қобилияти хонандагон ва шароити муассиса тағйиру иловаҳо ворид месозед.

1. Пешакӣ якчанд намунаи асбобҳои корӣ (каланд, бел ва дос) омода намоед. Онҳоро шумо метавонед дар як тарафи синфхона гузоред.
2. Намунаи асбобҳои кориро бо истифодаи бӯрҳои ранга дар тахтаи синф тасвир намоед ва онҳоро оро диҳед.
3. Хонандагон инфиродӣ дар албом бо истифодаи қаламҳои одӣ, ранга шакли асбобҳои кориро тасвир намоянд ва оро диҳанд.
4. Пас аз омода шудан хонандагон корҳои худро баррасӣ ва арзёбӣ менамоянд.
5. Вазифаи хонагӣ. Тасвир кардани шакли асбобҳои корӣ.

Арзёбӣ. Кори амалӣ. Барои санҷиш ба хонандагон вақт диҳед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки дар варақ ягон шакли асбоби кориро тасвир намоянд ва оро диҳанд. Кори якчанд хонандаро аз назар гузаронед ва арзёбӣ намоед. Кори хонандагонро чамъ намуда намоишгоҳ ташкил кунед.

Адабиёт

1. Стандарти таҳсилоти ибтидоӣ. - Душанбе, 2009.
2. Барномаи таълими санъат ва меҳнат дар синфҳои ибтидоӣ. – Душанбе, 2008.
3. Алиев А.Б., Зиёев М.Н., Олимова Ф.К., Эрматова У.С., Зоолишоева Б.Ф., Ниёзов Ф.М., Ташкили чарағни таълим дар синфҳои ибтидоӣ. Дастури таълим барои курсҳои тақмили ихтисоси муаллимони синфҳои ибтидоӣ. – Душанбе, 2009.
4. Эрматова У.С., Зоолишоева Б.Ф., Алиев А. Б., Олимова Ф.К., Зиёев М. Н. Таълими санъат ва меҳнат дар синфҳои ибтидоӣ. Дастури таълим барои тренери курсҳои тақмили ихтисоси муаллимони синфҳои ибтидоӣ.- Душанбе, 2009.
5. Зиёев М.Н., Алиев А.Б., Олимова Ф.К., Эрматова У.С., Зоолишоева Б.Ф., Истиқлол ва сиёсати давлат дар соҳаи маориф. Дастури таълим барои курсҳои тақмили ихтисоси муаллимони синфҳои ибтидоӣ. – Душанбе, 2009.
6. Абдуллоев Ибодулло. Китоби дарсии Санъат ва меҳнат барои синфи якум. Душанбе МТЛ ОРЕС 2005.
7. Б. Бойназаров, А. Ҳалимзода, Г. Раҷабалиева. Китоби дарсии Санъат ва меҳнат барои синфи дуюм. ПИК «Офсет» 2001.
8. Б. Бойназаров, А. Ҳалимзода, Г. Раҷабалиева. Китоби дарсии Санъат ва меҳнат барои синфи сеюм. ПИК «Офсет» 2001.
9. Б. Бойназаров, А. Ҳалимзода, Г. Раҷабалиева. Китоби дарсии Санъат ва меҳнат барои синфи чорум. ПИК «Офсет» 2001.

РОҲНАМОИ ФАНИИ САНЪАТ ВА МЕҲНАТ БАРОИ СИНФИ 3-ЮМ

барои омӯзгорони синфҳои ибтидоии муассисаҳои таҳсилоти умумӣ

Мухаррир
Мусахҳеҳ
Мухаррири
техникӣ
Тарроҳ

Ю. Шерматов
М. Саидова

Қ. Саъдуллоев
И. Сагторов

Ба матбаа 28.06.2016 супорида шуд
Ба чоп 13.08.2016 имзо шуд. Андозаи 60x84 1/8.
Коғази офсет. Чопи офсет. Ҷузъи чопӣ 8
Адади нашр 10000 нусха.
Супориши № 132/2016

Муассисаи нашриявии «Маориф»-и
Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон.
734024, ш. Душанбе, кӯчаи А. Дониш, 50.
Тел.: 222-14-66.

E-mail: najmiddin64@mail.ru